

TARTALOM

Mécses a te igéd

SZABÓ LAJOS: *Még a lelkészcsaládban is* 441

Tanulmányok

GOTTFRIED ADAM: *Diakóniai-szociális tanulás – Egy új koncepció eredete, jellege és távlatai* 442

Figyelő

CSERMELY PÉTER: *Előadás a Reformáció gálaestjén* 452

KEREPESZKI ANIKÓ: *Magyar írók karácsonya* 454

LABORCZI DÓRA: *Özönvíz Nőé nélkül* 453

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

HAFENSCHER KÁROLY (ID.): *Hogyan kell meghalni?* 456

SZEBIK IMRE: *Emlékezés id. Benczúr László evangélikus lelkész szolgálatára* 458

Az igehirdető műhelye

JOHANN GYULA: *Advent 4. vasárnapja (Jn 3,25–30)* 460

SCHERMANN GÁBOR: *Karácsony estéje (Jn 7,28–29)* 462

ARADI ANDRÁS: *Karácsony ünnepe (Róm 5,18–21)* 466

ZSUGYEL KORNÉL: *Karácsony 2. napja (1Jn 4,9–16a)* 469

KECZKÓ PÁL: *Karácsony ünnepe utáni vasárnap (Ef 2,13–18)* 472

TAKÁCS ESZTER: *Óév este (2Kor 5,9–10)* 474

FARKAS ETELKA: *Újév (Ef 2,8–10)* 477

Még a lelkészcsaládban is

SZABÓ LAJOS

Nem lenne jó elfelejteni a Biblia évében, hogy szenteste még a lelkészcsaládban is szükség van arra, hogy a meghatott pillanatokban legalább egyetlen bibliai mondat elhangozzon a maga teljes békéjével és nyugalomával. Biztos, hogy rendkívül fontos a hibátlanul kivitelezett ünnep. Lényeges a jól szervezett és sikeres adventi és karácsonyi rendezvénysorozat, még úgy is, ha mindvégig azt érzi a lelkész, hogy „mindez nélkülem sohasem valósult volna meg”. Ám legalább ennyire fontos, hogy a közvetlen környezetünk is részesüljön a szétáradó öröm erejéből. Érdeemes néhány gondolatot szentelnünk a lelkész otthonának karácsonyára.

Mivel töltődik fel ez az otthoni környezet? Mennyire lehet benne elcsendesedni, és mennyire képes melegséget sugározni a benne élők számára? Csupán az ideges rohanás és az állandó teljesítés munkaterülete ez a közeg? Egyik esemény pörög a másik után, és a határidőnapló bejegyzései vagy az igényeiket mindig leleményesen újrafogalmazó gyülekezeti tagok és a megfelelési kényszer irányít már itt is mindent? Nem költözik-e sokszor észrevétlenül a lelkészcsalád otthonába a lelkészi hivatal teljes apparátusa? Nem definiáljuk-e egyre inkább harcnak és küzdelemnek azt a tevékenységet és munkát, aminek valójában a türelmes szeretet folyamatában kellene megvalósulnia?

Szenteste még a lelkésznek és családjának is szüksége van arra, hogy valami különlegesben részesüljön. A páratlant megérezze. A szépet felfedezze. A csendben és nyugalomban lélegzetet vegyen. Hogy a legszűkebb körben legalább egy imádság és néhány énekvers erejéig találkozzanak a tekintetek. Az itt begyűjtött energia rendkívül nagy erőforrás az ünnepi szószéken. Az itt átadott vagy az itt megkapott szeretet kirajzolódik még a liturgikus mozzanatok nyugalomában és szépségében is. Nem erőlködve és kényszeredetten, hanem természetesen és bátorítóan. A belső források pótolhatatlanul fontosak annak az életében – különösen a nagyünnepi túlfeszített keretek között –, akinek a szavaiból és mozzanataiból sokan szeretnének

építkezni és erőt meríteni. Ne sajnáljuk erre áldozni az energiát ebben az esztendőben sem! Keressük mindezt bátrabban, mint amennyire eddig tettük. Induljunk lazábban egymás élete felé, mint ahogy eddig tettük. Legyünk kíváncsibbak egymásra, mint általában. Fedezzük fel a közvetlen környezet energiáit! Talán kisimulnak indulatos mondataink, és türelmesebben figyelünk mások szavaira. Tán még a gyülekezet is megérzi: valami eredeti vigasztalás és tiszta sugárzás tölti be az ünnepét.

Akkor hangzik el legszebben a karácsonyi, kristálytisza teológiát hirdető mondat a szánkából – „Megjelent az Isten üdvözítő kegyelme minden embernek” (Tit 2,11) –, ha mögötte élni próbáljuk személyes életünkben a régi üzenet bölcsességét: „Többet ér a türelmes ember a hősnél, és az indulatán uralkodó annál, aki várost hódít.” (Péld 16,32) Az ünnepen is. És lelkészcsaládokban is.

A konyhánkban van egy régi rádió. Az állomás keresője már alig működik, szinte körbe lehet tekerni anélkül, hogy egyetlen állomást is hallgathatóvá tenne, és főleg élvezhetővé a hangminőséget. Lehet, hogy az idő tette ilyenné. Lehet, hogy a kevésbé finom mozzanataink. De mostanában még többet tekergetjük, mint eddig. Ennek egyértelmű az oka, hiszen a reggeli indulásnál vagy az esti hazatérésnél egyaránt valami megnyugtató és bátorító hangra lenne szükségünk. De zenében is azt lenne jó hallgatni, aminek dallama, ereje és harmóniája van. Helyette önzlik és árad a győzni akaró, reklámmá silányuló „érdekműsor”. Talán ki kellene cserélni egy korszerű és digitális kijelzésű szupermodern készülékre, hogy egyetlen mozzanattal lehessen rátalálni, még hozzá tökéletes minőségben, az adókra. Tartok azonban tőle, hogy ettől nem fog megváltozni a sugárzott tartalom, maga az adás. Nem is hátrány ez a régi kereső, mert mindig újra eszünkbe juttatja: azért néhány türelmes mozzanatra is szükség van ahhoz, hogy gyógyító erőre, „adásra” találjunk az otthonunkban is.

Az adventi felkészülés napjaiban jusson erre egy kis időnk és energiánk!

Diakóniai-szociális tanulás

Egy új koncepció eredete, jellege és távlatai

GOTTFRIED ADAM

A diakóniai-szociális tanulás koncepciója meglehetősen új. A protestáns iskolák területén jött létre. Az iskolai munka számára további távlatokat nyit meg, s a protestáns iskolák profiljának új alkotórészévé válhat. Az evangélikus iskolák kézikönyvében felsorolt evangélikus iskolákat jellemző tizenhárom dimenzióból a második a diakóniai.¹

A széles közvélemény számára ez a megközelítés tárult fel a *Glaube und Lernen* folyóirat *Diakónia: feladat és jövődőlő távlatok*² című, a diakóniai tanulással foglalkozó 2000. áprilisi füzetének közleményeiből. A füzetet széles érdeklődés fogadta, és hamar vitát indított.³ Időközben *Heinz*

Schmidt egy új sorozatot bocsátott ki a szociális tanulás és cselekvés alapvető és aktuális témáira vonatkozó tanítási anyagokkal „szociális képesség”⁴ címen. *Gottfried Adam, Helmut Hanisch, Heinz Schmidt* és *Renate Zitt* összegyűjtötték a termést *A segítség kultúrája felé* című kiadványban.⁵

1. A kezdeti időszak

A stuttgarti Diakóniai Szolgálat 1998-ban tanítási segédanyagokat adott ki *A diakónia tanulása* címmel.⁶ A cím megmutatja, hogy a diakónia tananyagként szerepel benne. Ez a segédanyag nem terjedt el, mivel a diakóniai tanulás esetében másról van szó. A diakóniai tanulás egésze a '90-es évek közepén akkor merült fel, amikor az evangélikus fenntartású iskolák a saját iskolai profilt diakóniai hangsúllyal kezdték erősíteni.

Egészen korai példát találunk a lipcsei Evangélikus Iskolaközpontban, ahol a középiskolai házi tantervben már 1992-ben megjelent a „szociális-diakóniai tárgykör” explicit módon.⁷ A Michelbach an der Bilz-i Evangélikus Egyházi Gimnázium is figyelmet érdemel, amely az idős és beteg emberekkel való foglalkozást szintén a tanrendbe iktatta. Ez az iskola magára irányította a figyelmet *Horst Peter Wickel* *A tantervi cél: a segítség* című, a *Deutsches*

¹ Christoph Th. Scheilke – Martin Schreiner (szerk.): *Handbuch Evangelische Schulen*. Gütersloh, 1999. 143–149. o. (Gottfried Adam: Die diakonische Dimension erschließen.)

² *Glaube und Lernen*, 2000/1. Az alábbi tanulmányok találhatóak e számban: Heinz Schmidt: Ethik und Didaktik der Diakonie. Perspektiven für diakonisch-soziales Lernen. (50–67. o.) Gottfried Adam: Diakonisches Lernen in Schule und Gemeinde. (68–79. o.) Lothar Kuld – Stefan Gönninger: Das Praxis- und Unterrichtsprojekt Compassion. (80–87. o.) Britta von Schubert: Grundkurs Diakonie. Ein Konzept diakonischen Lernens in der Oberstufe des Gymnasiums. (88–98. o.) Jörg Thierfelder: Diakonisches Lernen und Lebensbilder. (4–10. o.)

³ Lásd többek között: Norbert Collmar – Christian Rose (szerk.): *Das soziale Lernen – das soziale Tun*. Neukirchen-Vluyn, 2003. Helmut Hanisch – Heinz Schmidt (szerk.): *Theorie und Empirie*. Heidelberg, 2004. Gottfried Adam: Diakonisch-soziales Lernen – eine Bildungsaufgabe. In uő (szerk.): *Diakonie – Nächstenliebe in unserer Zeit. Festschrift G. Gäbler*. Würzburg, 2004. 194–204. o. *Schulfach Religion*, 2005/1–2. (Themaheft „Geschlechtergerechter Religionsunterricht – Diakonisch-soziales Lernen”), mit den Beiträgen Gottfried Adam: Diakonisch-soziales Lernen als Beitrag zur Persönlichkeitsbildung (119. kk.); Helmut Hanisch: Dimensionen diakonisch-sozialen Lernens (133. kk.); Heike Helmes et al.: Diakonisch-soziales Lernen an der Melancthon-Schule (147. kk.); Gottfried Adam: Diakonisch-soziales Lernen. Eine Spurensuche zwischen Diakonie, Religionspädagogik und Gesellschaft. In: *Verkündigung und Forschung*, 2007/1. 63–72. o.

⁴ Eddig az alábbiak jelentek meg: Annette Riedel: „...wie auf einen Berg steigen.” *Alter und Altern in der Gesellschaft* (2006). Britta von Schubert: *Auf Augenhöhe. Wie Menschen mit und ohne Behinderungen zusammenleben können* (2006). Wiebke Ahlfs: *Gesundheit für alle. Zwischen Kostendruck und Solidaritätsprinzip* (2007).

⁵ Stuttgart, 2006. 398 o.

⁶ *Auswahlbibliographie von Materialien für Religionsunterricht, Konfirmandenarbeit und Christenlehre*. Stuttgart, 1998.

⁷ Evangelisches Schulzentrum Leipzig, Das Erste Jahr, 1992. 60–64. o.

*Allgemeines Sonntagsblatt*ban megjelent cikkével.⁸ Ez a cikk arról számolt be, hogy a Schwäbisch Hall idilli környezetében fekvő iskolában bevezették a vallás/diakónia nevű új tantárgyat. A tantárgy szövetségi szinten egyedülálló modelljét a tanári munkaközösségben dolgozták ki. Néhány héten belül megtörtént az engedélyezés a stuttgarti kultuszminisztériumban. „A diakóniát az egyház alapvető életmegnyilvánulásának, a szolidáris cselekvést az emberi lét legfőbb kötelességének, a felelősségvállalást személyes kihívásnak tekintik. A másokkal való foglalkozás, a társadalmi problémák iránti érzékenység felkeltése... így szólnak a célok, s a michelbachi gimnázium kétségtelenül növelte vonzerejét a diakónia tantárggyal.”⁹

1996 és 1997 során különféle publikációk jelentek meg, különösen a belső egyházi publikációs fórumokon az iskolai diakóniai gyakorlatokról, amelyeket a gimnáziumok felső évfolyamaiban vezettek be. 1996-tól 1998-ig Baden-Württembergben a „Compassion”¹⁰ és „Szociális tanulás”¹¹ modellprojekteket vezették be. 1998-tól az EKD Diakóniai Szolgálata képzési fórumokat szervezett a diakóniai tanulás kérdéseiről (1998-ban, 1999-ben, 2000-ben, 2002-ben, 2003-ban és 2004-ben), amelyeken számos tanár vett részt.

2004 júniusában a Barbara Schadeberg-alapítvány szakos éves pedagógiai tárgyú előadását a diakóniai-szociális tanulás témájának szenteltek a hallei Martin Luther Egyetemen.¹² 2004 októberében készült el *A diakóniai képzés és a diakóniai-szociális tanulás* című helyzetjelentése,¹³

amelyet az EKD és a Diakóniai Szolgálat megbízásából egy munkacsoport dolgozott ki. Végül 2006-ban *A segítség kultúrája felé. A diakóniai-szociális tanulás kézikönyve*¹⁴ és a *Diakóniai-szociális tanulás modelljei az evangélikus iskolákban*¹⁵ című olvasókönyvek jelentek meg.

A Kinyilatkoztatás és kutatás című kutatási dokumentációban Susanne Heine 2007-ben arról ír, hogy „a diakóniai-szociális tanulás... az utóbbi tíz évben növekvő jelentőségű”.¹⁶ Minden jel arra mutat, hogy a 2006. évvel a diakóniai-szociális tanulás kezdeti időszaka lezárult. Jelenleg számos protestáns iskola van Németországban, ahol a diakóniai-szociális tanulást az iskolai profil jelentős tényezőjének tekintik és az iskola helyi tantervébe tartósan beillesztették. A diakóniai-szociális tanulás szintén megerősödött. Most az a feladat, hogy a testületek tapasztalatait további iskolák is megismerjék és megvalósítsák. Ezen felül fontos, hogy az alapelveket és gyakorlatot továbbfejlesszék, amire e tanulmány végén még visszatérek.

2. Eredmények – felismerések – tanulságok

Az első szakasz vonatkozásában számos eredmény, felismerés és tanulság rögzíthető.

2.1. A fogalomról

Kezdetben diakóniatanulásról beszéltek, a '90-es években a diakóniai tanulás fogalmát használták. Nem utolsósorban *Britta von Schubert* publikációi segítettek a fogalom ismertté válását. Néha a diakóniai tanulást szociális tanulás névvel illették. Esetenként a szociáldiakóniai tanulás fogalma is felmerült. Ez az ingadozás a fogalomban arra figyelmeztet, hogy a diakóniai tanulásnak a szociális tanulással sok közös vonása van.

Az EKD diakóniai emlékiratában „A diakóniai tanulás megkezdése – a képzési feladatok felismerése”¹⁷ szakaszban találunk gondolatokat a szociális és diakóniai tanulás értelmezéséről. Megállapítást nyert, hogy manapság a szociális tapasztalatok egyre több ember számára nem automatikusan keletkeznek, ezért „új társadalmi helyeket, új

⁸ Nr. 42 vom 16. Oktober 1998, 15. o.

⁹ Uo.

¹⁰ A tudományos feldolgozás dokumentációja megtalálható: Lothar Kuld – Stefan Gönnheimer: *Compassion. Sozialverpflichtetes Lernen und Handeln*. Stuttgart, 2000. – Hogy a diakóniai tanulás új megközelítést jelent, az nem utolsósorban arról ismerhető fel, hogy katolikus oldalról a hasonló fejlődés a „Compassion-Projekt” formájában létezik. A kiindulási pont itt a katolikus iskolák különleges profiljának keresése volt. Időközben a projekt az iskolák megújításának tág oktatáspolitikai koncepciójává vált. A „Compassion” a felsőbb éves diákok szociális praktikumait jelöli, amelyeket fogyatékosintézményekben, idősek otthonaiban, óvodákban és kórházakban stb. végeznek. A szociális érzékenység és szociálisan elkötelezett tevékenység kialakításáról van szó, amely az iskolai magatartás szükséges alkotórésze. A „Compassion” angol kifejezés ezt a szándékot emeli ki. Nem részvétről (angolul: charity), hanem részvételtől, szolidaritásról, az embertársak szenvedése iránti érzékenységről van szó (angolul: compassion). Lásd Johann Baptist Metz – Lothar Kuld – Adolf Weißbrod (szerk.): *Compassion. Weltprogramm des Christentums. Soziale Verantwortung lernen*. Freiburg, 2000. Lothar Kuld: *Lernfach Compassion. Empfindlichkeit für das Leid der anderen*. In: Annette Pithan – Gottfried Adam – Roland Kollmann (szerk.): *Handbuch Integrative Religionspädagogik*. Gütersloh, 2002. 381–385. o.

¹¹ Erről lásd Wolfram Keppeler – Gerda Leitmann – Jürgen Ripplinger: *Das Soziale lernen. Ergebnisse eines landesweiten Modellprojektes*. Stuttgart, 1999. Lásd továbbá e tanulmány 2.2. pontját.

¹² Dokumentálja Christel Ruth Kaiser (szerk.): *Diakonie und Schule. Die Hallenser Barbara-Schadeberg-Vorlesungen*. Münster, 2006. /Schule in evangelischer Trägerschaft, 6./

¹³ Megjelent uo. 105–110. o.

¹⁴ Stuttgart, 2006.

¹⁵ Uta Hallwirth (szerk.): *Modelle diakonisch-sozialen Lernens an evangelischen Schulen. Reader zum Wettbewerb der Barbara-Schadeberg-Stiftung von 2003*. Veröffentlichung der Wissenschaftlichen Arbeitsstelle Evangelische Schule. Hannover, 2006 (itt beszerezhető).

¹⁶ *Verkündigung und Forschung*, 2007/1–2.

¹⁷ EKD-Kirchenkanzlei (szerk.): *Herz und Mund und Tat und Leben. Grundlagen, Aufgaben und Zukunftsperspektiven der Diakonie. Eine evangelische Denkschrift*. Gütersloh, 1998. 61–63. o.

»szociális tanulási helyzeteket« igénylünk, ahol a szolidaritás formái elsajátíthatók és átélhetők». Továbbá: „A diakóniai tanulás arról szól, hogy szociális hozzáállást és keresztény orientációkat, mint például emberi alázatot és tisztetletet, méltányosságot és nagyvonalúságot, segítőkészséget és toleranciát, valamint személyes és társadalmi felelősséget közvetítsünk. A szociális tanulás az emberi kapcsolatokban, még hozzá különféle élethelyzetekben való tanulást jelent. Megtanítja a kommunikációt, együttműködés és konfliktuskezelés képességét. A diakóniának a szociális tanulás különösen a szellemi komponensben hasznos.”¹⁸ Itt körvonalazódnak a két fogalom közti azonosságok és különbségek. A diakóniai és szociális tanulást sok minden összeköti. A diakóniai fogalomrészrel azonban a specifikus keresztényre gondolunk, ami mindenekelőtt a keresztény emberképben válik megfoghatóvá.

Huldreich D. Toaspern új tanulmányában a „diakóniai tanulás” fogalom mellett dönt, mivel a jellemezni kívánt tanulás valamennyi tárgyalt jellemzőjét a „diakóniai” jelző tartalmazza. Lábjegyzetben azonban megjegyzi, hogy tulajdonképpen „a szociáldiakóniai vagy diakóniai-szociális fogalom használata is alkalmas bizonyos adottságok értelmezésére”.¹⁹ Azután megállapítja: „A diakóniai tanulás a szociális gyakorlat tanulását olyan hit- és értékbeli összefüggésbe helyezi, amely a keresztény emberkép következménye... Különféle források léteznek, melyekből a diakóniai tanulás során a hit- és értékvonatkozások erednek:

- a diakóniai intézmény, illetve a diakóniai szolgálat felismerhető keresztény jellege;
- az iskola felekezeti jellege, illetve állami iskoláknál a vallásoktatásé;
- az érintettek lojalitása a keresztény hittel szemben;
- a tanítás irányultsága a keresztény emberkép gyakorlataira és elméletére.”²⁰

Az EKD és a Diakóniai Szolgálat munkacsoportjának *A diakóniai képzés és a diakóniai-szociális tanulás* című helyzetjelentésében²¹ szintén szoros kapcsolatot hoznak létre a diakóniai tanulás és a szociális tanulás között. Megkülönböztetéstül azt említik, hogy a diakóniai tanulás alapvetésében és motivációjában tartalmazza a keresztény-etikai dimenziót. Ennek a differenciált összefüggésnek a rögzítése érdekében kézenfekvő, hogy ne csak a diakóniai vagy ne csak a szociális, hanem a „...diakóniai-szociális tanulásról beszéljünk. Ezt a kettős fogalmat az is támogatja, hogy a diakóniai-szociális cselekvési terek olyan központi helyek, amelyeken diakóniai-szociális tanulás folyik.”²²

Ennek során jellemző a konkrét tapasztalat és a refle-

xió összjátéka, vagyis a diakóniai gyakorlatot meg kell tapasztalni, és ez a tapasztalat reflexiót igényel. Ebben a vonatkozásban számomra az eddigi vita első termése annak a megállapítása, hogy a diakóniai-szociális tanulás megfelelő fogalma annak, amit megjelénít.

2.2. Az evangélikus oktatás értelmezésének egy dimenziója

A diakóniai-szociális tanulás az evangélikus oktatás értelmezésének egyik dimenziójaként fogható fel. Az evangélikus oktatás értelmezésének egyik jellemzőjét ragadja meg, amely a tanulás, a tudás, a képesség, az értéktudatosság, a tartás (beállítottság), cselekvőképesség összefüggését az élet értelmét adó horizontjában”²³ a képzési folyamat alapjává teszi. „Ez az oktatási értelmezés teológiailag többek között abban a felfogásban gyökerezik, hogy az ember Isten képmására teremtett, s személyiségét feszültségektől terhelt létében állítja a középpontba... A képzés ebben a perspektívában elsősorban személyiségfejlesztés. Középpontjában az oktatás élethosszig tartó folyamata áll, ami a másokkal és/vagy eseményekkel való találkozást igényli. Ez a folyamat szabadságot igényel, és a világ és az individuum közötti kölcsönös kapcsolatban valósul meg.”²⁴

Az utóbbi években az oktatásról folytatott valláspedagógiai vita eredménye, hogy a diakónia újra megjelent az evangélikus oktatási értelmezés egy dimenziójaként. Ezt a diakóniai-szociális tanulásról folytatott vita és a fejlődés második eredményeként kell rögzíteni. A diakóniai-szociális tanulásról döntő impulzusok érkeztek a diakónia és az oktatás viszonyának újrafogalmazásához. „A diakóniai-szociális tanulás kritériumai és céljai” a már említett helyzetjelentésben így jelennek meg: „A diakóniai-szociális tanulás három szinten valósul meg: a) effektív-cselekvésre orientált, b) kognitív és c) spirituális szinten. Szükség van a konkrét tapasztalatra és a reflexióra, vagyis a diakóniai gyakorlatot meg kell élni, a tapasztalat reflexiót igényel. Ezen keresztül a diakóniai-szociális tanulás céljai is megjelentek, amelyek öt pontban foglalhatók össze.

1. A diakóniai-szociális tanulás arra irányul, hogy a fiatal embereket olyan személyiség fejlődéséhez segítse, amelyek rendelkeznek az alábbi tapasztalatokkal:

- segítségnyújtás és segítségre szorulás,
- új távlatok keletkezése és ezen keresztül előítéletek leépítése,

¹⁸ Uo. 62. o.

¹⁹ Huldreich D. Toaspern: *Diakonisches Lernen. Modelle für ein Praxislernen zwischen Schule und Diakonie*. Göttingen, 2007. /Arbeiten zur Religionspädagogik, 32./ 16. o. 3. jegyz.

²⁰ Uo. 18. o.

²¹ In Kaiser 2006, 105–110. o.

²² Uo. 108. o. 2

²³ EKD-Kirchenamt (szerk.): *Maße des Menschlichen. Evangelische Perspektiven zur Bildung in der Wissens- und Lerngesellschaft. Eine Denkschrift*. Gütersloh. 66. o.

²⁴ Uo. 107. o.

- iskolai követelményeken túli képességek és készségek birtoklása, és ezen keresztül
- az emberi lét teljességének átélése, a saját határok megtapasztalása, a követelményeknek és a saját elvárásoknak megfelelni nem tudás felismerése.

2. A személyiségfejlesztés evangélikus felelősségű oktatási értelmezésben a diakóniai-szociális tanulásban a diakóniai dimenziót kívánja megragadni, vagyis azt a tudatot, hogy Isten szeretete Jézus emberek iránti szeretetében mutatkozik meg, a betegek, gyengék és kirekesztettek felé és érdekében tett szolgálatában. Ez felkelti az érzékenységet az etikai kérdésfelvetésekre és a nyitottságot a végső kérdések iránt.

3. Ehhez kapcsolódóan a diakóniai-szociális tanulás lehetővé kívánja tenni a keresztény hit átélését a szociális hétköznapiakban.

4. Fel akarja kelteni és meg kívánja erősíteni a fiatal emberekben a szociális érzékenységet és a készséget a szociális felelősségvállalásra, valamint a szolidáris közösség elfogadását kívánja ösztönözni, miközben a szociális elkötelezettséget a társadalom összetartó erejeként jelentőségében és szükséges előfeltételeivel együtt tudatosítja.

5. Ide tartozik végső soron az a cél, hogy a diakóniai-szociális cselekvési tereket céljaikkal és formáikkal közel hozza a diákokhoz, és a pályaválasztáshoz és önkéntes tevékenységhez ösztönzést nyújtson.²⁵

A személyiségfejlesztésre történő fókuszálással témánk oktatásméleti kérdésfelvetése szempontjából alapvetően jelentős felismeréséhez érkeztünk.²⁶ A központi állítással, amely szerint „[az] e perspektíva szerinti képzés alapvetően személyiségfejlesztés”, e tanulmány 3. részében részletesen foglalkozom. Előtte azonban vessünk egy pillantást néhány empirikus felismerésre és egy ezzel foglalkozó kézikönyvre.

2.3. Empirikus felismerések

A württembergi Diakóniai Szolgálat 1996 és 1998 között megvalósította a „Szociális tanulás” nevű programot.²⁷ Ez a Német Szakszervezeti Szövetséggel, a Bad Boll-i Evangélikus Akadémiával, a Tartományi Szülői és Tanulói Munkaközösséggel, a Kultusz- és Szociális Minisztériummal, valamint a munkaadói szövetségekkel és egy sor egyéb egyesülettel együtt történt. Ebben a projektben a szociális tanulási folyamatok támogatására modellértékű együttműködések valósultak meg. Ennek során arra koncentráltak, hogy a fiatalok milyen tapasztalatokat szerezhetnek az ápolást igénylő emberekkel történő találkozások során. Ezenkívül ezeknek a projekteknek a legmegfelelőbb szervezeti megoldásait vitatták meg. A párhuzamos vizsgálat egy sor tanulságos eredményt hozott. A tananyagra vonatkozó kínálat összességében ilyen eredményt mutatott:

„A projekt tapasztalatai megmutatták, hogy a kifejlesztett tananyagok sokrétű és maradandó szociális tapasztalatokat tesznek lehetővé. A személyes találkozások és közös élmények az ápolási helyzetben lévő emberekkel különösen hozzájárulnak ahhoz, hogy a szociális kérdésekkel történő találkozást és a magunkkal és másokkal való foglalkozás képességét segítsék.”²⁸

Részleteiben ezt az alábbiakban foglalmazták meg:²⁹

- Különleges tapasztalatok: a szociális intézményekben elhelyezett emberekkel való találkozás a legtöbb fiatal számára új tapasztalat. A szociális intézmények védett keretei között különleges módon valósulnak meg beszélgetések és személyes találkozások.
- Első kézből szerzett „szociális ismeret”: a mindennapokba történő bepillantás, a személyes érintettség és a személyes élmények oda vezetnek, hogy az eddigi képeket és előítéleteket felülvizsgálják. A megértés és az elfogadás ezen keresztül növekszik.
- Szociális problémák iránti figyelem: a szociális élethelyzetekkel történő találkozás és a személyes kapcsolat növeli a szociális problémák iránti figyelmet.
- Viselkedési biztonság és szociális képességek: új és szokatlan helyzetekben történő helytállás, az emberekhez való alkalmazkodás, a kapcsolat új formáinak kipróbálása fejleszti a szociális képességeket.
- A saját erősségek és gyengeségek megismerése: a „tapasztalati határokkal” történő személyes küzdelem érzelmi érintettséget vált ki. A saját erősségek és gyenge-

²⁵ Uo. 108. k.

²⁶ További fejtegetések erről: Gottfried Adam: *Diakonie und Bildung – eine Spurensuche zwischen Diakoniewissenschaft und Religionspädagogik*. In: Helmut Hanisch – Heinz Schmidt (szerk.): *Diakonische Bildung. Theologie und Empirie*. Heidelberg, 2004. /Veröffentlichungen des Diakoniewissenschaftlichen Instituts, 21./ 41–55. o. Karl Ernst Nipkow: *Diakonische Bildung und biblische Mitte. Zur Tiefengrammatik der Bildungsmetaphorik*. In: Gottfried Adam et al. (szerk.): *Unterwegs zu einer Kultur des Helfens*. Stuttgart, 2006. 15–32. o.

²⁷ Az eredmények megtalálhatók in: Keppler–Leitmann–Ripplinger 1999. Lásd még Gerda Leitmann: *Projekt Soziales Lernen*. In: *Diakonisches Werk der EKD (szerk.): Schule und Diakonie – Orte sozialen Lernens*. Stuttgart, 2000, 25–35. o.

²⁸ Keppler–Leitmann–Ripplinger 1999, 19. o.

²⁹ Uo. 19–21. o., valamint Leitmann 2000, 25. kk.

ségek a másik emberrel történő érintkezésben tudatossá válnak.

- A saját életről történő gondolkodás: a találkozások különös módon segítik a saját életről történő gondolkodást is. Az élet értelmére vonatkozó és az életben használható tudásról szóló kérdések merülnek fel.
- A személy fontossága és a szükségesség tapasztalata: a résztvevők megtapasztalják, hogy személyesen elfogadják őket. Átélik, hogy tevékenységük értelmes és szükséges.
- A résztvevők magas fokú elégedettsége: az ápolási helyzetben lévő emberekkel való találkozások a résztvevőket a kemény valósággal szembesítik. A fiatalok mégis azt tapasztalják, hogy ez örömet okoz. A fiatalok túlnyomó többsége elégedett. Ahol a részvétel kötelező volt, a legtöbb résztvevő ott is gazdagító és hasznos tapasztalatokat szerzett.
- Érdekltség a további kapcsolatban: a szociális munka különféle területeinek és a segítségre szoruló embereknek a megismerése fejleszti a készséget és az érdeklődést aziránt, hogy a különleges élethelyzetekben lévő emberekért tevékenykedjenek.
- Az előkészület és a reflexió fontos elemek: a projekt napokra történő intenzív felkészülés, valamint a reflexióra és az átéltek megosztására való alkalmak fejlesztik a szembenézést a különféle élethelyzetekkel és a saját magukról és másokról való gondolkodást.
- Rövid távú tapasztalatok elegendőek: egy hét elegendő, hogy az első alapvető tapasztalatokat megszerezzék. A „meghatározó élmények” már az első projekt napokon megtörténnek.
- Szervezeti formák: sokféle szervezeti forma lehetséges. A projekt kínálat alkalmazkodik a képzési körülményekhez. Újszerű formák és együttműködések alakulnak ki. A projektek köthetők mind az iskolai, mind a szakmai képzéshez.³⁰

A vizsgálat rámutat arra, hogy a diakóniai-szociális tanulásnál szükséges az előkészítés és a kritikai reflexió formájának megeremtése. Azok a diakóniai gyakorlatok, amelyeket a korábbi iskolákban végeztek, lényegében abból álltak, hogy elmentek a praktikum helyére és letudták azt, majd visszamentek az iskolába, anélkül, hogy beszéltek volna róla. Ebben a projektben megmutatkozott, hogy ésszerű és szükséges a gyakorlat előkészítése és gondozása. A tapasztalat és a reflexió így erősítik egymást. Megjegyzendő a praktikum vonatkozásában az empirikusan is megerősített felismerés, hogy annak teljesítéséhez nem szükséges négy hét, hanem egy rövid időtartam is elegendő, hogy a fiataloknál tartós hatás maradjon fenn. Ezáltal

azonban lehetségessé válik, hogy ezeket a tanulási folyamatokat az iskolai oktatás keretébe illesszék be.

2.4. „A segítség kultúrája felé”

Ezzel a címmel jelent meg a „Diakóniai-szociális tanulás kézikönyve” alcímű kiadvány,³¹ amelyben a szociális-diakóniai tanulásról szóló vita első fázisának termését gyűjtötték össze. Ebben harminc munkatárs vett részt a felsőoktatási területről, a diakóniai szolgálattól, a valláspedagógiai intézetektől, valamint az iskolákból és iskolai felügyeleti szervektől. Mivel a diakóniai-szociális projektek sok iskolában, az egyházi oktatásban és az iskolai ifjúsági munkában, valamint a felnőttképzésben valósulnak meg, a könyv információt kíván nyújtani, nyitott kérdéseket akar felvetni és megoldásokat javasol. A kézikönyv három részre tagolódik:

Az első, „Képzés és tanulás” című részben alapvető oktatásméleti kérdéseket, didaktikai koncepciókat és a folyamatra vonatkozó tervezeteket mutatnak be. Részletezik az oktatásméleti perspektívákat, a diakóniai-szociális tanulás hozzájárulását a személyiség alakításához, viszonyát a *situated learning* és a *service learning* koncepciókhoz, amelyeket jelenleg a pedagógiában és a szociálpedagógiában élénk érdeklődés övez. Olyan koncepciókról van szó, amelyek a reformpedagógiai hagyományhoz kapcsolódnak. A *service learning* az USA-ban széles mozgalommá vált az iskolai és főiskolai területen. Liberális és egyidejűleg felelősségetikai háttérrel rendelkezik. Majd a konfliktuskezelés és erőszak megelőzésének példáján megmutatják, milyen hozzájárulásra képes itt a diakóniai-szociális tanulás. Két különböző dolgozatban foglalják össze a didaktikai perspektívákat, és a diakóniai-szociális tanulás teljes folyamatát (Michelbacher-modell) mutatják be. Majd a segítség vallásközi perspektíváival foglalkoznak.

A kötet második, „Élethelyzetek és cselekvési terek didaktikai perspektívában” című része összesen hét cselekvési teret mutat be, amelyek jelenleg világos szociális gyűjtőpontot jelentenek társadalmi fejlődésünkben. Itt a gyermekek és fiatalok élethelyzeteiről, az idős emberekről, a migrációról és a menekültekről, a sérült emberekről, a hajléktalanokról és a mélyszegénységről, a hospice-munkáról és a munkanélküliségről van szó. Végül alapvető ismereteket közvetítenek Németország szociális rendszereiről. Az említett területek jelenleg kétségtelenül azok a területek, amelyek az iskoláknak és egyéb oktatási intézményeknek kooperációs partnerként kínálkoznak, amennyiben diakóniai-szociális oktatást kívánnak indítani.

³⁰ A modellprojekt a mehrwert GmbH – Agentur für Soziales Lernen alapítvány munkájában folytatódik. Lásd <http://www.agentur-mehrwert.de>

³¹ Szerkesztők: Gottfried Adam – Helmut Hanisch – Heinz Schmid – Renate Zitt. Stuttgart, 2006.

A harmadik, „Tanulási helyzetek és helyek” című részben a kialakítási kérdésekkel és a módszerekkel, valamint a szakképzéssel foglalkoznak. Éppúgy a témák között vannak mind a részvételen alapuló tanulás tanuláspszichológiai és elméleti alapjai, mind az evangélikus iskolák profilfejlesztése, valamint a steintali Melanchthon-iskola diakóniai-szociális oktatásának iskolai folyamata. A diakóniai tanulás helyeként ezután a vallásoktatás, a helyi gyülekezet, a konfirmandusoktatás jöhetnek szóba. Végül a diakóniai munkatársak képzésére, a teológiai képzés keretében, valamint az iskolai mentori programokban folyó diakóniai munkára vonatkozó fejtegetések következnek.

A tanulmányok informatívak és jól olvashatók, szakmailag magas színvonalúak. Az áttekintés megmutatja, hogy a diakóniai-szociális tanulás mely kérdéseire nyújt információt és ösztönzést a kézikönyv. Mindenesetre meglepő, hogy a diakóniai-szociális tanulás relatíve rövid múltja ellenére rendelkezésre áll egy kézikönyv, amely mind az elméleti kérdéseket, mind a projektek végrehajtására vonatkozó gyakorlati tanácsokat tárgyalja.

3. Középpontban a személyiségfejlesztés

Vessünk először is még egy pillantást arra, ami a diakóniai-szociális tanulás centrumában történik. Személyes tapasztalatokról és konkrét élethelyzetekről, valamint ezek reflexiójáról van szó biblikus-keresztény kijelentések megvilágításában.

3.1. Példa: A „vének és tinik” projekt

A fiatalok számos visszajelzéséből tudjuk, mennyire tartósak az egzisztenciálisan jelentős tapasztalatok, amelyeket a diakóniai-szociális tanulás praktikumai, projektjei vagy akciói során szereznek. Egy résztvevő a fiatalok és nyugdíjasok közötti találkozás projektjére tíz évvel később visszaemlékezve ezt írja:

„Majd tíz éve, hogy akkori diáktársaimmal a sulzbach-i St. Barbara Idős- és Nyugdíjas Otthonban kezdtünk... Az első napon az otthonvezetőnél voltunk, aki az otthon lakóinak nevét közölte, akikkel foglalkozhatunk. Ezek között volt egy diakonissza, Adelheid nővér, s azt kértem, hogy őt látogathassam meg. Az otthonvezető elkísért Adelheid nővérhez, és bemutatott neki. Az első benyomás rendkívül zavaró volt. 84 éves volt, s nagyon határozottnak tűnt. Hangja erős volt, de barátságos és bizalomgerjesztő, ez megszüntette a zavaromat. Ezenfelül látható volt, hogy sokat kellett szenvednie az életben. Miután elmondtam, miért jöttem, megmutatta szobáját. Nem volt nagyon tágas, de a néhány személyes tárgy visszatükrözte jellemét, védettséget és melegséget sugárzott. Ezután mesélt az éle-

téről. Meg kell mondanom, hogy nem nagyon emlékszem már a részletekre. Ha jól emlékszem, a 2. világháborúban hazájából menekülnie kellett a családjával. (...) De épp ez az esemény Adelheid nővér számára nem véletlen, hanem Isten rendelése volt. Ezzel már a közös pontnál is voltunk: Isten. (...) Diakonisszának való elhívásáról, életéről, valamint bizonyos hitbeli kérdésekről szóló beszélgetések töltötték ki közös óráinkat. Ezen a tapasztalatcserén keresztül, bár tapasztalataim még csekélyek voltak, bizalmi viszony alakult ki köztünk. Figyelemre méltó hölgy volt, s a vele töltött időt nem sajnálom. Szívesen feláldoztam szabad délutánjaimat, s az utolsó látogatás során erősen elhatároztam, hogy továbbra is jövök... Ez az akció akkoriban valószínűleg a legjobb volt, amit az iskolában kiegészítő tevékenységként műveltünk. Az ilyen tevékenységeket a magam részéről csak ajánlani tudom, mivel ez nemcsak a nyugdíjasok számára változatos, hanem a diákok is sokat profitálhatnak ebből.”³²

A tanár által kitűzött célt elérték, amikor arról szólt, számára az volt fontos: „...középpontjába kell kerülni a kitűzött céloknak, amelyek pedagógiailag központi és teológiailag alapvető jelentőségűek: az embertársi élet értékét és méltóságát kincsként megőrizni, a felebaráti szolgálatban Jézus lelkiületével gazdagodni. Az Én tapasztalatot szerez és korrekciót végez a Másikon, növekszik és érik különösen a szükséglet szenvedővel való foglalkozásban, s ezáltal tudati változást is átél. A hála mint alapvető hozzáállás, a mások iránti nyitottság és beleérzési képesség meghatározzák azt a keretet, amelyben ez a projektötlet megvalósult. Aminek formálódását segítenünk kell, azok a személyiségek.”³³

3.2. Impulzusok a személyiségfejlesztéshez

A diakóniai-szociális tanulás fejlődése során sarokpontként és további eredményként kell rögzíteni, hogy a központi üzenet a személyiségfejlesztés. Ennek során a közös cselekvés alapján nyert tapasztalatról és ennek reflexiójáról van szó, valamint a bibliai-keresztény emberértelmezésen történő orientálódásba való beágyazottságról. „A diakóniai képzés különösképp a személyiségfejlesztés e megközelítésére fókuszál, s eközben különösen az emberekkel szövetségben lévő Isten örömhírére, a felebaráti szeretet parancsára, a szolidaritás fejlesztésére és a polgári elkötelezettségre mutat rá.”³⁴

³² Ludwig Pirner: Das „Oldie-Teenie-Projekt” (7.8. Jgst.). In: Gymnasialpädagogische Materialien der Evang.-Lutherische Kirche in Bayern (szerk.): *Arbeitshilfe für evangelischen Religionsunterricht an Gymnasien*. Folge 1/1995. 51–78. o., itt: 75. k.

³³ Uo. 78. o.

³⁴ Hanisch-Schmidt 2004, 107. o.

A szolidaritás fejlesztésére és a polgári elkötelezettségre orientálás a diakóniai tanulásnál közös a *service learning*-koncepcióval,³⁵ amely az Amerikai Egyesült Államokban rendkívül népszerű, s fokozatosan nálunk is teret nyer. Ennél arról a civil társadalmi tevékenységről van szó, amely a közjót a gyakorlati cselekvésen keresztül kívánja szolgálni, egyfajta „civil vallás” keretében találja meg helyét és értékbeli gyökerét. Ezzel szemben a diakóniai-szociális tanulás rendelkezik egy „értéktöbblettel” az emberek szemében. A cselekvés mozgatója nem elsősorban a társadalmi haszon vagy az általános elkötelezettség, hanem az emberi méltóság, a különleges élethelyzetben lévő ember méltósága is. Ennek ellenére a diakóniai-szociális tanulásnak is része a társadalmi haszon és a szociális elkötelezettség.”³⁶

Még egyszer: a diakóniai-szociális tanulás azt célozza, hogy a fiatal emberek saját személyiségének fejlődése lehetővé váljon.³⁷ Ehhez az alábbi tapasztalatok elengedhetetlenek:

- a szükségesség megtapasztalása és a segítségre utaltatás szükségének belátása;
- annak a tapasztalatnak a megszerzése, hogy saját korlátainkba ütközünk, és a követelményeknek nem tudunk megfelelni;
- az élet kérdéseinek új megvilágításba helyezése, ezáltal az előítéletek leépítése;
- képességek és készségek kifejlesztése, amelyek a „normális” iskolai követelményeket meghaladják;
- az emberi lét teljességének átélése;
- a tapasztalat, hogy az ember szemlélete Isten képmásaként az emberi élettel kapcsolatos perspektívákat módosítja.

A személyiségfejlesztés tekintetében a diakóniai-szociális tanulás arra kíván képessé tenni, hogy megértsük a „diakóniai” dimenziót, és elfogadjuk, hogy Isten szeretete konkrétan megmutatkozik Jézusnak a beteg, gyenge és kirekesztett emberek iránti szeretetében és az ezekért az emberekért való fellépésében. Ez kifejleszti az érzékenységet az etikai kérdésfeltevések iránt, és nyitottá tesz a végső kérdésekre.

³⁵ Anne Sliwka u. a. (szerk.): *Durch Verantwortung lernen. Service Learning. Etwas für andere tun.* 6. Weinheimer Gespräch. Weinheim–Basel, 2004.

³⁶ Toaspern 2007, 19. o.

³⁷ Lásd fent: 2.1. és 2.2., valamint Gottfried Adam: *Diakonisch-soziales Lernen*, 65. k.

3.3. Konkretizálás: Az önkoncepció felépítése

Helmut Hanisch mindig felhívta a figyelmet arra, hogy a diakóniai-szociális tanulás a a személyiségfejlesztést helyezi fókuszba.³⁸ De azt a kérdést is megvizsgálta, hogyan is történik ez a személyiségfejlesztés. Azt vizsgálta, mi jellemzi azokat a fiatal embereket, akik különösen aktívak szociális területen.³⁹ *Daniel Hart* és mások vizsgálati eredményeihez csatlakozva munkatársaival együtt megállapították, hogy a diakóniai gyakorlatban való részvétel alapvető jelentőségű az önkép fejlesztésében, amely a segítséget célként jelöli ki. Egy gyakorlati példán keresztül vezet le, hogyan kell ezt érteni. Először is alapvető jelentőségű, hogy a diákok a diakóniai intézményben (például szellemileg sérült emberek otthona) olyan személyekkel találkozzanak, akik először általában idegenek és magatartásukban szokatlanok. Arra lesznek figyelmesek, hogy ezek az emberek életüket nem úgy élik meg, ahogy az számukra megszokott. Ezen keresztül ösztönzést kapnak arra, hogy ön- és világméretű megváltoztassák. Ez nem utolsósorban oda vezethet, hogy nem tekintik többé adottságnak, hogy egészségesek és korlátlan a teljesítőképességük. Annak megfigyelésével, milyen erőfeszítésbe kerül a szellemileg sérült embereknek teljesítőképességük növelése, talán arra is indítást kapnak, hogy a saját teljesítményükben való lazaságot meghaladják. Ezzel párhuzamosan a fiatal emberek tevékenységükön keresztül felfedezik, hogy olyan cselekedetekre képesek, amelyeket saját maguktól nem vártak volna el, de mások sem tőlük. Abból adódóan, hogy olyan feladatokat látnak el és oldanak meg, amelyek kezdetben egyszerű tevékenységekből és rutinfeladatokból állnak, átélik azt is, hogy egy tevékeny közösség munkatársaiként elfogadják őket. Ezenkívül megélik a sérült emberek elismerését is, akik a kapott segítséget általában nagy köszönettel fogadják.

A fiatalok egyre komplexebb feladatokat látnak el. Így egyre jobban beépülnek a tevékeny közösség cselekedeteinek centrumába. Ez kényszerűen az önkoncepciójuk változásához vezet, ami erősebb önértékelésben és önbizalomban mutatkozik meg. A tanulási pszichológiából ismert, hogy ez különösen a gyenge teljesítményű diákoknál felülmúlhatatlan értékű.

A tevékeny közösség munkatársai kulcsszereplők a fiatal emberek önkoncepciójának fejlesztésében, amennyiben

³⁸ Lásd például *Helmut Hanisch: Diakonisch-soziales Lernen als Impuls zur Persönlichkeitsentwicklung.* In: Adam et al. 2006, 43–55. o. Uő et al.: *Diakonisches Lernen. Konzeptionelle Annäherungen auf empirischer Grundlage.* In: Hanisch–Schmidt 2004, 76–170. o.

³⁹ A továbbiakban az alábbiak szerint: *Helmut Hanisch: Dimensionen des diakonischen Lernens. Vortrag beim Studientag „Diakonie und Bildung” der Evangelisch-Theologischen Fakultät Wien am 1. 12. 2004.* Wien, 2004. 15. o.

megosztják velük motivációikat és saját tapasztalataikat, hogyan választották hivatásul a diakóniai tevékenységet. Ezen az úton létrejöhetnek ösztönzések az önkoncepció felépítéséhez, amelyben a diakóniai tevékenységet a személyiségfejlődés részeként ragadják meg. Hanisch arra a végső eredményre jut, hogy a diakóniai-szociális tanulás a személyiségfejlődést az alábbi tényezőkön keresztül támogatja:

- amennyiben a fiatalok lehetőséget kapnak a diakónia-
ilag cselekvő közösségekben történő részvétellel;
- ha olyan emberekkel találkoznak, akiknek önképe olyan
életfilozófián alapul, amely diakóniai meggyőződésen
nyugszik;
- ha a fiatal emberek a diakóniai tevékenységükről és
ennek számukra való jelentőségéről másokkal beszél-
gethetnek;
- ha a diakóniai tevékenység hatását át tudják élni, és ezáltal
készítést kapnak, hogy a jövőben is ennek megfele-
lően cselekedjenek.⁴⁰

4. Iskolán kívüli tanulási helyek és a „szituációs tanulás”

Az utóbbi részben már világossá vált, hogy a tanulás speciális fajtájával állunk szemben. A praktikumok, projektek és egyéb programok esetében olyan tanulási folyamatról van szó, amely iskolán kívüli tanulási helyekhez kapcsolódik. Korlátozás nélkül megállapítható, hogy az utóbbi tíz évben világossá vált, milyen gazdagodást jelentett a diakóniai-szociális tanulás a tanulási formáknál. A diakóniai-szociális tanulás gyakorlatának osztálytermektől független „helyszíni” gyakorlata alakult ki, amely sikeresen működik. Ez látható az eredményekből. Az iskolán kívüli tanulási folyamatok alapvetően más törvényszerűségek alapján működnek, mint a „klasszikus” iskolai tanulási folyamatok. Helmut Hanisch ezt számunkra a „szituációs tanulás” fogalmával mutatta be elméleti síkon.⁴¹

Az iskolán kívüli tanulási helyek a jövőben különféle okok miatt nagyobb figyelmet igényelnek az iskolai fejlesztésben.⁴² A diákok önállóságának és önálló tevékenységének szempontja nagyon fontos érv, ha arról van szó, hogy az iskolán kívüli programok idő- és munkaráfordítását igazoljuk. Eközben az iskolán kívüli és az iskolán belüli tanulást nem lehet szembefordítani, hanem ezeket egymásra

kell vonatkoztatni. A diákokkal együtt folyó tervezés és előkészítés, valamint az iskolán kívüli tanultak utólagos feldolgozása az iskolai tanítási folyamatban kap helyet.

Mindenesetre az eddigi fejlődés további eredményeként rögzíteni kell, hogy a diakóniai-szociális tanulás szempontjából fontosak a tantermen kívüli tanulási helyek, és a tanulási folyamatok a tanulás egyéb formáin keresztül (szituatív tanulás, *community of practice*)⁴³ tartósan képesek hatni. *Martin Sander-Gaiser* mostanában felvetette a részvétel kérdését a tanulási folyamatban. Ennek során a részvételt a tanulásban három szinten határozta meg:

- tanulási idő személyes viszonyokban,
- mint „vezetett részvétel”, vagyis a mindenkor *community of practice* kulturális környezete (szabályok, célok, erőforrások stb.),
- mint „személyes elsajátítás”, amelyben a megszerzett képességek további kulturális környezetekbe helyezhetők át.⁴⁴

Ez még egyszer megerősíti, hogy a valláspedagógiának a szituációs tanulás kérdésével foglalkoznia kell.

5. Előretékinés: továbbfejlesztés

Amennyiben az összefoglaló után a jövőbe tekintünk, legalább három feladat adódik a diakóniai-szociális tanulás továbbfejlesztése érdekében: további empirikus vizsgálatok, a diakóniai-szociális tanulás beillesztése az iskolai folyamatokba és egy olyan iskolai kultúrába, amely a segítés kultúrájából profitál.

5.1. Az empirikus kutatás iránti igény

A Compassion-projektet⁴⁵ és a Szociális tanulás projektet⁴⁶ kísérő tudományos vizsgálatok eredményei annak idején kifejezetten hasznosak voltak és számos magyarázatot adtak, nem utolsósorban a diákok, motivációik és a megvalósult tanulási folyamatok vonatkozásában. Ezen kívül további felismeréseket köszönhetünk *Helmut Hanisch*, *Christov Gramzow*, *Siegfried Hoppe-Graf*, *Martin Sander-Gaiser* és *Huldreich D. Toaspern* vizsgálatainak.

⁴³ Lásd részletesen: Helmut Hanisch: Diakonisch-soziales Lernen als Impuls der Persönlichkeitsentwicklung. In: Adam et al. 2006, 48–53. o., valamint mindenekelőtt Toaspern 2007, 49–189. o.: Diakonisches Lernen mit pädagogischen Modellen des Situated Learning.

⁴⁴ Martin Sander-Gaiser: Neue Lerntheorien und ihre Relevanz für den kompetenzorientierten Religionsunterricht. In: Christoph Gramzow et al. (szerk.): *Lernen wäre eine schöne Alternative. Festschrift für H. Hanisch*. Leipzig, 2008. 73–91. o., itt: 91. o.

⁴⁵ Lothar Kuld – Stefan Gönnheimer: *Sozialverpflichtetes Verhalten und Handeln*. Stuttgart, 2000.

⁴⁶ Keppler–Leitmann–Ripplinger 1999.

⁴⁰ Hanisch: Diakonisch-soziales Lernen als Impuls zur Persönlichkeitsentwicklung. In: Adam u. a. 2006, 48. o.

⁴¹ Toaspern 2007 ezt további empirikus ellenőrzésnek vetette alá és részletesen kidolgozta.

⁴² Részletesen in: Gottfried Adam: Lernorte außerhalb der Schule. Profil und Chancen außerschulischer Lernprozesse. *Schulfach Religion*, 2007/1–2. 81–108. o. A sikeres gyakorlathról lásd a „Diakóniai-szociális tanulás – tanulás más helyszínen” című fejezetet in: Hallwirth 2006, 39–42. o.

A jövőben is szükséges, hogy a diákok motivációjának kérdését vizsgálják. A gyakorlat rámutat arra, hogy a nyugdíjasokkal az otthonokban folytatott beszélgetések és a szellemileg sérült gyermekekkel és fiatalokkal való iskolai foglalkozás a diakóniai-szociális tanulás eredményes területeit jelenti. Érdekes lehetne a fellépő nehézségek (például a demenciával való bánásmód) vizsgálata és elemzése, valamint tanulságok levonása arra vonatkozólag, hogy hogyan birkózhatnak meg a diákok az ezekből adódó problémákkal.

5.2. A diakóniai-szociális tanulás beillesztése az iskolai folyamatokba

A gyakorlat azt mutatja, hogy a diakóniai-szociális praktikumok és hasonló programok végrehajtása a felelősségteljes iskolában nem egy tantárgyhoz kötődik. Felmerül az a kérdés is, hogy a diakóniai-szociális tanulás az iskolai szintekhez vertikálisan, egy csigavonalszerű folyamatban rögzíthető-e, mivel így a tartós tanulás esélyei növekednek. A Hessen tartománybeli steinetali Melanchthon-iskola – evangélikus gimnázium – egy ennek megfelelő teljes koncepciót dolgozott ki, amelyben a diákok a teljes iskolai pályájuk alatt diakóniai területekkel és kérdésekkel foglalkoznak.⁴⁷

- Az alsó tagozatban (5–7. osztály) először kisebb tanítási egységekben, például „segítség a családban” vagy „szabályok az osztályközösségben”, majd fogyatékos emberekkel való találkozások során. A gyermekek kezdetben félénkek, de megfelelő segítséggel legyőzik gátlásaikat, és felszabadultan reagálnak. Mindenesetre professzionális segítséget igényelnek, különösen a gyengeséggel való, mély nyomokat hagyó találkozás során. Az iskolai partnerségi kapcsolatok itt beváltak.
- A középső szinten (8–10. osztály) a diakónia történetébe való bevezetés (8. osztály), valamint a jelenlegi diakóniai területekre vonatkozó információk átadása történik meg. Itt a diákok lakóhelyi diakóniai, illetve szociális intézményeinél való személyes tapasztalat válik be. A 9. évfolyamon a keresztyény gyülekezetben végzett önkéntes tevékenységről van szó. Ez nem jelenthet ápolást, hanem a felolvasásban, bevásárlásban, sétában, beszélgetésben megnyilvánuló segítségnyújtás jöhet szóba a részben nehéz élethelyzetben lévő emberek felé. Az elvárás legalább hat szolgálat teljesí-

tése. A 10. osztályban a témák az adóstanácsadás, itt a hajléktalanok, a bűnözők és a menedéket keresők gondozása kerül a tantervbe.

- A felső szinten (11–13. osztály) praktikum keretében zajlik a tevékenység a diakóniai és szociális intézményekben. A 11. osztályban diakóniai-szociális gyakorlaton vesznek részt. Az első félévben történik a felkészítés, a második félévben a végrehajtás. A diákok elkötelezetten, örömmel és érzékenységgel hajtják végre a feladatot a rájuk bízott embereknél a lakóközösségekben, a műhelyekben vagy az iskolákban, ahol foglalkozók, otthonban elhelyezett nyugdíjasok vagy otthoni segítségre szoruló körében tevékenykednek. A 12. és 13. osztályban a vallásoktatás keretében teremtik meg a kapcsolatot a megszerzett tapasztalatok és nézetek, valamint az antropológia, etika, krisztológia, teológia és egyháztörténet szakmai tantárgyi tartalmi között, hogy egy tapasztalatokkal és személyes érintettséggel fedezett megértéssel teológiai dimenziók nyíljanak meg a diákok előtt.

A diakóniai-szociális tanulás kiindulási pontja az iskolában eredetileg a vallásoktatásban és abban a célkitűzésében rejlett, hogy a diákoknál a tantárgy tartalmát elmélyíthessék, és ezzel személyiségüket fejleszthessék. Néhány év alatt azonban további fejlődés következett. Más tantárgyak, mint a politika és gazdaságtan, biológia, sport, művészet, zene, technika és történelem, közreműködnek a programban, és tantárgyspecifikus hangsúlyokat erősítenek fel. A tantestület hozzáállása a diakóniai-szociális tanuláshoz érezhetően pozitívabbá vált. A programokból a szakmai oktatás is motivációt merített.⁴⁸ Ennek során azonban felmerül a kérdés a tantárgyakon átívelő megközelítésekhez, amelyek az egyes évfolyamokon súlyponti témákhoz kapcsolódnak, így tartalmi és rendszerezett hozzárendelést tesznek lehetővé.

Több esetben felhívják a figyelmet arra, hogy a diakóniai-szociális tanulás megközelítésében „az együttérzés és segítőkészség kultúrájának”⁴⁹ fejlesztése, valamint a személyiségfejlesztés különleges esélye a fő alkotórész, amely az állami iskolák számára is fontos képzési célt jelent, és az iskolai képzési folyamatok továbbfejlesztését jelenti. Itt is adott az iskolai folyamatokba történő beillesztés szükségessége.

Érdekessé válik ennek során a „Szociális elkötelezettség tematikus projekt” fejlesztése, amely a 2004. évi új képzési terv szerint 72 órás kötelező projektet jelent a baden-

⁴⁷ További részletek in: Christel R. Kaiser: Zur Praxis der Schulentwicklung an evangelischen Schulen am Beispiel der Melanchthon-Schule Steinatal. In: uő. (szerk.): *Diakonie und Schule* (lásd 2. jegyz.), 166–182. o. Lásd még Heike Helmes et al.: *Diakonisch-soziales Lernen an der Melanchthon Schule im Steinatal. Schulfach Religion*, 2005/1–2. 147–155. o.

⁴⁸ Egy évfolyamokon átívelő diakóniai-szociális tanulás szinopsziszt tartalmazza például az új *Rahmenplan für den evangelischen Religionsunterricht in den Jahrgangsstufen 1–10*. Hrsg. von der Ev. Kirche von Berlin-Brandenburg-schlesische Oberlausitz. Berlin, 2007. 77–81 o. (www.ekbo.de/Dateien/Rahmenplan2007.pdf)

⁴⁹ EKD-Kirchenamt (Hrsg.): *Maße des Menschlichen*, 63. o.

württembergi tartomány reáliskolai 7–8. osztályaiban egy diakóniai és karitatív intézményekben végzett szociális gyakorlat formájában.⁵⁰

5.3. A diakóniai-szociális iskolai kultúra az iskolai fejlődés integráns része?

Sok minden szól amellet, hogy az iskolai kultúra kérdése a következő évek iskolai fejlődésének fontos témája lesz. Itt nem az iskolai kultúra irodalom-, színház- és művészetpedagógiai projektekhez⁵¹ kapcsolódó értelmezéséről van szó. Ennél a jelenleg keletkező fogalomnál inkább az egyes diákokhoz igazodó jó oktatásról beszélhetünk, amely meggyőződésem szerint a reformpedagógiai impulzusok bizonyos mértékét is magában foglalja. Itt csak az iskolán kívüli tanulás formáinak értékelésére gondolok.

Az iskolai kultúránál az iskolai nevelés egészére gondolunk. Ez többek között biztosan az iskolai lelkigondozás további erőfeszítéseit igényli. Ez magában foglal egy olyan „működő” iskolai életet, amely a pedagógiai és didaktikai kultúrát kiegészíti, és nem kizárólagosan a pedagógiai és didaktikai kultúrára korlátozódik. Az iskolai kultúra magában foglalja a jó iskolai légkör meglétét, illetve megteremtését, ami nem utolsósorban a kapcsolatok tudatos ápolásán keresztül (vagyis az iskolában tevékenykedők közötti „kapcsolati kultúra” révén) jön létre. Ez magában foglalja az iskolai ethoszt, amelyet a többség elfogad. Mint említettük, az iskolai kultúra fogalma még kialakulóban van.⁵²

Feltehető a kérdés: segítheti-e a diakóniai-szociális dimenzió a „jó”, esetleg a jó evangélikus iskolai kultúra meg-

teremtését és gyakorlatát? *Christel R. Kaiser* a Melancthon-iskoláról szóló tanulmánya végén megemlíti, hogy miután sikerült az iskola és a diakónia tartós együttműködésének a „diakóniai intézményekben folyó tanulás” formájában történő megteremtése, ezt követően az iskolában párbeszédet folytatnak arról, hogyan lehet a diakóniai-szociális cselekvést a mindennapi iskolai életben tudatosabbá tenni és gyakorolni. „A Melancthon-iskola fejlődésének jelenlegi szakaszában, az egész napos iskolává történő fejlesztés közben a jövőben arra kell törekedni, hogy a diákság számára »kétszeres támogatási koncepciót« nyújtsunk, amely mindenki számára hasznos. Egyrészt kompenzációs és tanácsadási szolgáltatást szakmai hiányosságok és/vagy személyes életkrízisek idején, másrészt támogatási programot a különleges érdeklődési körrel és adottságokkal rendelkezők számára.”⁵³ Itt szóba jöhet a lelkigondozói beavatkozás személyes életkrízisek esetén, vagy támogatási kurzusok gyengébb diákok részére, vagy házifeladat-segítség diákmentorokon keresztül, és kiemelkedően tehetséges fiatalok támogatása specifikus problémákhoz kapcsolódóan.

Megállapítható, hogy a diakóniai-szociális tanulóval egy más, iskolán kívüli helyszínen gyűjtöttünk tapasztalatokat, és itt időközben jól kiismerjük magunkat. Sokrétú és túlnyomórészt jó tapasztalatokkal gazdagodtunk, ami a jelentős személyes nyereséget élvező diákok részéről érkező visszajelzések révén igazolható. A szülőknek és a diákokat befogadó intézmények alkalmazottainak a visszajelzései egészében pozitívak. A diakóniai-szociális tanulás „belső” értékelésének és hatásának kérdése az iskolai kultúrára azonban új témát jelent, amelynek megvitatása a jövőben történhet meg.

Fordította: Zsugyel János

⁵⁰ Lásd erről: Hartmut Rupp – Angela Knapp – Christoph Dammann: *Diakonisch-soziales Lernen, Service Learning und gesellschaftliche Verantwortung*. In: Adam et al. 2006, 56–68. o.

⁵¹ Így definiálják például a svájci Zürich város iskolai felügyeleti hivatalában annak a részlegnek a feladatát, amely az iskolai kultúráért felelős.

⁵² Megragadott az alábbi vizsgálatról szóló jelentés: Michael Rutter et al.: *Fünfehtausend Stunden. Weinheim*, 1980. Itt található a jó iskolai kultúra első kritériumai (egyértelmű szabályokat illetően, egyértelmű követelmények, méltányos bánásmód a diákokkal stb.).

⁵³ Az evangélikus iskolák iskolai fejlődéséről, uo. 182. o.

Előadás a Reformáció gálaestjén*

CSERMELY PÉTER

A nagyapám a pécsi evangélikus egyház presbitere volt. Az ő Bibliáját tartom a kezemben, amelyet halála előtt nem sokkal, csaknem negyven éve, tízéves koromban adott át nekem ezekkel a sorokkal: „Szeretettel adom Csermely Péter kedves unokámnak azzal a kéréssel, tudakozd a Bibliát, mert ebben életedhez hűséges vezérfonal, az örök élethez útmutató lesz. Nagyapád, Csermely Lajos.” A vezérfonal, a Biblia éve és a reformáció hónapja kapcsán elmondandó néhány gondolatot az elfogadás fogalma köré szeretném felépíteni. Miért?

Ma Magyarország nem az *elfogadás* országa. *Kopp Mária* professzortársam vizsgálatai szerint a mai magyar társadalom 71%-a anómiás, azaz értékvesztetten, reményvesztetten, kapcsolatvesztetten, belső és környező világát el nem fogadva, egyedül él. Hálózatkutatóként azzal szembe-sülök, hogy a mai magyar társadalom szociális hálója olyan, mint egy pókháló bombatámadás után. Együttműködésre képtelenek vagyunk. A tartós együttműködés alapja az együttműködő partner elfogadása. Együttműködés-képtelenségünk egyik oka elfogadásképtelenségünk.

Aki nem képes elfogadni embertársát, az eljuthat oda, hogy úgy érzi: nem köti vele össze semmi. Elfogadásmentesen olyan eszközöket is megengedhetőnek tarthatunk a másikkal szemben, amelyek nem megengedhetőek senkivel szemben, semmikor és soha. A megmagyarázhatatlanra egyszerű a magyarázat: őt nem fogadom el. Őt kitagadom, kitzasztom. Ő másutt van. Ő nem ott van, ahol én vagyok. Rá nem érvényesek a szabályok. Fal van öközöttem és énközöttem. *Stanley Milgram*, a híres pszichológus végezte el a Yale egyetemen csaknem ötven évvel ezelőtt azt a kísérletet, amelyben a kísérleti alanyt a kísérletet végző személyek kétharmada a kísérlet végére általa halálosnak gondolt áramütésnek tette ki pusztán azért, mert a kísérlet alanya helytelenül válaszolt egy egyszerű kérdésre. A

kísérletben az alanyt a kísérletezőtől egy fal választotta el. Nem ember volt tehát, csak egy üveglak mögött ülő kísérleti alany. Nem ember volt tehát, csak egy üveglak mögött ülő kísérleti alany?

A Yale egyetemnek a fal másik oldalán lévő ember megölésére is képes kísérletezőire nem mondhatjuk, hogy állati ősemberek vagy ókori barbárok lettek volna. Ahogyan ők nem tudták, mi sem tudjuk, nem tudhatjuk, hogy mi lakozik bennünk. Az el nem fogadás fala borzasztó tetteket képes belőlünk előhozni. A világháború, a diktatúra emberirtó borzalmai nem csak régmúlt, nem csak történelem. A másikat el nem fogadva e borzalom saját bensőnkben lakozó, fenyegető jelen.

Ahhoz, hogy másokat elfogadhassunk, magunkat kell először elfogadnunk. Édesanyám ezt írta nekem húsz évvel ezelőtt: „Porból vétettünk, porrá leszünk, és közben is porszemek vagyunk. Néha egy isteni szellő felemel bennünket, megcsillan rajtunk a napfény, és azt hisszük, mi vagyunk a világ közepe. Pedig csak porszemek vagyunk.” Kegyelemben részesülő porszemek vagyunk, de a kegyelemhez el kell fogadnunk porszem-magunkat. Ha nem fogadjuk el magunkat annak, ami vagyunk: porszemnek, akkor nehéznek bizonyulunk, és nem emel fel az isteni szellő bennünket – soha. Ma Magyarország az el nem fogadás, az „én nem vagyok OK, de te sem vagy OK” országa. Gondoljunk bele! Hányan megyünk úgy ki a fürdőszobába reggel, hogy képesek vagyunk rámosolyogni arra, aki a tükörben visszanéz? Hányan tudjuk azt mondani minden reggel a tükörképünknek: „Szép vagy, okos vagy, ügyes vagy, sikeres leszel ma is, elfogadlak, szeretlek”? Nem fogadjuk el magunkat, és így nem tudjuk elfogadni a minket körülvevőket sem.

A nyugati civilizáció általában sem az elfogadás civilizációja. A fogyasztói társadalom állandóan új szükséglete-

* Elhangzott Budapesten, 2008. október 19-én.

ket keres és teremt. A meghaladás, a növekedés, a „több” és a „még több” bűvöletében élünk. Nekünk a hagyomány nagyon ritkán érték. Az idős ember a mi civilizációnkban a változtatásokra már képtelen, leírt roncs, és nem a felhalmozott, elfogadandó bölcsesség forrása. Mi mindig újat akarunk. Mi mindig minden olyat meg akarunk változtatni, aminek megváltoztatására egyáltalán képesek vagyunk. Az újdonságok hajszolásával környezeti katasztrófába taszítjuk az egész bolygót, amelyen élünk. A változtatás kényszere szabadságvesztetté tesz bennünket. Mi már elvesztettük a „noha meg tudnám változtatni, de úgy döntöttem, hogy mégsem változtatom meg” döntésének a szabadságát. A változtatás, a kényszeres el nem fogadás rabjai lettünk. Elvesztettük a megőrzés és az elfogadás szabadságát.

A nyugati civilizáció az elmúlt ötven évben elvesztette a lemondás elfogadásának szabadságát is. A hatvanas évek után átírtuk az Istentől kapott imádságot. Korunk modern imája így szól: Add meg, Uram, nekem *minden* kívánságom *ma*. Az „örömet szerezhetnék magamnak vele *most*, de lemondok róla, hogy később jobb legyen” választásának szabadsága halott. Magyarország különösen élen jár ebben. Megtakarítási hajlandóságunk kirívóan csekély. Vállalkozásuk fejlesztése helyett sokan tanknak is beillő luxusterepjáróra verik el a jövőt megalapozó pénzüket. Hitelfelvételi lázunk – még ezekben az elképesztő időkben is – rekordot rekordra dönt. Sok esetben a ma kényelmének a holnaputáni boldogság elé helyezése áll a gyermekvállalás általános visszaszorulása mögött is. Percemberként fogyasztunk, és követeljük, hogy még többet fogyassunk – *ma*. Felnőttként – gyermekek maradtunk. Kényszergyermekek lettünk. Elvesztettük a korlátok elfogadásának felelős képességét, amivel a felnőtt jövőnkét öljük meg.

A nyugati civilizáció kényszergyermekéiként nemcsak követelőzőnk és habzsolunk, hanem túlzott énközpontúságunkkal önmagunkba zártak is maradunk. Önmagunkba zártágunkkal mások életét, mások helyzetét, mások igazságát nem érthetjük meg, nem élhetjük meg, és nem fogadhatjuk el. Mi Magyarországon különösen élen járunk a mások nem értésében és a más vélemény el nem fogadásában. Valahol ez természetes. Amikor egy társadalom évtizedeken át azzal szembesül, hogy elfogadhatatlan véleményeket fogadjon el, akkor fellázad, és hosszú ideig semmit sem fogad el. Az inga átlendül. Csak azt fogadom el, amit *én* gondolok. Senkinek nincsen igaza, csak nekem. Nem ismerek tekintélyt, nem ismerek abszolút igazságot. Minden igazság halott. Csak az *én* igazságom él. Az önfejtű kényszergyermek az első válságban azonban megriad. Az inga visszalendül, a kényszergyermek rettegni kezd, és az első véleményhez odakötözi magát. Emberről birkává válunk, és pánikunkban együtt rohangálunk ide-oda. Nem kellene megállni? Gon-dol-kod-ni? Rádöbenni, hogy a másoknak is lehet igaza? Nem kellene megtanulni végre,

hogy elfogadjuk a másik igazságát? Nem kellene rájönni arra, hogy együtt – többek vagyunk?

Közös kincsünkben, a Bibliában az Ószövetség Istene az el nem fogadás Isteneként jelenik meg. Az ember vétkezett, a Paradicsomból kiteszített, a teremtés el nem fogadott részévé vált. A teremtés aktusának anyai, feltétel nélkül elfogadó egysége helyébe az apai, feltételhez kötött elfogadás büntető és jutalmazó kettőssége lépett. Krisztussal, a megváltással, az új szövetséggel Isten az embert – bűnei ellenére – újra elfogadta. Mi nem éljük át, nem értjük meg ezt az üzenetet. Magyarország zöme, és továbbmegyek: keresztény testvéreim zöme az elfogadás előtti állapotban él. Elfogadásra képtelenül az isteni elfogadást, a kegyelmet sem fogadhatjuk el.

Az elfogadás azonban nem mindenek felett való. A reformációnak az el nem fogadás központi lételeme volt. Hálózatkutatóként ezer példát tudok hozni arra, hogy bármilyen bonyolult rendszer, legyen az egy fehérje, egy sejt, egy állatcsoport vagy egy egész társadalom, csak akkor tud fejlődni, ha nem merev. Ebből a szempontból is létszükséglet, hogy a közösségnek mindig legyen olyan tagja, aki nem fogadja el a létező rendszer merev szabályait. A korábbi rendet el nem fogadók a reformáció kivételesen nagy alakjai voltak. A közösségnek ezek az újat akaró, újat hozó, igazukért kiálló, azért akár a halált is vállaló tagjai a legnagyobb tiszteletünket érdemlik meg.

De a bonyolult rendszerek fejlődése arra is megtanít bennünket, hogy rendszerújítókból, reformátorokból csak kevés lehet. Ha egy bonyolult rendszerben a változtatás, az el nem fogadás kerül túlsúlyba, a rendszer tagjai együttműködésre képtelenek lesznek, és a bonyolult rendszer szétesik, meghal.

Hölgyeim és Uraim! Kedves testvéreim!

Kérek mindenkit, ha eddig nem tette volna meg, nézze meg, hogy ki ül az egyik, és ki a másik oldalán. Kérem, hogy ezek után nézzenek körül a teremben. Önök mellett, Önöket körbevéve értékek mérhetetlen sokasága ül. Tehetséggondozóként, a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács elnökeként vallom, hogy a teremben ülök, de az azon kívül rekedtek is mind-mind az értéket adó tehetség egy-egy magját hordozzák, rejtik magukban. Mindenki tehetséges lehet, és a halál pillanatáig (sőt, még azon is túl) minden új élethelyzet a tehetség újabb és újabb tartalma- it hívhatja elő. Sok más mellett a nyugdíjba vonulás, az unokák születése megannyi új és új alkalom, hogy megtapasztaljuk a bennünk munkálkodó kegyelmet, és kifejlesszük újabb és újabb tehetségünket.

Amikor elfogadjuk a másikat, nem kegyet gyakorolunk. Nem a silánysága ellenére, hanem az értékei miatt fogadjuk el őt. A másik elfogadásával tehát alázatosan beteljesítjük azt az isteni kegyelmet, amely a másikat tanulsgként, minket gazdagító lehetőségként az utunkba vezérelte. Ebből következően példát adó, tanulsgot hordozó, elfogadandó ér-

ték a szomszédjuk akkor is, kedves testvéreim, ha nő, és akkor is, ha férfi. Akkor is, ha zsidó, és akkor is, ha nem az. Akkor is, ha cigány, és akkor is, ha nem az. Akkor is, ha az Önök jobb oldalán ül, és akkor is, ha a bal oldalukon. Ha ezeket az értékeket és még ezernyi más értéket nem tanuljuk meg tisztelni, nem tanuljuk meg elfogadni, és a hordozóikat nem tanuljuk meg szeretni, akkor tovább fogunk

menni az acsarkodás és a szétesés útján. Az acsarkodás és a szétesés útja, kedves testvéreim, a kőbaltához és a kárhozatba vezet. Ha azonban képessé válunk önmagunkat és egymást elfogadni, akkor lavinaszerűen elterjedhet az bizalom, az az együttműködő szeretet, amelyre ennek az országnak nagy, nagyon-nagyon nagy szüksége van.

KÖNYVAJÁNLÓ

Magyar írók karácsonya

KEREPESZKI ANIKÓ

Karácsony ünnepéről nehéz úgy írni, hogy minden giccstől és közhelytől mentes legyen. Mégis érdemes a *Karácsonyi történet*¹ című válogatást a kezünkbe venni. Többek között olyan magyar írók novelláit és írásait tartalmazza a kötet, mint Móricz Zsigmond, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula, Móra Ferenc, Karinthy Frigyes, Pilinszky János, Örkény István és Tamási Áron.

Aki belelapoz a könyvbe, az hirtelen az egész emberiség karácsonyával találkozik. Találkozik a szegények karácsonyával: a kisfiúval, aki a templomban a szavalás után képtelen leszállni a kőpadkáról, mivel odafagyott a lába. Ugyanis a csizmájának nem volt talpa, így az útközben a lába alatt felolvadt hó odafagyasztotta a hideg kőhöz. A nagyon szegény Palkóval, akinek édesanyja nem is pénzért, hanem a betevő falatért dolgozik, aki levetett rongyokban jár, és akitől mégis elvárja a tanító, hogy pénzt vigyen, mert gyűjtést tartanak a szegény gyermekek karácsonyára. És mivel Palkó nem akar szegyenben maradni, a nagysága asztaláról emel el ötven fillért, hogy azt adja oda. A tizenkét éves kislánnyal, aki levelet írt a Jézuskának, hogy mi mindent szeretne karácsonyra (hogy lehessen válogatni belőle), és akinek az lesz a karácsonyi ajándéka, hogy a Jézuska válaszlevelet ír. A szegény csizmadiával, aki kilenc gyermekének egy éneket ad ajándékba, de az emeleten a gazdag úr nem szeretné hallgatni, ezért inkább ezer pengőt ajánl fel a csizmadiának, csak ne énekeljenek, miután a csizmadi egyik gyermekétől sem képes megválni, hogy abból úr legyen. Végül az apa az ezer pengőt is visszaviszi, és boldogan énekelni gyermekeivel: *Krisztus urunknak áldott születésén...*

Az olvasó megismerheti a háború karácsonyait: az özve-

gyasszonyét, akinek a fia a fronton van; a magyar hadifoglyokét, akiknek az itthoni diákok szereznek egy kis örömet Noirmoutier-ben; a családét, ahonnan holnapután elviszik katonának a kenyérkereső apát; és 1944 karácsonyát, amikor megkezdődik Budapest ostroma.

Vannak, akik szomorúan élik meg a karácsonyt: Ruszka Gyuriék lánya, aki karácsonyra hazamegy a szolgálatból, de otthon mi sem változott – apja ugyanolyan korhely és részeges, mint előtte, és anyja sem veti meg az italt. De visszamenni már nem mer az urasághoz, mert mit szólnának hozzá, ha olyan váratlanul érkezne. Így karácsony éjszakáján könnyei közt alszik el az asztalra borulva. A középiskolai tanár felesége, akinek sívár az élete, mindenki megveti, mert megcsalta a férjét. Legalább szemére vetné a férje, hogy megbeszélhessék, mi történt, de az nem szól, csak élnek egymás mellett. A kosztos diák szerelmes bele, ő szeretné okosan, anyásan lebeszélni, de ez sem sikerül, mert a férje végül nem megy el vadászni karácsony reggel.

Ugyanakkor a csodák sem maradhatnak el karácsony ünnepéről. Artúr lovag a festett templomablakon keresztül bemászik a templomba, hogy a csillárról végignézze a karácsony éji legendát: Máriát karján a gyermekkel, amint végigsuhan a templomon. Azonban az életével fizet érte. Az ifjú pásztor a szabad ég alatt tölti a hideg, hóviharos karácsony éjjelt, és csak annak köszönheti az éjjel született kis fekete báránnyal együtt, hogy nem fagytak meg, hogy az uraság eldobott szivarjától kigyullad az egyik szalmakazal. Egy fiú játékból a villamos ütközőjére akar felugrani, de nem sikerül, és leveri a térdét, míg öccse a rémülettel teli csodálkozástól anélkül rohan át a síneken a bátyjához, hogy szétnézett vol-

¹ *Karácsonyi történet. Magyar írók novellái.* Palatinus, é. n.

na, és a villamos balesetvédője kidobja az úttestre. Egy utas azonban, aki a lépcsőn rekedt a zsúfolt villamoson, kijebb gurítja, és így a mennyből az angyal, aki rettentően megrúgta, megmentette az életét. Egy otthonról tavaszi felöltőben megszökött tizenhat éves fiú az utcákat rója karácsony éjszakáján, rettentően éhes és fázik. Összes vagyona egy krajcár, melyből két fillért bedob egy csokiautomatába, hátha segít valamit az éhségén. És megtörténik a karácsonyi csoda: az automatából ömleni kezd minden, ami benne van: pénz és csoki. A fiú éppen annyi pénzt kap, hogy ne kelljen egész éjjel az utcán fagyoskodnia.

A humor sem hiányzik a kötetből. Egy erőszakos autóvezető, aki mindig mindenkit kielőz, és soha nem adja meg az elsőbbséget, karácsony estéjén egy Trabantot átenged, és emelkedett lélekkel tér haza: ő is tett valamit az emberiségért. Oszkár egy hölgyismerősétől kétkilós vasgyertyatartót kap ajándékba gyertyákkal, de amikor megpróbálja a kandékat lecsípni, mivel túl nagy lánggal ég a gyertya, felgyújtja vele a csipkefüggönyét. Soma hajnali háromkor azt diktálja Mamusnak, hogy ki mit kapjon karácsonyra, hogy hasznos és olcsó ünnepük legyen, és mégis mindenkit meglegedés töltson el. Például egy skatulya Upman szivart adnak a doktor bácsinak, amelyet Steinertől kapnak. A doktor bácsi azt

továbadja Spónicernek, az a háziúrnak, az a vejének, aki szilveszterre vendégeket hívott. Somáék is hivatalosak, és ott Soma visszalopja a szivart, amelyet újévkor továbbad. Ugyanis Pesten pár éve divatba jött az újévi ajándékozás, hogy el lehessen sütni azokat a karácsonyi ajándékokat, amelyekkel az ember nem tud mit kezdeni.

Végül pedig kedvcsinálónak hadd idézzek néhány karácsonyi reklámot Örkény Istvántól:

„HASZNÁLT CIKKEK ÚJJÁ VARÁZSOLVA”

„Mai ajánlatunk: Újra lehűtött tavalyi hó.”

„JÁTÉKOSZTÁLY”

„A bűvészek által kedvelt fehér színű házinyúl, melynek mindkét példánya (az egyik látható, a másik nem látható állapotban) közös ketrecben kerül forgalomba.”

„KÖNYV- ÉS LEMEZOSZTÁLYUNK várja önt!

Nem kell többé olvasni! Fáradtság, szemrontás nélkül művelődhetünk, amióta sikerült a világirodalom remekeit végbélkúpformába önteni. Proust, Kafka, Joyce és más nehezen emészthető írók a bélcsatornából húsz perc alatt fölszívódnak. Magyar találmány!”

FILMAJÁNLÓ

Özönvíz Noé nélkül

LABORCZI DÓRA

Eddig hónapról hónapra olyan filmeket ajánlottam, amelyek a lélek legmélyebb feszültségeit, az emberi életút meghatározó konfliktusait vagy belső morális kérdéseket, válsághelyzeteket feszegetnek, egyszóval olyanokat, amelyek leginkább felnőtteket vagy fiatalokat érinthetnek. Kiestek azonban a látószögéből a gyülekezeti munka nem elhanyagolható tagjai, a gyermekek, akik a leginkább fogékonyak a mozgóképre, és akiket a legjobban fenyeget az a veszély, hogy a bennünket körülvevő, mindent elárasztó képáradatban megfelelő útmutatás nélkül nem találnak valódi értékeket. Pedig az ő vizuális nevelésüket is időben el lehet kezdeni (és szükséges is, mielőtt megelőzzen bennünket a 21. század agresszióval és önzéssel teli képi elvárásai) igényes, érthető, mégis szórakoztató rajzfilmek segítségével, amelyek között – a rengeteg felhívó mellett – szép számmal találhatunk értékes darabokat is. Ilyen például az *Özönvíz* című egész estés francia animációs film, amely – bár teológiailag nem feltétlenül

helytálló – kedves, modern feldolgozása, továbbgondolása a bibliai özönvíztörténetnek.

Ferdinánd, az öreg tengerész békeességben és szeretetben él feleségével és fogadott fiával, Tommal, mígnem elérkezik hozzájuk a békák jövendölése (a film eredeti címe egyébként *A békák proféciaja* lenne), amelyeket különböző pocsolókban végzett számításuk eredményeképp közölnek a kis Tommal és pajtásával, Lilivel: a földet negyven napon át tartó szörnyű vihar és mindent elárasztó árvíz fenyegeti. Ferdinánd az utolsó pillanatban csűrrebe tereli a helyi állattartó lakóit, akikkel aztán egy hatalmasra fújt traktorbelsőnek köszönhetően átvészeli a negyven napos esőzést. Ám az igazi küzdelem csak most veszi kezdetét, a fedélzeten ugyanis egyetlen táplálék van: a krumpli, az pedig a hűvők egyre elégedetlenebb csapatának a fél fogára sem elég, ezért rövidesen lázadás tör ki, amelyet Ferdinánd minden igyekezete ellenére sem sikerül csillapítani. Fokozza a bajt egy ártatlan-

nak tűnő, egyeduralomra törő teknősbéka megjelenése, valamint a kiéhezett krokodilok egyre fenyegetőbb közeledése.

Kedves és mulatságos hangulatot ad a filmnek a karakterek kimunkálása: minden és mindenki nagyon egyszerű, kifejező vonalakkól áll, mégsem érezzük elnagyoltnak, pontatlannak vagy semmitmondónak – íme még egy érv mellett, hogy az animációs filmek hőseinek nem kell feltétlenül a leglátványosabban és legélethűbben tükrözniük hús-vér másukat, mert akkor elveszhetnek leglényesebb tulajdonságaik: önálló személyiségük, valamint a néző által formálható egyéniségük, mivel túl keveset kell dolgoznia a befogadó fantáziájának.

Annak ellenére, hogy a rendező, *Jacques Rémy Girerd* nem helyezi isteni magaslatokba a történetet, olyan fontos keresztény motívumokra is hangsúlyt helyez, mint a testvériség, minden élet tisztelete és megbecsülése, amelyekről érdemes lehet szót ejteni hittanaink körében, vala-

mint érdekes feladat lehet a párhuzamok és ellentmondások felfedezése a bibliai és filmbeli események között. De az *Özönvíz* otthoni „fogyasztásra” is kiválóan alkalmas, ugyanis minden korosztály számára tartogathat érdekes és mulatságos pillanatokat.

Özönvíz

(*La prophétie des grenouilles*)

Színes, magyarul beszélő francia animációs film, 87 perc, 2003

Rendező: Jacques Rémy Girerd

Forgatókönyvíró: Jacques Rémy Girerd, Antoine Lanciaux, Iouri Tcherenkov

Zeneszerző: Serge Besset

Operatőr: Benoît Razy

Dalszövegszerző: Jacques Rémy Girerd

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK

Hogyan kell meghalni?¹

HAFENSCHER KÁROLY (ID.)

Úgy tudom, ez volt Benczúr Laci bácsi utolsó kérdése még az elmúlt éjszaka. Ūrvacsora után. Hozzá méltó kérdés! Erre megfelelő válasz, hiteles emberi felelet nincs. Túlno minden emberi okoskodáson, tudóskodáson, műveltségünkön, fegyelmezett gondolatainkon is. Az *ars moriendi*hez, a halál művészetéhez tartozott a középkorban az esti imádságok sokasága, és erre utaltak a népi vallásosságban egy életen át, készülve a halálra, hogy a nagy titok ne érje váratlanul, készületlenül a halandót. Bármelyik pillanatban is ér minket, embereket ez az átélhetetlen élmény, ne érjen készületlenül. A halál beállta mindent átértékel a gyászolóokban, családtagokban, gondolkodó embereken. Hogy kell meghalni? Nem tudom. De azt érzem, hogy a halál közelsége, testvéreim, barátaim halála az igazi nietzschei *Umwertung aller Werte* pozíciója. Mert a halál közelében minden más értéket nyer.

Hogyan kell élni? Ezt a kérdést Laci bácsi megválaszolta egész életével. Hasznos, hosszú, tartalmas életútjával. Másoknak is példát mutató magatartásával. Átéltük, hogy még

vakon is, hallássérülten is, sántikálva és botorkálva, családban és egyedül megpróbált példamutatóan élni. Keresztény módra. Melankóliára hajlamos természettel, mégis évtizedeken át reménységben élt. Nem volt született optimista, de módszere bevált: kiénekelte magából a pesszimizmust. Utolsó évtizedében már nem tudta olvasni az énekek szövegét, rendszerint csak az első szakaszra emlékezett, de dúdolvá együtt énekelt a közösséggel, a gyülekezettel, pap-társaival.

Legtöbb baja, panasza nem az emberekkel volt kapcsolatos, hanem önmagával, amint nekem bizalmasan elmondta. Kisebrendűségi érzés fiatalkorában, majd elégedetlenség felnőttkorában, a lámpaláz és a lebénelás félelme ellen küzdött élete nagy részében. Ez volt a hit igazi harca, amely egyben mindig *mortificatio sui*, saját magunk öldöklése. Harc óemberünkkel. Úgy küzdött, mint Pál apostol, aki jó ökölvívóként tudta, hová kell célozni, nem a levegőbe vagdosott. Korára és jellemére igaz volt az apostoli

¹ Az írás Benczúr László halála napján született.

megállapítás: kívül harc, belül félelem, vagyis csupa küzdelem az életünk. Már régen a halálra készülve elmondhatta: ezt a nemes harcot megharcoltam (2Tim 4,7).

Valóban tudta, hogyan kell élni az idővel, az alkalommal, a kairosszal a kronoszban. Szégyellte, ha elkésett, bocsánatot kért késéséért. Emberek között udvariasan, ma ritka jól nevelt emberként élte végig életét.

Tudta, hogyan kell élni, csapásokat elhordozni: Mártát is, Juditot is eltemette, testvérét is. Megsíratta őket. Kettős szomorú özvegységét figyeltem, egyre nehezebben viselte a megözvegyült férj magányát.

Tudta, hogyan kell élni, és hogyan kell csalódásokat is végigszenvedni. Ő is sokat csalódott emberekben, püspökeiben, kollégáiban, tanítványaiban, néha közvetlen hozzátartozóiban is, de szeretettel győzte le csalódásait, és megpróbálta megérteni azokat az embereket, akik nem értették meg őt. És újra elfogadta őket. A nyolcadik parancsolat komolyanvétele jellemezte őt: „mindeneket jóra magyarázott”, ahogy *Luther a Kis kátéban* és a *Nagy kátéban* is tanítja. Tudott pedig indulatos is lenni, ami szívügye volt, azért vehemensen állt ki. Néha naivnak tűnt, gyermekeknek, pedig csak komolyan vette saját kiküzdött véleményét.

Tudta, hogyan kell élni, hogyan kell vigasztalni a csüggedőket, a néha pesszimista társakat zsoltárverssel, ének szóval, igével. Az evangélium szavával bátorított. Az értékeket minden emberben kereste és becsülte. Amennyire tudott szívósan küzdeni megtalált igazságáért, és kollégáival, feletteseivel vagy barátokkal szemben is őszintén meg tudta mondani véleményét, ugyanannyira tudott másokra figyelni, és meg lehetett győzni őt. Pedagógusként tudott inteni; magam is tapasztaltam ezt, amikor talán túlságosan szigorú voltam gyermekeimmel, unokáimmal, vagy amikor – az ő szavával – „sisteregem” egy-egy felszólalásban a lelkészi munkaközösségben, nyugdíjasok biblióráján vagy akár telefonbeszélgetés közben. Szembeszállt velem, amikor túlságosan érzékenynek tartott, büszkének és gőgösnek nevezett, mint aki képtelen megalkudni, és saját igazságába fullad bele.

Jó papként mindig tudott tanulni is, nemcsak tanítani. Nemcsak *Karl Barth*, *Tavaszi Sándor*, *Walter Lüthi*, *Thurneysen*, *Járossy* és *Reményik* volt elismert mestere, hanem *Luther* is, világi írók is, művészek (Elemér barátja) és fiatalabb gondolkodó emberek.

Tudott élni nívósan. Vállalta, hogy igényesen kell élni, bárhova vezet az Isten. Európai kultúremlékeként jelent meg, öltözetére adott. Nem becsülte le az előttünk járókat, még akkor sem, ha egészen más teológiai iskolát képviseltek. Liberális nagyságokkal, a 19–20. században élt teológusokkal szeretetben vitatkozott. Nagyon szerette a zenét, nemcsak *Bachot*, de *Mozartot* is. Egykor zongorázni is tudott. Szerette a világ és magyar irodalom értékeit, *Madáchet* és *Petőfit*, *Aranyt*, *Adyt*, *Babitsot*,

de tudott *Goethét* és *Thomas Mannt* is idézni: művelt ember volt.

Nem csak beszélgetni szeretett. Tudott hallgatni is. Hangoskönyvekre figyelt, amikor már olvasni nehezebbé esett, sőt saját régi írásait felolvastatta, és mások írásainak megfigyelője, bírálója és dicsérője volt. Időnként beszédbe li nehézségei voltak, amiről gyakran szólt nekem. Én így fogalmaztam: „Gondolataid megelőzik szavaidat, néha nem tudod beérni őket, mert gondolataid már messze elől járnak.” Nagyon szeretett olvasni, de bántotta, hogy egyre rosszabbul olvas hangosan. Ha megszólalt, mindig volt mondanivalója, és egészen más oldalról közelítette meg a témát, mint a többiek, egy sajátos Benczúr-perspektívából. Szemérmes volt. Csak legjobb barátaival beszélt őszintén, néha keményen, kitérülködve, gyengeségét sem palástolta el, mellőzöttségét is fájlalta, de számolt vele.

Laci bácsi néhány év híján egy évszázadot élt. Micsoda évszázadot! Kilencvenedik születésnapján próbáltam emlékeztetni az elmúlt évtizedeket. Az első és második világháborút, a forradalmakat, a pinceéletet az ostrom idején, otthonaik cserélődését, hivatalai, munkái változatosságát.

Imádkozó és ígét olvasó ember volt Benczúr László. Volt, aki pietistának tartotta, mások az új reformatori teológia ortodox képviselőjének. Talán így mondok igazat: a bibliai ortodoxiát és az Újtestamentum ortopraxisát komolyan vette. Szeretett istentiszteletre járni. Ugyanakkor hétköznapijai is istentiszteletet jelentettek Róm 12 szerint, amelyben a *logiké latreiát*, a logikus szürke hétköznapi keresztény istentiszteletet találjuk megírva. Isten egész népét szerette, azért járt rendszeresen istentiszteletre. Évtizedek óta megbeszéltük a hallott igehirdetéseket. A Magyar Ökumenikus Tanács alakulásától kezdve tudott az egység jegyében gondolkodni. Bossey-i szemináriuma és a kolozsvári teológia sokat jelentett számára. Professzoraival, hallgatóival és barátaival (például *Makkai László*) állandó diskusszióban élt. Szerette a gyermekeket. A kötelező hitoktatás megszűntével a gyermek-bibliórak anyagát ő szerkesztette. Jó tollú egyházi újságíró és fordító volt. Franciául is tudott olvasni, nemcsak németül.

Mi volt Benczúr László? Másodlelkész, hitoktató, püspöki titkár, parókus? Nyugdíjas lelkész, de nyugtalanul holtig tanuló jó pap. Komolyan vette a pásztori munkát is.

Ki volt Benczúr László? Ember volt egy embertelen emberiség évszázadában.

Keresztény ember volt, Krisztus-követő. Nem érdemei voltak, hanem a hit gyümölcsei mutatkoztak élete fáján.

Halandó ember volt, aki már több mint tíz éve osztogatta szét könyveit, mert tudta, hogy nincs itt maradandó városunk. Így akart segíteni a következő nemzedéken. Nekem például a német egyházi harc sok és jelentős irodalmát adta át.

Hogyan kell meghalni? – kérdezzük újból. Nem tanács-

ként, hanem a magam számára célozva mondom: alázatosan a nagy titok előtt, még egy lelkésznek is, aki több száz temetési szolgálatot végzett. Megüresítve önmagunkat – ez a kenózis egy formája (Fil 2 szerint) –, ugyanakkor tudva, hogy Pál ugyanezt a szót használja szolgálatunkra: *nem hiábavaló szolgálatunk* (kenosz) *az Úrban* (1Kor 15). Üres bőrönddel kell megérkezni az élet végállomására – írta szellemesen *Camus*, az egzisztencialista író, aki tudta, hogy nem vihetünk át semmit a határon.

Komolyan kell venni az agóniát, amint Jézus Krisztus a kereszten szenvedett. Vállalta ezt az utolsó szakaszt, és nem úgy halt meg, mint *Szókratész*, mosolyogva a mérgegpohár kiivásakor.

Nem öngyilkosan, hiszen a „Ne ölj!” parancs ránk is érvényes. Nem élhetünk a római patet exitus lehetőségével, hiszen nem a miénk az élet. Tanácsot adni nem tudok. Bevallom, hogy teológusként sem vagyok képes megvála-

szolni Laci bácsi utolsó kérdését. A teljes valóság mindig experimentális. Ő már túl van a tapasztalaton. Hogy mi-ként kell élni azonban, azt mindig tanulgom, életem végéig, ahogy eddig is tettem, Laci bácsitól, aki nem mester, hanem a Mester, az Egyetlen követője akart lenni, hűséges tanítvány. Köszönöm Istennek, közös Urunknak, Teremtőnknek, Megváltóknak, Megszentelőknek, hogy Laci bácsit nekem is adta, s családjában is jól ismertük őt, hogy együtt fogyaszthattuk a keddi kalácsot is. Az öreg Simeon szavai jutnak eszembe: *Mostan bocsátod el, Uram, a Te szolgádat békességben...*, és újra imádkozom (EÉ 769. o.): „Ne engedd felednem, hogy utas vagyok e világon, vándorló néped egy tagja... Tégy késszé az elmenetelre, Uram... Tégy függetlenné, hogy ne ragaszkodjam senkihez jobban, mint Hozzád...”

Így próbáltam megosztani gondolataimat Laci bátyám halála napján.

Emlékezés id. Benczúr László evangélikus lelkész szolgálatára

S Z E B I K I M R E

Teológiai tanulmányaim kezdetén talákoztam először Laci bácsival. Az Üllői út 24-ben az első emeleten lakott szeretett családjával. Ősz haja és egész megjelenése már akkor tiszteletet parancsolt számunkra. Később ezt teológiai felkészültsége tovább mélyítette. A hallgatók közül a legtöbben nem tudtuk, milyen megrázó krízisen és katarzison ment át 1955-ben, amikor feleségét, *Szántó Mártát* 35 éves korában elveszítette, s négy kiskorú árva maradt utána. Gyermekai ezekben az években szorosan hozzánőttek, majd édesapjuk újránősülésével gondoskodó „mamát” kaptak *dr. Kada Judit* személyében, aki Laci bácsit másfél évvel előzte meg, az örökkévaló Isten hazahívó akaratának engedelmességre.

Benczúr László a fia, ifjabb Benczúr László – egyházkerületi felügyelőnk – által tervezett nyugdíjas lelkészotthonban talált lelki közösségre és szeretetteljes gondozásra. Itt érte az utolsó szívdobbanás is. Feleségemmel együtt ott állhattam betegágya mellett. Korábban is sokszor találkoztunk. Az utolsó együttlétünk meghitt és bátorító volt. Laci bácsi akkor már ágyhoz kötötte, de tiszta, ép értellemmel szólt múltáról, jelenről, gyermekeiről és unokái-

ról. Egyik lánya is jelen volt családjával. Szavaiból sugárzott a felelős szeretet mindnyájuk iránt. Aztán imádkoztunk, énekeltünk, áldást mondtam reá és mindnyájunkra. Bátorító volt minden szava, mert nem az elmúlásról szólt, hanem határozottan és belső bizonyossággal az életről. Nem mesterkélten, de nagyon hitelesen. Jó reménységgel vettünk tőle búcsút.

Emlékezetes marad sokunk számára 90. születésnapjának ünnepe. Az Északi Egyházkerület székházának tanácstermében jöttünk össze. A nagy család tagjai, barátok és rokonok, kollégák köszöntötték őt. Akik ott lehettünk, azok számára meghitt és feledhetetlen élményként maradt meg ez a néhány óra 2005-ben. *Megáldalak téged, és áldás leszel* (1Móz 12,2) – hangzott az ige. A patriarchakort megért kollégát Isten gazdagon megáldotta, hogy áldássá tegye családjában, gyülekezetében (Kelenföld és Angyalföld) és hazai magyar lutherániánkban. Két professzorát szívesen emlegette: a kolozsvári *Járossy Andort* és *Karl Barthot*, akit Bázelen hallgatott. Hálával és köszönettel reagált minden köszöntésre, s áldotta Urát, Iste-nét.

Meleg tekintetét, bársonyosan csengő pásztori hangját, őszinte mosolyát, biztató derűjét nem feledjük.

Még egy különös eseményről is szót kell ejtenünk. Egyházi rendezvényen voltunk együtt Kelenföldön, lelkészek és gyülekezeti tagok a főváros szinte valamennyi gyülekezetéből. Egyházunk helyzete, jövője volt az érdeklődés középpontjában. Szóba került a püspökök felelőssége és pásztori tiszte. A hozzászólások során Laci bácsi is jelentkezett. Mint aki három püspök titkáráként szolgált 13 éven át, bölcsen szolt a püspöki szolgálat nehézségeiről, hálátlan döntési kényszerhelyzetekben szükségszerű, olykor rájuk kényszerített intézkedésekről. Mint visszaemlékezéseiben is tette, a 8. parancsolat lutheri értelmezése szerint itt is jót mondott róluk, és mindent javukra magyarázott. De erőteljes volt szava, amikor a lelkészi tisztelet és engedelmesség jogos erkölcsi igényét hangsúlyozta. Az ő ajkáról nem üresen csengő szavak voltak ezek, hanem a megélt valóság.

1966-ban került Angyalföldre parókus lelkésznek. Ta-

lán nem is kisebbségi érzése volt, hanem az evangélium hirdetésével kapcsolatban nagyon magasra helyezte – önmagával szemben is – a mércét. Fontosnak tartotta a prédikáció teológiai tartalmát, mai aktuális üzenetét és a közlés módját, a szép, irodalmi igényű beszédet. Sokat vívódott, imádkozott, kiküzdötte, végigtusakodta igehirdetéseit. Ezért is szerették és becsülték sokan személyét.

Nemzedékünk hálásan gondol a gyermek-bibliaköri vezérfonalra, amelyet havonta minden vasárnapra szóló történetfeldolgozással készített és irányított. Nehéz egyházpolitikai viszonyok között egyedülálló segítség volt ez a gyermekmunkát végző lelkészeknek és laikusoknak.

Teológiai tanulmányait kitüntetéssel végezte, Kolozsváron, Bossey-ban az Ökumenikus Főiskolán és Bázelen is tanult. Összegyűjtött tudását hazai egyházunk javára, s hitünk szerint az egyház Urának dicsőségére kamatoztatta. Áldott legyen érte, megharcolt hitéért és a fiatalabb generációkat is szívébe záró szeretetéért a mi Urunk, Istenünk!

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem pályázatot hirdet

- a gyakorlati (VI. éves) képzéssel kapcsolatos mentori szolgálatra,
- illetve gyakorló gyülekezeti státuszra a 2009–2010-es tanévre

Olyan lelkészek jelentkezését várjuk, akik sokoldalú gyülekezeti munkát végeznek, és készek egy VI. éves hallgató (lelkészjelölt) munkájának irányítására és lelkészi szolgálatba való bevezetésére, valamint részt vesznek az EHE által szervezett mentori előkészítő konferencián.

A megbízást kapott lelkészekkel és gyülekezetekkel az egyetem együttműködési megállapodást köt. A mentorok és a gyülekezetek ezáltal közvetlenül is bekapcsolódnak a gyakorlati lelkészképzés munkájába. A gyülekezetektől a szolgálatok biztosítása mellett elsősorban a lelkészjelölt megfelelő elhelyezését kérjük.

Gyakorlata idején a lelkészjelölt a mentor vezetésével végezhet gyülekezeti szolgálatot.

A pályázatnak tartalmaznia kell a gyülekezeti munka rövid (legfeljebb 60 soros) bemutatását és a pályázó lel-

kész motivációját, valamint annak közlését, hogy milyen módon tudnak a hallgató részére 10 hónapon át szállást és ösztöndíj-kiegészítést biztosítani.

Együttal kérjük a pályázási szándék egyidejű jelzését a területileg illetékes püspöki hivatalban.

A pályázatoknak 2009. február 2-ig kell az EHE rektori hivatalába megérkezniük (1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.).

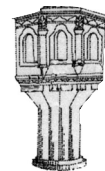
Bővebb felvilágosítással a Gyakorlati Intézet vezetője, Szabóné Mátrai Marianna (mariann.matrai@lutheran.hu) tud szolgálni.

Budapest, 2008. november 20.

Dr. Csepregi Zoltán sk.
rektor

Dr. Szabó Lajos sk.
tanszékvezető

Szabóné Mátrai Marianna sk.
a képzés koordinátora

Advent 4. vasárnapja Jn 3,25–30

Homiletikai exegézis

Keresztelő János nehéz helyzetbe került. Tanítványai vitába keveredtek a zsidókkal a bűnöktől való megtisztulással kapcsolatban. Valószínűleg Jézus tanítványai által megkereszteltekéről (Jn 4,2) lehetett szó, mert a vitát követő beszélgetés közvetve felveti a kérdést: Jézus vagy Keresztelő keresztsége az igazi.

Fontosnak érzem, hogy a problémafelvetés itt jelenik meg az evangéliumban, a Nikodémussal folytatott dialógus nyomán, amelyben Jézus hangsúlyozza: *ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába*. Az ősegyház ugyanis találkozott olyan zsidó közösségekkel, amelynek tagjai a János szerinti keresztséget gyakorolták (ApCsel 19,3). A kultikus megtisztulás zsidó gyakorlatáról itt a Lélek jelenvalóságára és munkájára kerül a hangsúly.

A Keresztelőhöz forduló tanítványok döbbenete érthető. Jézusék keresztelnek (Jn 4,2). Az a Jézus, aki annak idején úgy ment Jánoshoz, ahogy a „kicsi” megy a „nagyhoz”. Úgy látják, mindenki hozzá megy, és ez fáj nekik. A Jordánnál, amikor szinte mindenki ott volt, mintha meg sem hallották volna szavait: ő csak az utat készíti elő az előtt, aki Szentlélekkel és tüllel fog keresztelni. Jézus és követői mint vetélytársak jelennek meg János tanítványai előtt, akik ráadásul vonzóbbak, mint ők. Bizonytalanná válnak, mert a vélt biztonság, János személye mintha jelentéktelenebbé válna. Bizonytalanságukban pedig szinte kísértik rajongva szeretett mesterüket, hátha az összetartozás tudatának megerősödése, pozíciójuk stabilizálódása újra megteremti biztonságérzetüket. Korábban (Jn 1,19kk) a papok, léviták és farizeusok rosszindulatú kérdésére kellett válaszolnia, most a tanítványok értetlensége állította próba elé.

A válaszok tartalma hasonló, mégis milyen más a szavak mögött meghúzódó lelkület! Ott elmondta, hogy nem ő a Krisztus, aki utána fog jönni, itt pedig kitörő örömmel tesz biztosságot az elközelgő Úrról. Nemhogy problémának látná, hogy Jézus tanítványai keresztelnek, hanem biztosítja követőit: minden, amink van, felülről adatik. Ő ezt a mennyei irányt látta meg, erre hívta fel a figyelmet. Érde-

mes összevetni ezeket a szavait a prologusban megjelenő Keresztelő János-képpel (Jn 1,6–8). Itt már nem a megtérést szigorú szavakkal követelő profetikus attitűd dominál, hanem az örömet nem rejtegető biztosságtévő szól. Szavai a tudatos örömet sugározzák, amelyet a menyegző képével támaszt alá. A zsidók számára az Ószövetségből ismerős a kép: a választott nép az Úr jegyese. Az Újszövetség átveszi a képet, és a vőlegényben Jézust látja, akinek a menyasszonya a gyülekezet, az egyház. Magát a vőlegény barátjához hasonlítja, a shosbenhez, akinek az volt a dolga, hogy figyelje, a vőlegény mikor hívja kamrájába jegyesét, és figyeljen arra, hogy a vőlegény és a menyasszony egymásra találjon. Keresztelő Jánosnak ez a feladata, küldetése, ennek munkálása tölti be egész életét. Átéli, hogy ahogy Krisztus növekszik, neki annak megfelelően egyre inkább háttérbe kell vonulnia szolgálatában, életében. Advent negyedik vasárnapján a szószékre menő lelkészeknek is alapvetően ez a feladata; nem több, de nem is kevesebb.

Az igehirdetés felé

Életem meghatározó élménye volt, amikor egy kórossal eljutottam Colmarba az Unterlinden múzeumba, ahol megtekinthető *Matthias Grünewald* (1470–1528) híres *Isenheimi oltárképe*. Keresztelő János ott látható feladata határozza meg ma is a bennem róla kialakult képet. Bal kezében fogja a Szentírást, jobb kezének meghosszabbított mutatóujjával pedig a keresztben szörnyű kínokat átélő Megfeszítettre mutat. A hosszú mutatóujj egyértelműen utal a zsidóság által tóraolvasásra használt, ujjat szimbolizáló pálcára. A pálcának már nem a tórára kell mutatni, nagyobb van itt, a keresztre feszített Krisztus. Szinte jelezve, hogy életre kelt az ujj, mert megtalálta, kit is kell mutatnia. János mellé pedig odaírta a festő: *neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem* (Jn 3,20). Hagytam, hogy a festő igehirdetése egyre mélyebben és mélyebben szólítson meg, közben pedig Bach *Karácsonyi oratóriumának* egy korálja szövege bennem egyre élesebben.

Három nap múlva karácsony este lesz, ott fog állni a betlehemi jászol a szép fa alatt a templomban, énekeljük az örömtől sugárzó korálokat, de most, két advent között az elénkbe jövőre gondolva látnunk kell a keresztet is. Ahogy Bach az oratóriumban, közvetlenül Jézus születése előtt a kórus szájába adta:

„Hogyan fogadjalak téged,
hogyan találkozzam veled?
Te, akire az egész világ vágyik,
szívem ékessége,
Ó Jézus, Jézus!
Te add nekem a fényt,
hogy ami neked kedves,
azt meglássam és megértsem.”

(J. S. Bach: *Karácsonyi oratórium*, 5. korál)

Miközben a személyes, Krisztus fogadására vágyakozó szöveget halljuk, a dallam az ismert passiói korál: „Ó, Krisztusfő, sok sebbel...” A várakozás öröme mögött felsejlik bennünk a Krisztus-dráma minden mozzanata. Megdöbbentő várakozás.

Ez a kettősség jellemzi a két advent között élő egyházat, határozza meg küldetésünk tartalmát. A Keresztelő alább szállása mögött pedig ott hatalmasodik Jézus nagypénteki „alászállása”. Több János öröme, mint a mi sápadt „öröm” szavunk emberi mondanivalója. Az az öröm ez, amikor az ember átéli a közelgő mennyei világ közelségét, ami az isteni mű beteljesedésének reménysége (oltári ige, Jel 22,1–9). Krisztus visszajövetele nem a harag napja lesz, hanem olyan, mint egy menyegző. A vőlegény várja menyasszonyát. Az egyház, a hívő ember öröme erre a napra irányul. Minden mozdulatát, szavát ez határozza meg. Átéli, hogy a súlypont az ember szerepéről Urunk cselekedetére helyeződik, amiről Keresztelő is tanúskodik. Önmaga fényezésének csábító lehetőségéről tudomást sem véve Krisztusra mutat. Nem zavarja tanítványainak egyre szűkülő és egyre fanatikusabb köre, hanem örül az utána jövő jelenlétének, hangjának. Tudja, mire kapta elhívását, megelégszik az előhírnök küldetésével. Mi sem feledkezhetünk meg erről, miközben kesergünk szórványegyház létünkön, amikor átéljük, hogy a szolgálatunk során sokan hátat fordítottak az egyháznak, amikor szinte porba sújt alkalmatlanságunk újra és újra átélt terhe. Mert hisszük és valljuk, hogy Jézus vonzása felülír minden földi akaratot, hatalmat és törekvést. Hisszük, hogy ahol Krisztus növekedik az emberi lelkekben, ott minden térd meghajol, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atyaisten dicsőségére.

Ültem az oltárkép előtt és néztem, nem tudtam és nem tudok szabadulni tőle. Azt tervezem, hogy vasárnap az ige hirdetés alatt kivetítem a templomban, hiszen még azt is el akarom mondani, hogy az az önálló életre kelt mutatóujj mindig visszarángat a földi realitások világába. Itt kell átelnünk, miként növekszik bennünk Jézus, és az önmegtagadás, kereszthordozás, Krisztus-követés küldetése merre vezet minket. Az egyház, a hívő adventi öröme a felülről kapott küldetés öröme, amely meghatározza napjait, erőforrást jelent a bizonytalanság, útkeresés időszakában, mert a Krisztusra mutató mindenre kisugárzó, a teljes életet átfogó tényezővé válik.

JOHANN GYULA

Tallózó

„János tanítványai tapasztalatként közlik mesterükkel azt, amit ő próféciaként meghirdetett. (...) úgy hirdeti a Messiás növekvő jelentőségének idejét, hogy ezzel együtt az ő küldetésének végét is hirdeti. Ő elhalványul, majd láthatatlanná is válik, mint a Hold a felkelő Nap fényében.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„(...) ő Krisztus számára gyűjt sereget. Tanítványait és híveit a dicsőséges Vőlegényhez vezeti. Ezért neki az a tiszte, hogy hátraálljon, eltűnjön a Vőlegény mögött, s érezze magát tökéletesen megjutalmazva azzal, hogy részt vehet a Vőlegény örömeiben. (...) Alig lehet többet mondó képet találni a keresztyén ember tisztéről, mint ezt. A keresztyén ember kiváltsága, méltósága az, hogy a Vőlegény barátja. Szolgálat az, hogy hozzá vezeti a lelkeket, a gyülekezetet szaporítja bizonyágtételével és mindenestül eltűnik a Vőlegény mögött. (...) Egy a szenvedélye: neki növekednie kell, nékem pedig alább szállanom! (...) A legmagasabb hegycsúcs is alacsony a legközelebb izzó csillaghoz! Az ő viszonya is ilyen a Krisztushoz.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A menyasszony nem a vőlegény barátjává, hanem magáé a vőlegényé. Ezért az volt a helyes, ha a nép inkább Jézust követi, mint Jánost. (...) Jánost nem tette boldogtalaná, hogy követői elhagyták. Nagy öröme volt, hogy hallja a vőlegény hangját.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Pánik fogta el őket, s jelentik Jánosnak (...), »mindenki őhöz megy!« – János válasza rendkívül bölcs és következetes folytatása korábbi fölismerésének, midőn azt hirdette, hogy Jézus az Isten Báránya. (...) A neki kimért pálya elfogadásában mutatkozik meg János igazi lelki nagysága. Ha Jézus növekszik közöttünk, azon senki nem veszít.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„(...) az életem alaptörvényévé tehetem a Keresztelő János vallomását: »Annak növekednie kell, nékem pedig alább szállnom«. Minden nyomorúságom és bűnöm onnan ered, hogy én magam nagyon nagy vagyok, és Krisztus nem elég nagy az életemben.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

GONDOLATOK, ILLUSZTRÁCIÓK

(előtte küldettem el...)

„Ez az Előhírnök nagysága: Betekinthet az idők teljességébe.”
Romano Guardini (1885–1968) olasz származású német teológus

„Nagy és igen nehéz életre kapott meghívást ez a fiú. Az Úr följe helyezte kezét, és kiragadta mindenből, ami különben az emberi élethez tartozik, és a magányba irányí-

totta. Itt élt, mint egy elkülönített, a legszigorúbb lemondásban, lelkileg megerősödve, egész lényét arra a szent akaratra összpontosítva, amely feléje fordul.”

Romano Guardini

„Az ember legyen elég bátor, hogy vállalja a hivatását...”

Pablo Picasso (1880–1973) spanyol festő

(ujjongva örül a vőlegény hangjának: ez az örömöm lett teljessé)

„Ahol a szelídség és a türelem semmit sem tehet, elég az öröm, Isten öröme, amivel mi fősvényen bánunk.”

Georges Bernanos (1888–1948) francia író

TÖRTÉNET

(akiről te bizonyosságot tettél)

Albert Schweitzer a Jézussal szembeni felelősségről

„Gyermekkoromban meg akartam tanulni a szántást. Azt hittem könnyű lesz, csak az eke szarvát kell megfogni, és az eke máris szánt. De kiderült, hogy ha az ember barázdát akar húzni, teljes testsúlyával rá kell nehezednie az ekére. Később az életben is megtapasztaltam, hogy semmi haszon nincs belőle, nem lesz belőle barázdá, ha nem teljes súllyal munkálkodunk, azaz nem nehezítjük meg életünket. Úgy érzem, hogy ez a felelősségünk Jézussal szemben. Szeretném, ha az emberek éreznék rajtunk, hogy mi az életet komolyan vesszük, és minden pillanatban felelősnek érezzük magunkat Urunkkal szemben, azért, amit létünk jelent... a velünk együttélő emberek számára...”

És ez a felelősség nem nyomasztó, hanem örömteli, és erőt ad.”

VERS

(Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem.)

Rainer Maria Rilke: Karl von Heydtnak (részlet)

Elmondhatatlanul nehéz a dolgom.
De a hatalmak, melyek köteleztek,
segítenek, hogy megfeleljek ennek:
az alázat ónsúlyai a terhek,
melyek, mikor lehúznak, – felemelnek.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A megtisztulásról szól a vita. Egyféle megtisztulást hirdetett Keresztelő János, a bűnbánat keresztségét. A megtisztulás egy másik útját hirdette Jézus, a Szentlélekkel való keresztséget, amely megtisztít. A zsidóknak pedig nagyon szigorú elképzelése és gyakorlata volt a megtisztulásról. Isten az em-

bert a maga képére és hasonlóságára teremtette, mi, emberek pedig szeretnénk olyan hatással lenni másokra, hogy ránk hasonlítsanak, legalábbis gondolatainkban. Itt jelenik meg az irigység. Keresztelő Jánost is szerették volna iriggyé tenni. Ő azonban világosan látta küldetését: „*En vízzel keresztellek titeket, hogy megtérjete, de aki utánam jön, erősebb nálam: arra sem vagyok méltó, hogy a saruját vigyem. Ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket.*” (Mt 3,11)

Egykor a falusi lakodalomban igen nagy szerepe volt a vőfélynak is és a násznagnak is. Az ünnep bensőséges hangulata sokban múlt az ő rátermettségükön. Mégis furcsa helyzet állt volna elő, ha a kellő pillanatban nem vonulnak háttérbe, mint akik elvégezték a feladatukat.

Nem derül ki az igéből, hogy kik mentek Jánoshoz a vita után: a tanítványai, mert ők már irigyek lettek Jézusra, vagy a farizeusok, hogy felpiszkálják Keresztelő Jánost. Már a kérdés is provokatív és hazug: Jézusnak a népszerűsége nem múlta felül Jánosét, és Jézus nem keresztelt. Ez olyan sátáni, mint az Édenkertben elhangzott kérdés: a kert egyetlen fájáról sem ehettek?

Keresztelő János még sok mindent mondhatott volna, de a legfontosabb megtörtént, Megváltóra találtak. A vőlegény és menyasszony képe sokszor visszatér a Bibliában. A Jelenések könyvében már egészen egyértelmű, hogy a menyasszony az egyház.

Keresztelő János látta a Szentlelket leszállni Jézusra, amikor megkeresztelte, ezért üzent neki a börtönből: „*Te vagy az Eljövendő?*” Jézus Ézsaiástól idéz, de kimarad a foglyok szabadulása, mert te már szabad vagy.

Advent 4. vasárnapja. Tele vagyok kérdéssel, nem tudtam elég ajándékot venni, ez az első magányos karácsonyom, most lettem munkanélküli.

Jézus visszaüzen, rámutatva sok jelre, és éppen az én kérdéseimet hagyja ki, mert aki kapott Szentlelket, már a jelek nélkül is szabad.

Karácsony estéje

Jn 7,28–29

Az ünnep és az istentisztelet oldalai

Tanítás és kiáltás

Azt még csak megszoktuk, hogy az egyházban tanítás van. Tanítás folyik az istentiszteleten, a hittanórán, a bibliaórán, a családlátogatáson, a dicsőítéskor. Tanításból jön a hitismeret, abból meg a hitélet. Mindezekből együtt jó reménységgel várhatjuk a hagyomány, a vallásos légkör és – ünnep idején – a megfelelő, alkalomhoz illő atmoszféra

megszületését. Az ünnep hagyományos tanítása – a gondosan feldíszített fenyőfához hasonlóan – magán hordozza az örömteli szépséget adó csillogást és az otthonosságot adó ősi díszeket. Ezzel az ünnep kiszámíthatóan, vártan és a várakozást beteljesítő módon szép. Azaz tudjuk, hogy mit hoz, igyekszünk díszbe öltöztetni a szívünket a közeledtére, és igyekszünk azt kapni általa, amit tudunk róla és vártunk tőle. Ezt próbálja sok kultúra és a különböző korok embere kifejezni vagy feléleszteni az ünnep visszatérő szertartáselemeivel: összejületekkel, ételkkel, ceremóniákkal.

A *tanítás* csendet követel. Az egyenes padosorokban ülő egyenes derekak csendjét. De hogy az egyházban *kiáltás* hangzik – az más. A kiáltás ugyanis nem illik a templom *csendjébe*. A kiáltásra összerezzenek az egyenes padosorok egyenes derekai, és zavartan néznek körül: mi folyik itt? Miről van szó? Mi lehet itt olyan lényeges, amiért kiáltani érdemes? A közösségi, személytelen és hagyományokat építő tanítás közben – során – Jézus kiált: azaz személyesen és egzisztenciálisan fontos, Istentől nekünk szóló kinyilatkoztatást ad. A karácsonyesti ünnep *tanításos* hagyományrendszere mellé a Krisztus-hitvallás legmeggyőzőbb és legmeggrázóbb formája: *Jézus saját magáról való isteni tanúságtétele* áll fel. Az ünnep három igéje ezt a karácsonyesti meglepetést nyújtja át nekünk.

Tudás és igazság

Tudásunk kétféle is van: rajzolt és fényképezett. Előbbi a leendő dolgok belőlünk származó, előrevetített ismerete – a velük kapcsolatos feltétele(zése)ink, várakozásaink –, utóbbi pedig a már megtörtént, megismert dolgok elraktározott ismerete. Mindkettő nagyon fontos: előbbi a befolyáshoz és azonosításhoz, utóbbi pedig a tároláshoz és továbbadáshoz. A karácsonyi ünnep példájával élve: amit szeretnénk kapni karácsonyra, azt – ha nem leírjuk, akkor – lerajzoljuk. Lapra vagy lelkünkbe rajzoljuk az elképzeléseinket és álmainkat a közeledő szép ünnepről és annak szép ajándékairól. Amikor pedig eljön az ünnep, a rajzlap és az álmok helyébe a fényképezőgép lép, megörökítendő a beteljesült ünnep pillanatait.

Mindkét *tudáselem* nagyon fontos: szükség van rájuk, hogy várjuk és felismerjük, meg hogy elraktározzuk és továbbadjuk az igazságot. Egy baj van velük: magával az *igazsággal* ellentétben statikusak. Hiába a tudás, a jövődőlésekből kapott *ismeret* arról, hogy a Messiás nem közülünk való, nem hozzánk hasonló, nem a mi mércénkkel mérhető, ő a mennyi tökéletesség és büntelenség, és egyáltalában, nem magunkat kell Messiásnak kikiáltani – ha eközben nem ismerjük fel Istent Fiát mint *igazságot*, csak azért, mert olyan közel áll, olyan közel jön hozzánk. Ugyanakkor hiába a tudás, az ünnep tanításából kapott ismeret arról,

hogy kicsoda Jézus, hol született, kik voltak ott a születése idején, ki mit mondott, mit hozott, kivel találkozott és kinek volt a kije – ha eközben nem ismerjük meg Istent *igazságát*, csak azért, mert elég nekünk az ünnep hozzánk közel álló, emberi érzéseket és élethelyzeteket kifejező hangulata. S ez a két „hiába” sok hitetlenség forrásává lett az elsőtől a 21. századig.

Az ige szövege

A 28. vers zökkenős logikáját nekem ezúttal a Károli-fordítás segít nyomon követni, éppen azért, mert szóról szóra lépkedő tükörfordítás, ellentétben az új fordítású szöveg értelmezett nyelvvel.

ἐκπαξεν – Érdekes e szó története:¹ az első három evangéliumban viszonylag gyakran előfordul – olyan összefüggésben, hogy *emberek*, illetve *lelkek* Jézushoz (segítségért) vagy Jézus *hatására* (hatalmára, megjelenésére, ördögűző szavára) kiáltanak, kiabálnak, kiáltoznak stb. Úgy, hogy Jézus az alany – egy esetben fordul elő (Máté és Márk evangéliumában): a kereszten meghalva kiált. Ez tehát a szinoptikus evangéliumok mérlege.

János evangéliumában ezzel szemben csak Jézussal kapcsolatban fordul elő: igaz, egyszer Keresztelő János kiált, de ő is – midőn ezt teszi – Jézusról mint *Isten Fiáról* tanúskodik éppen. A többi néhány alkalommal pedig Jézus teszi ugyanezt. Tehát a szinoptikusok Jézus szájából csak, János pedig összességében csak Jézus Istentől valóságának meghirdetésekor szólnak így. Az egész lista nem hosszú – érdemes végignézegetni.

Jézus kiáltása nem cáfolat, hanem értelmező válasz a hitetlenség különben logikus érvére: a Messiás az ismeretlenség ködéből érkezik, misztikus alak, hiszen nem származhat embertől, emberi gyökerekből az ember megszabadítása, csakis Istentől magától. A válasz a felvetett helyzetet értelmezi: igaz, hogy ismertek engem is meg a származásomat is, de azt, aki küldött engem – mert nem magamtól jöttem, tehát nem az én ismertségem a kérdés –, nem ismeritek. Ő nem a ti kompetenciátok. Őt csak én ismerem.

ἐν τῷ ἱερῷ – Jézusnak a templomban való tanítása kiáltássá lett. Amennyiben Jézus szólal meg a templomokban, abból óhatatlanul kiáltás lesz: szakadék szélén hangzó, névre szóló, életmentő célzatú kiáltás. Másra nem hajlandó szót, időt, erőt fecsérelni. Sőt, ő maga tessékel ki a templomból mindent, ami megreked az emberi *tanítás* szintjén, és nem válik *kiáltássá*.

οἶδατε – Engem is, származásomat is... Éppen a logikus és bölcs misztikumigény vált akadállyá a Krisztus-

¹ Balázs Károly: *Újszövetségi szótár*, Logos 1998, 342. o. – κραξω

hit útjában: az az előfeltevés, hogy a Megváltó nem közü-
lünk való, mert Istentől jön. Akadályá vált a kortársak
számára, és akadályá válik azóta is, valahányszor a klasz-
zikus vagy modern gnosztikus eszmék elvetik Isten le-
hajlását az emberi szintig, a velünk való teljes közössé-
gig, a halálig. Valahányszor korlátot hirdet a filozofáló
teológia Istennek: nem szennyezheti be magát azzal,
hogy emberré lesz.

καὶ ἄπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα – Ám ez nem szá-
mít: ugyanis én nem magamtól jöttem! Ha valaki mégis
megelégedne Betlehemmel, jászollal, pásztorokkal és ba-
rom lehellte istállókkal, annak is azt mondom: ez nem
számít! Csak az, aki engem elküldött! Én ő vagyok! Őt ke-
resitek bennem? Őt keresitek az ünnepben? Őt látjátok a
jászolban és a kereszten? Ő valódi! ἀληθινός!

ἀληθινός – Túlnyomórészt Isten és igéje jelzője az Új-
szövetségben: Isten valóságát, igazi voltát fejezi ki a ha-
missal (bálványokkal) szemben. Ilyenkor is, amikor köz-
vetlenül Istenre vonatkozik, de olyankor is, amikor Isten
munkájára, ajándékára, szemben a világ által kínált vagy
produkált utánpótlással. Ismét János iratai adják a szó elő-
fordulásának jó négyötödét. Talán nem véletlenül: ő az,
aki látványosan állítja szembe egymással a Bárányt és
munkáját, illetve az őt és munkáját leutánzó és a hamisít-
vánnyal szemfényvesztést rendező Gonoszt.

Gondolatmenet az eddigiek mellé

Igaz, hogy Jézust – Betlehem szülöttét, Názaret fiát – is-
merjük. A leckét megtanultuk, a jeleneteket betanultuk, a
nótákat fűjjük. οἶδατε. Ám az igazat, a valódit?

Valakit baleset ér. Amnézia. Megáll előtte a férje, fele-
sége – de nem ismeri fel.

Baleset ért minket. Itt áll Jézus a templomban, kinyit-
juk a Bibliát, leülünk a padokba, találkozunk a többiekkel,
karácsony van – de nem ismerjük fel. Ünnepeljük a szere-
tetünket; az ajándékokat; a kis Jézust, aki olyan aranyos; a
jászolt, az állatokat, a bölcseket, Heródest; az érzéseinket,
amelyek most egy kis békére vágnak. De nem ismerjük
fel Jézust, akit Isten küldött, szeretetéből.

Jelenetül, amelyet gyermekek játszhatnak, megnézhet-
jük az Istenre mutató kis fenyőfák történetét, amely el-
mondja: bár nagy dolgokat tehetünk és tudhatunk, de
Isten valami különbet készített a számunkra – amelyet
szimpla és néha fájdalmas papírba csomagolt.²

A fentiekhez kapcsolódva érdemes lehet a kijelölt igéhez
hozzáfűzni a 30. verset is, amely szintén a karácsonyi törté-
net egy mozzanatát emeli általános érvényre: Isten igéje

közénk érkezett, és „még nem jött el az ő órája”, elfogásának
órája, mindaddig, amíg ő elérkezettnek nem találta az időt.
Nagy Heródes sem tudta rátenni a kezét a Születettre, mert
„az ő órája” a másik Heródes idején jött el...

Az ige kontrasztját kiemelő énekül javaslom a 169. és
154. éneket. (A gyülekezeti szakadások elkerülése érdeké-
ben pedig természetesen szükséges a 167. ének háromszo-
ri eléneklése az istentisztelet folyamán.)

SCHERMANN GÁBOR

Tallózó

„(...) »akit ti nem ismertek«, vagyis nem vagytok vele
közösségben, elszakadtatok tőle, és nem találtok vissza
hozzá. Istenről valamit tudni, vagy őt ismerni és vele közö-
ségben élni nem ugyanaz a dolog. (...) A jeruzsálemiek-
kel szemben a sokaságból sokan hittek benne. (...) A tet-
tek, a jelek Jézus mellett szólnak. (...) A Krisztus eljött, el-
jövele nem a jövőhöz kapcsolódó, hanem a múlthoz fű-
ződő esemény. A Krisztus eljött, ez a csoda, amit tett, azok
erről a csodáról szóló messiási jelek.” (*Jubileumi kommentár*.
BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Félrevezető volna Jézus templomi »hangos kiáltását«
(7,28a) úgy értelmezni, mintha az a hangerő decibelszin-
tjének jelentős emelkedésére utalna. A hangos kiáltás a
»prófétai beszéd« általános bibliai megjelölése. (...) Isten
kinyilatkoztatása hangzik. (...) Jézus »ismeri az Atyát«
(7,29), mert ez az »ismeret« a küldetés vállalásával és az
Atya akaratának cselekvésével azonos. Őt »nem ismerni«,
az Atya akaratát »nem ismerni« éppen ezért azt jelenti,
hogy az ember nem ismeri meg (magától!) a messiási kül-
detés titkát, ami végső soron – és döntően – a golgotai ke-
reszt »botránya«, ugyanakkor viszont a váltság záloga is.
Karácsony »titka« nagypéntek »titkával« azonos. (...) [Balikó Zoltán] a
textus látszólagos furcsaságában, a »de tempore« jelleg látszólagos
hiányában azt veszi észre, hogy felhívást jelent számunkra: eresszük
szélnek szokásos karácsonyi gondolatainkat. Ebben az áldott megüresedé-
sünkben válunk alkalmassá a sajátos és új üzenet befoga-
dására (...) A »szeretet ünnepe« (...) nem a család felé
fordít, ez harmadlagos. Nem is Jézus szeretete felé (...). Ez
másodlagos. Az elsődleges az *atyai szeretet*, mely elküldé-
sében nyilvánult meg. (...) Csak az tudja igazán, honnan
való Jézus, aki azt is tanulgatja, hogy számára kicsoda.” (id.
Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Csak azok képesek felismerni Jézus származását, akik
»ismerik« az Atyát, aki küldte őt.” (*Jeromos Bibliakommentár*.
Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

² A három fenyőfa, karácsonyi játék (számomra) ismeretlen szerzőtől

GONDOLATOK, ILLUSZTRÁCIÓK

(Szentestére)

„... mindnyájan tudjuk, hogy csak egyetlen boldogság van az életben – minden más boldogság is ettől kapja fényét –, és ez a boldogság, amely a legboldogtalanabb létet is képes beragyogni, az Isten békessége, amely minden értelmet meghalad.”

Albert Schweitzer

(tőle származom, és ő küldött el engem)

„A szeretet ezt mondja: – Ott akarok lenni, ahol te vagy. És ennél többet nem is kell mondania.”

(ismeretlen)

(ő küldött el engem)

„A kereszténység legmélyebb igazsága: hogy Isten szereti a világot. Hogy Isten van, hogy hatalmas úr: ezt más valóságok is elismerik. De hogy ez az Isten közösséget vállalt teremtményeivel, szegény akart lenni velük, vállalta a szenvedést, és emberré testesülésével szeretetét kézzelfoghatóan is bizonyította: ez valami hallatlan dolog.”

Hans Urs von Balthasar (1905–1988) svájci teológus

TÖRTÉNET

Saját emlék:

Kaptam egy karácsonyi képeslapot egyik alsós hittanostól, aminek nagyon megörültem. Nagy, piros, ákombákom betűkkel ez volt ráírva: „A szeretet soha el nem fogy.” S alatta még ez: „Dicsőség a magasságban Istennek.” (K. I.)

VERS

Krisztuslesők

(Arthur Rimbaud és a betlehemi pásztorok emlékének)

Angyal szárnya éjben kéklik,

Angyal hangja szívük éri.

Pásztor, bölcsek, néne, gyermek,
mind megindul, mennek, mennek.

Lépnek szívük dallamára,
szívük ritmusát vigyázva.

Kicsik bátran, nagyok gyáván
botladoznak bűnök árkán,

jászolához kuporodni
(batyujukban ritka holmi).

Fénytől fényes szemmel lesnek:
Égi Bárány – szótlán gyermek.

Messziről jött: Ő is piheg,
nyála csordul, míg szendereg.

Szalma aranya takarja,
aki küldte, így akarta.

És a lámpás, csendes éjben,
békéjének közelében,

dalolni kell a reménynek:
farkas, bárány letérdelnek
– egyszer mind, mind letérdelnek.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Nehezen tudom elképzelni, hogy szenteste ez a két vers fog elhangozni a gyermekek műsora előtt. Nagyon elméleti.

Ti ismertek engem – mondja Jézus. Minő feltételezés, hogy mi ismerjük őt? Betlehem, Galilea, Názáret, Mária és József, igen sok mindent tudunk róla, de kinyilvánítani, hogy „ismerjük”? A *Passió* című film egyetlen vidám jelenete, amikor Jézust, az ácsot próbálja bemutatni. Jézus az asztal mellett, a képzeletbeli széken. Jó volt olyannak is ismerni.

Sokan gondolják azt, hogy ismerik őt. Ismerik, de csak annyira, amennyire szeretnék.

Szenteste a Szentírás Jézus valódi felismerésére hívja fel a figyelmünket.

Én tudom, hogy ki Jézus, vallom, hogy ő az élő Isten Fia, de az igazi karácsony az, ha hideg van, és hull a hó, ha zsúfolásig teli a templom, a gyermekek izgulnak a szerep előtt, majd jókat bakiznak, aztán elalusznak a fények, az adventi gyertyáról meggyújtják a csillagszórókat, és felcsendül a *Csendes éj*... Én karácsonykor ilyen nagy gyerek vagyok.

Mi kit ismerünk igazán? A családunkat? Férj a feleséget, szülők gyermekeiket? Látszólag békés házasságok felbomlanak, látszólag jól nevelt gyermekek italoznak, drogoznak. A látszólag szeretetet, békét hirdető egyház kilátástalan és szeretetlen.

A mélységet nem látjuk, nem ismerjük, maximum sejtjük. A szemünknek hiszünk, a láthatónak. Láthatatlanban hinni? A világ nagy része értetlenkedik, de én boldog vagyok, mivel úgy hiszem és érzem, hogy a láthatatlanban hiszek. Néha jó lenne jelet kapni, de én így is hiszek.

Két meglepő dolgot találok a 28. versben. Az első Jézus tanításával kapcsolatos: a 17. versben megkérdőjelezi tanulmányi háttérét. Tudomásom szerint a zsidó fiúknak kötelező volt iskolába járni, és Jézus is járt iskolába. Miért ké-

telkednek ismeretében? A második az evangélista megállapítása: Jézus *hangosan kiáltva szólt*. Nem tudom, az evangéliumokban mennyire gyakori az, hogy Jézus „kiáltott”. Karácsonykor is kiált az egyház. Azt kiáltja a világba, amit az elfelejtett: békét, önzetlenséget, szeretetet, megbecsülést és nem utolsósorban minden jó forrását, a Teremtő Istent. Nagyon tetszett, hogy az új liturgiában ott található a békesség kézfogása, de nagyon fáj, hogy a gyülekezet elutasította. Én képzeletben kezelt fogok minden úrvacsoravétel előtt...

A 7. fejezet első versei arról beszélnek, amit a római katolikus egyház megkérdőjelez: Jézus testvéreiről. Nem emlékszem arra, hogy a másik három evangéliumban Jézus üdvtörténetének aktív részesei lennének a testvérek. Itt ők küldik Jézust Jeruzsálemben az ünnepre, hogy nyilvánosan ismerjék meg. Jézus tiltakozik: *az én időm még nincs itt*, mondja. Majd arról olvasunk, hogy többen várták, keresték őt. Beszéltek róla, de titokban. Jézus mégis felmegy az ünnepre, de titokban. Karácsonykor is a titokról van szó, a megmagyarázhatatlanról, Isten testté lételéről. A mi feladatunk az, hogy nyíltan beszéljünk, bizonyosságot tegyünk róla, hogy ne legyen a világ számára titok. Minket, követőit nem titoktartásra kér, hanem hangos bizonyoságtételre.

Karácsony ünnepe

Róm 5,18-21

Az ünnep és a Római levél

Egyre inkább az az érzésem, hogy karácsony ünnepén törekednünk kell az egyre egyszerűbben megragadható, közvetíthető tartalmakhoz, üzenethez, megélhető-átélhető igehirdetésekhez. Nem mintha az ünnepi gyülekezetet minősíteni szándékoznám – bár a „napi bibliaolvasó gyülekezet” képe egyre nehezebben elképzelhető erősen szekularizálódott testvéreink ünnepi sokaságában –, hanem azért, mert kommunikációs eszközeink számszerűségében egyre inkább az egyszerűen megfogalmazható, talán képszerűbb beszédet értjük meg mi, 21. századi, magunkat „civilizáltaknak” mondó emberek. Latinul, görögül beszélni már jómagam sem tudok; arra, hogy esetleg nagy filozófusokat idézgessek eredetiben (mint sok általam még ismert, tisztelt idős lelkész kollégám tette ezt), gondolni sem merek. Éppen ezért vágott mellbe első olvasatra ez az igazság, amely karácsony ünnepének első napján hangzik fel igehirdetésünk alapjéjeként. Ide való?

Szeretem a Római levelet, nagy mélységeket járok meg olvasása közben (bár talán nem akkorákat, mint Luther vagy sok más teológus az egyháztörténetben). Mégis az az érzésem, nem a mondanivalóval van igazán nehézségem, hanem a „tolmacskészülékemmel”. Hogyan tudom „lefordítani” az

ünnepi gyülekezetnek karácsonykor azt, amit Pál is dadogva jár körül? Azt, amit Isten igazsága titkának megfogalmazása közben bűn és kegyelem kérdésében, a törvény szerepében és a történelemben Ádám és Krisztus „személyében”, művében lát. Ezek a súlyos teológiai kifejezések hogyan csapódnak le karácsonyi fénytől elvakított fejünkben?

Születésnap

A legegyszerűbb megközelítése karácsony ünnepének a szekularizált ember fejében: születésnap – ajándékozás. Valahol innen indul ki az e világi, emberi gondolkozásból ennek az ünnepnek a lényege, értelme. Persze mi, keresztények beszélünk Krisztus születéséről, Isten emberré lételéről, Isten munkájának, művének egyik legfontosabb átlomásáról. Azonban mindez sok embert nem érint meg. Nem tudnak mit kezdeni vele. Ami számukra fontos: a kialakult szokásoknak, trendeknek feleljünk meg; hogyan ünnepeljük az ünnepet; és lehetőleg családunknak a legteljesebb örömet tudjuk nyújtani, mind készüléskor, mind figyelmességben. Persze fontos, hogy mindez időben is beleférjen mindennapos mókuskerekünk forgásába, és semmiképpen ne igényeljen nagyobb energiárfordítást, mint amennyit erőnk, időnk és pénztárcánk elbírnak.

Időt kérek! „T” (Time!) – ahogyan a csapat edzője mutatja a meccset vezető bírónak. Ebben a rohanásban, a kész élmények beszerzése és megélése közepette álljunk csak meg! A szokások, trendek szerint megélt ünnep sodrásában álljunk csak meg! Ugyanis az, hogy ünneplünk, hogy születésnapot emlegetünk, pontosan az időről szól. Valaki megszületett. Valami megváltozott. Akkor is megváltozik minden, ha egy kisbaba érkezik a családba (hányszor okoz új örömet, de új élményeket, megtapasztalásokat is – éjszakák, apa és testvér szerepe, újra dolgozni a kismamának stb.). Hát még akkor, ha egy megszokott állapotba, rendbe, törvénybe, az emberiség történetébe egyszer csak maga Isten érkezik meg – személyesen. Fiában. Minden más lett. Minden megváltozott. Egészen másképpen kell mindent újragondolni, újra átélni.

Új időszámítás

Sokféle időszámítást ismerünk. Vannak a régi, történelemben megismert időszámítási módszerek, de persze vannak szubjektív, alapvetően belőlünk kiinduló, rajtunk tájékozódó időszámítási lehetőségek is. A saját „időm” valószínűleg fogantatásomnál és születésemnél kezdődött. Attól kezdve élem meg az életet, tanulom a bizalom és bizalmatlanság játékát és szabályait, amelyet hol felfogok, hol elveszítem benne a tájékozódási képességemet. És persze, hogy elveszítem, amikor a sajátomból indulok ki, abból,

ami torzult, ami vétkes, bűnös, ami felett a halál a törvény. Persze, hogy bárhogy forgatom az idő magam elé képzelt sémáját, sehogy sem akar végtelen és örök lenni, mindenhol a végeshez és a mulandóhoz lyukadok ki. És hiába akarom bármilyen „atomórához” igazítani az általam kreált időmérő eszközt, hiába akarom az életemet a törvény segítségével, erejével értelmessé tenni, a halál mindenek felett úr. Ámde egyszer csak egy új időszámítás lehetőségét ragadom meg Pál szavai nyomán. Amit eddig Ádám jelentett, fémjelzett – én is „Ádám” vagyok vele együtt –, ami csak bűn, halál, nyomorúság, pusztulás, és amit eddig legyőzhetetlennek és megmenthetetlennek hittem (értelmetlenség, depresszió), vagy egyáltalán nem akartam róla tudomást venni (önteltség, antropomorfizmus, szekuláris transzcendenciatagadás), az most véget ér.

Krisztusban valami új kezdődik el. Az új Ádám-korszak. A Krisztus-korszak. Ami egy nagyobb erőről szól, amely nem belőlem – az engedetlen, tehetetlen, Istentől elfordult teremtményből – indul ki, hanem amit Isten indított el, csakúgy, ahogyan a teremtés hajnalán a nagy elhatározást kimondta: *Teremtsünk!* Csak hogy ez már többről szól, mint a teremtésről! Szeretetről, áldozatról, kegyelemről: arról, hogy Isten odaadta egyszülött Fiát, s benne önmagát – érttem.

Nem értem. Nem tudom felfogni. Nem értem ezt az igazságot. Nem értem ezt az indulatot. Nem értem ezt az érzést, csak azt tudom, hogy egészen más, mint az, ami emberi. Ez nem a bűn törvénye. Ez nem a halál alá rekesztett időszámítás logikája. Ez az *élet!* Az Istentől ajándékba kapott, szeretetben és bizalomban megélhető gyönyörű élet. Ami igazságról szól, mert az Istennel való közösségben megélt, a vele való közösség „törvényszerűségei” szerint gyümölcsöt hozó új életéről szól. Ez kezdődött el karácsonykor. Persze már sokkal hamarabb. De inkább nem akarom időbe préselni Isten emberszeretetének elindulását. Amit fel tudok fogni: Krisztus megszületett!

Ajándék

Az igehirdetésnek talán lehet vázlatot, vázat adni (lásd fentebb: Ünnepe, Születésnap, Új időszámítás). Isten emberszeretete történetének nem. Mégis egyfajta időszámítás bontakozik ki Pál szavaiban egy új korról, ahol a legnagyobb erő a kegyelem, és ahol a legnagyobb Úr a Krisztus. Ünnepejük ezt az új időszámítást, amely alapvetően megváltoztatta és megváltoztatja mindannyiunk életét. Az enyémet is. Talán egyszer felébred ez a világ, és tud örülni és ünnepelni Isten Krisztus által aratott győzelmének – az emberért. És talán egyszer majd tudunk örülni Isten emberré lételének csodáját szemlélve. Karácsonyt igazán ünnepeve. Mert ez az ajándék.

ARADI ANDRÁS

Tallózó

„(...) az ember személyisége nem egyéni, hanem közösségi meghatározottságú. Ezért lehetséges az, hogy egyetlen ember tipikusan ábrázoljon egy egész csoportot, ebben az esetben az egész emberiséget. Ennek az emberiségnek ugyanis közös meghatározója az, hogy a bűn szolgálatába, ennek nyomán pedig a halál uralma alá került. (...) az ember közösségi meghatározottsága soha sem veszi le róla a tetteiért való felelősséget.” (*Jubileumi kommentár*. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„(...) azért van karácsony, hogy rendbe jöjjön az, ami elromlott. (...) Pál mondanivalója az 1Móz 3 (bűneset) háttérén érthető csak helyesen.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Micsoda ellentét! Nem számít, hogy milyen nagygyá lett az emberi bűn, Isten kegyelme túlrad rajta, és bőségesen meghaladja azt.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„(...) minden ember bűnös, mind természet szerint, mind gyakorlatilag. Mindenki, aki emberi szülőktől született, öröklí Ádám bűnét, de saját szabad akaratából is vétkezik. (...) a bűn zsoldja a halál. Egyrészt fizikai halál, másrészt Istentől való örök elszakíttóság.

Senkinek sem kell megfizetnie a bűn büntetését, ha csak nem akarja. (...) Isten roppant nagy árként küldte el Fiát, hogy mint helyettes meghaljon a bűnösökért. (...) Az ember három ok miatt ítéltetik el: bűnös a *természete*, (...) és *bűnös gyakorlatilag* is. Végső bűne azonban annak a gondoskodásnak az elutasítása, amelyet Isten tett az ember megmentéséért (...) »Miért engedte Isten bejönni a bűnt a világba?« A válasz az, hogy Isten dicsősége nagyobb lett, és az ember nagyobb áldásokat kapott Krisztus áldozatán keresztül, mintha a bűn sohasem lépett volna be. Sokkal jobb, hogy Krisztusban vagyunk, mintha örökre az el nem bukott Ádámban lehetnénk.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„És milyen veszélyes az, ha az első Ádámot csak tanmesének tekintjük, és így prédikálunk róla! Éppolyan valóság – s nem egyszerűen egy pusztá erkölcsi leckét vagy példát közvetítő műfaj –, mint amennyire valóság az, hogy az utolsó Ádám, Krisztus által megigazulunk.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

GONDOLATOK, ILLUSZTRÁCIÓK

(a karácsony ünnepéről)

„Az ember sosem tudja, mi is az a karácsony, amíg egy idegen országban el nem veszíti.”

Ernest M. Hemingway (1899–1961) amerikai regényíró

„Karácsonykor az embernek még otthon is honvágya van.”

Carol Nelson

TÖRTÉNET

(uralkodjék a kegyelem is az igazsággal az örök életre)

Márai Sándor: „...diadal összes ellenségeim fölött”

Gyermekkorunkban e hónap első napján árkus papírra, kék és zöld ceruzával, karácsonyfát rajzoltunk, karácsonyfát, harmincegy ággal. Minden reggel, dobogó szívvel, megjelöltük, mintegy letörtük e jelképes fa egyik ágát. Így közeledtünk az ünnep felé. E módszerrel sikerült a várakozás izgalmát csaknem elviselhetetlenné fokozni. A hónap közepe felé, amint közeledett az ünnep, már állandóan lázas voltam, esténként félrebeszéltem, hideglelés da-dogással meséltem dajkámnak vágyaimról.

Mit is akartam? Gőzvasutat és jegylyukasztót, igazi színházat, páholyokkal, színésznőkkel, rivaldafénnyel... Ezenfelül lengyel kabátkát akartam, továbbá Indiát, Amerikát, Ausztráliát és a Marsot. Mindezt persze selyempapírban, angyalhajjal tetézve.

Egyáltalán, gyermekkoromban mindig a világegyetemet akartam, az életet, amely egyszerre volt bicikli, kirándulás a Tátrába, anyám zongorázása a sötét társalgóban, bécsi szelet, almás rétes és diadal összes ellenségeim fölött.

VERS

(még bőségesebben kiáradt a kegyelem)

Betlehemi köszöntő

Áldott vagy te Gyermek,
Árvák jó pásztora,
Szegények királya,
Isten hozott nálunk!

Áldott vagy te Bárány,
Anyádnak jajszava,
Bimbózó mosolya,
Végy házunkban szállást!

Áldott vagy te Fiú,
Mindenség törzsöke,
Atyád Egyetlene,
Szalmába hullt könnye!

Áldott vagy te Herceg,
Békesség hercege,
Bölcsesség kútfeje,
Gyümölcsözzél bennünk!

Áldott vagy te Gyermek,
Vigasságunk papja,
Remény foltozója,
Maradj itt minálunk!

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Mi köze ennek az igének a karácsonyhoz? Sehol egy angyal, pásztor, jászol vagy csillag. Mit értenek és hallanak meg ebből az igéből a „nagyünnepi keresztények”, akik számára karácsony csak ezekről a dolgokról szól? Nehéz kérdések ezek, de ha készek vagyunk nyitott füllel hallgatni Pál nehéznek tűnő gondolatait, akkor sokkal mélyebb összefüggéseiben értjük meg karácsony igazi üzenetét.

Pál – alapigénk a teljes környezetből kivágtott textusa szerint – úgy vág bele az üzenet tolmácsolásába, ahogy Krisztus születése belehasított a világba: „Mármost...” Van egy csodálatos üzenetem! Pál szavait így foglalta össze két fiatal: „Krisztus születésével nem kicsit jobb lehet a világ és az életünk, hanem Krisztus születésével egészen új lesz minden. Krisztus a világba jött, hogy nekünk örök életünk legyen.” Erről van szó! Nem szabad mindig leragadni az idillinek tűnő – közben meglehetősen kemény – karácsonyi történetnél, hanem sokkal nagyobb perspektívából kell szemlélni, mit jelent az, hogy emberré lett az Isten.

Ez az ige rámutat arra, hogy a megváltás nem a keresztben szenvedő Jézussal kezdődik. János evangéliumának prólógusa egészen távolba viszi Jézus születésének történetét, ez az ige pedig az egész világra kiterjedő hatásáról szól. „Mármost, ahogyan egynek a vétke lett minden ember számára kárhózzattá, úgy lett egynek az igazsága minden ember számára az élet megigazulásává.”

Két nehezen érthető vers:

1. *De ahol megnövekedett a bűn, ott még bőségesebben kiáradt a kegyelem.*

Közösségünk fontosnak tartotta kiemelni, hogy ez a mondat így nagyon félreérthető. Pál apostol is érezte, hiszen – az alapigénkben már nem szereplő, de azt szervesen követő következő versben – fel is teszi a kérdést: „*Mit mondjunk tehát? Maradjunk a bűnben, hogy megnövekedjék a kegyelem? Szó sincs róla!*” Ne engedjük az olcsó kegyelmet az egyházba! „Lehet, hogy azt gondoljuk például, hogy van üdvösség bűnbánat nélkül. Az őszinteség kedvéért azonban ki kell mondanunk: a bűnbánat nélküli bocsánat illúzió. A bűnbocsánat és a bűn elhagyása nem választható ketté.” (A. W. Tozer)

2. *A törvény pedig közbejött, hogy megnövekedjék a vétkek.*

Itt Pál apostol erőteljes krisztocentrikus gondolkozásával találkozunk: mindent Jézus keresztje felől nézett. Ebben az igében a törvényt is ebből a szempontból értelmezte. A törvény éppen azért adatott, hogy az ember tudja, mi a bűn, és ezáltal kevesebb legyen a bűn a világban, de mivel képtelenek vagyunk betartani az Isten akaratát, csak a bűntudat lett erősebb.

Még keményebb ezt az igét így átfogalmazva olvasni: *Krisztus pedig közbejött, hogy megnövekedjék a vétkek.* Ha

az ember önmagát Krisztushoz méri – és nem a szomszédhoz –, akkor sokkal bűnösebbnek látja a saját életét, s meglátja, milyen messze van az Istentől. Gondoljunk Péterre, aki, amikor a szenttel találkozott – aki még csak nem is beszélt a bűneiről –, így szólt: *Menj el tőlem, Uram, mert bűnös ember vagyok!*

Krisztus megszületett, és végigélte az életünket. Már nemcsak a törvény mutatja a helyes utat, hanem Krisztus egész élete. Nemcsak a kereszten elmondott imádsága gyilkosaiért, hanem a születése, a szenvedőkhöz való odafordulása és életének minden perce. Így helyezi ez a 2008. évi karácsonyi alapige sokkal átfogóbb kontextusba Jézus születését.

Karácsony 2. napja

1Jn 4,9–16a

Nagyünnepeink sajátos lehetősége, hogy ugyanazt az eseményt több oldalról is megközelíthetjük az egymást követő ünnepnapokon, igaz, részben eltérő és egyre fogyatkozó hallgatóság előtt. Az ünnepek első napját általában a megszokott speciális ünnepi hangulat vagy éppen a nagyünnepi úrvacsoravétel iránti igény és az ehhez kapcsolódó elvárás határozza meg. A második napon ezzel már nem kell számolnunk, ugyanakkor komolyan kell vennünk az istentiszteletre érkezők igényét, miszerint az ünnepet le kell zárni, el kell tudni engedni úgy, hogy az ünnep tanulságát ne a „Végre vége” mondatban lehessen csupán öszszefoglalni. Mit üzen az ünnep? – kérdezi az első nap. Mit vihetek magammal? – érdeklődik a második nap. A kérdésre adott őszinte és előremutató válasz megkeresését és továbbadását kell igehirdetésünk céljaként kitűznünk.

János első levele a maga egyetemes érvényével segítheti ennek a célnak az elérését. A levél nem jelöli meg hallgatóit, s témáit tekintve sem találunk benne speciális élethelyzetre való utalásokat. Az ember általános állapotát tekintti alapnak, s erre építi rá üzenetét, amely sajátos hangvételének köszönhetően János evangéliumával egységben, azzal szoros párhuzamban keresi az Isten tetteinek nyomait, és megfogalmazza az üzenetet komolyan vevő ember tetteinek lehetséges irányát. E kettőt, Isten és ember tettét szoros összefüggésben látja, és nem tudja elképzelni azok szétválasztását. Az előbbi kiindulópontként szolgál, az utóbbi pedig a következmény, amely segítségével rátalálhatunk a forrásra.

János azzal a fogalommal dolgozik, amely a korabeli gondolkodók számára is kimondottan Istenhez kapcsolódó tulajdonság volt. Az *agapé* alkalmazhatóságának határát az isteni szféra vonalában határozták meg. Az ember számára teljesíthetetlen, így az emberi halmazra értelmezhetetlen volt. A levélíró gondolatának újszerűsége abban

fedezhető fel, hogy kitágítja e szeretetfogalom értelmezési tartományát, s teszi ezt úgy, mint aki már átélte az agapé csodáját. Azt a csodát, amelyet mi önfeláldozó, feltétel nélküli szeretetként szoktunk körülírni. Legyen bárki a levél szerzője, az apostoli tekintélyre való hivatkozás okán eszünkbe kell jusson a szeretett tanítvány alakja. A levél küldőjét ez a pozíció bizonyosan befolyásolta, meghatározta további működését. S talán a sértettség szólal meg benne akkor, amikor a doketista eretnokség vádját éppen a személyes tapasztalat jogán utasítja vissza. Ha Jézus testté létele csak látszólagos volt, akkor az általa megtapasztalt jézusi viszonyulás is csak porhintés, tartalom nélküli szemfényvesztés volt. A személyes tapasztalat áll itt szemben az öncélú gondolkodással, és a textus magas védőbástyát szeretne húzni e testté lett és megvalósult agapé köré. Ezt nemcsak személyes tapasztalatának lejegyzésével éri el, hanem azáltal is, hogy komolyan veszi Jézus Jn 13,34–35-ben elhangzott szavait: „*Új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek; amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást. Erről ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok.*” (Károli-fordítás) Itt maga Jézus vonja be tanítványait az agapé imperatívuszába. Nemcsak részesülhetnek a szeretet Isten általi megnyilvánulásaiban, hanem ők is felelős terjesztői ennek az Istentől áradó áldásnak.

A karácsonyi testté létele komolyanvétele és átélése megköveteli tőlünk ezt az aktivitást. S ez nem áll távol az ember természetétől, hiszen ha valami jó és bevált, hasznosnak tartjuk, arról szeretünk minél több barátot értesíteni, hogy ők is ki tudják próbálni az általunk felfedezett és kipróbált terméket, szolgáltatást, életszemléletet. Az Istentől megragadott ember sem tehet mást. Tapasztalatát megosztja a másikkal. Ennek pedig ezúttal nem a propagandamondatok sulykolása a legjobb módja. A hitből és szeretetből fakadó szolgálat viszont kérdőjeleket hagy az Istent nem ismerők szívében is. S a megélt szeretet mozgatójáról már nyugodtan számot adhatunk, hiszen szavainknak ekkor már látható fedezete van. Karácsony így lehet egész egzisztenciánkat betöltő ünnep, s csak így van értelme megemlékezni róla. Különben az ünnep leszívja minden energiánkat, ahelyett, hogy új erővel töltene fel. Az ünnepelés kulcsa ezúttal se lehet más, mint az Istenre való tudatos figyelés. Ha tőle várom az útmutatást, az iránymutatást, és engedek szavának évről évre, napról napra közelebb kerülhetek karácsony üzenetének megértéséhez és a karácsonyi szeretet cselekvéséhez.

Az igehirdetés felé

A háziasszonyok és a konyhai munkában részt vállalók tudják, hogy a finom ünnepi fogások elkészítéséhez nem elég tudni az étel főzésének, sütésének módját és idejét, nem

elegendő rendelkezni a megfelelő edényekkel és főzőkanalakkal, hanem gondosan meg kell válogatni és elő kell készíteni az alapanyagokat. Ha az egyes alkotóelemek nem tartalmazznak szennyező anyagokat, nem romlottak, akkor jó eséllyel élvezhető ételt tudunk készíteni, amely sokáig emlékezetes marad a család és a vendégsereg számára. Ellenkező esetben viszont jobb, ha felkészülünk arra, hogy merényletünk az egész ünnepet tönkreteljesítheti, s épp az marad el, amiért a vacsorát megrendeztük, elkészítettük: a jókedvű beszélgetés, a nyugodt légkör, a családi béke.

Egyházi ünnepeink is veszélyben vannak, ha hagyjuk, hogy az alkalomtól idegen, annak tartalmával ellenkező hangok határozzák meg lényegét. Mivel a kulturális és vallási kavalkád ma már kézzelfogható, ezért a szintén divatos tolerancia jegyében fennáll annak a veszélye, hogy idővel a húsvéthoz és pünkösdhöz hasonlóan a karácsony is elvérezzen a konzumtársadalom harcmezején. Az embereknek kézzelfogható iránymutatásra, könnyen megjegyezhető szlogenekre van szükségük, így nem kell csodálkozunk azon, hogy a család – a többség által nevelésesen maradinak gondolt – intézményét állítják az ünnep középpontjába. Közben nem veszik észre, mennyire groteszk látványt nyújt, amikor két apuka három anyukával ünnepli a négy gyerekkel teljes nagycsaládot. Nincs mese, a tévében azt mondták, ezen a napon mindenki szereteteivel ünnepel. A többi napon pedig szereteteivel veszekszik. S furcsamód ez reklámok nélkül is működik...

A fenyőünnep rajongóinak sincsenek nagyságrendekkel jobb kilátásaik. Számukra kéthetes élményt jelent a karácsonyfa jelenléte és a fenyőgyanta illata, s az ünnep után a házmester nosztalgizva sepregetheti a kidobott karácsonyfák után maradt tüleveleket.

Valós veszély, hogy a mi karácsonyi betlehemesünk, gyertyagyújtásunk, csendes éjünk is hasonló sorsra jut lelkünk mélyén, ha nem nem gondoljuk át tudatosan ünnepünk alapját. Ehhez ad segítséget és útmutatást a felolvasott textus, hiszen első mondatában leszögezi, világosan kijelenti, megfogalmazza a karácsonyi ünnep alapját. Egyetlen okunk az ünneplésre nem más, mint az Isten mindent megelőző és felénk, halandó emberek felé megnyilvánuló szeretete. A láthatatlan Isten Jézusban láthatóvá lett, s ezáltal megismerhetővé. Legfontosabb üzenete pedig az, hogy nem kell többet aggódnunk bűneink miatt, mert Jézus által bocsánatot nyerhetünk rájuk. Nem érdemeink miatt, hanem Isten nagylelkűségéből. Ez az öröm-üzenet pedig nemcsak az ünnepe napon, hanem az év minden percében támaszt jelentő üzenet. Olyan erőforrás, amely segít az Istentől rendelt teljességében megélni az életünket, úgy, hogy közben nem feledkezünk meg a szeretet parancsáról. Ennek teljesítése olyan program lehet, amely hivatásként gyakorolható, s nyomában mi is újra megtapasztalhatjuk Isten áldását.

ZSUGYEL KORNÉL

Tallózó

„Istenről nem lehet kötelezettség (...) nélkül beszélni. Akiről az egymás szeretésének kötelezettsége nélkül beszélünk, nem a Biblia Istene, hanem metafizikai elv, munkahipotézis, nyomorúságaink és vágyaink kivetítése.” (*Jubileumi kommentár*. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Isten nem elvont szeretet, hanem minden cselekedetében megnyilvánuló szeretet. Szeretettel teremt, szeretettel üdvözít, szeretettel ítélkezik. Istenünk tehát a szeretet Istene.” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szibikom>)

„(...) »karácsony« az Isten szeretetének *megnyilvánulása* (4,9), (...) nem a mi istenszeretetünk a fontos (4,10a), mert ennek az emberi istenszeretetnek divatos és sodró erejű *megnyilvánulása* éppen a gnosztikus tévelygés, melyből a *jászolbölcső* éppúgy hiányzik, mint a *kereszt* (4,10b). (...) nem azt mondja Jézusról, hogy »másokért létezett«, hanem azt, hogy »megjelent közöttünk« (karácsony!), és hogy »meghalt értünk« (nagyöntek!). Azt sem mondja igény, hogy az emberszeretet helyes istenkapcsolatot tud létrehozni és garantálni, hanem ezzel szöges ellentétben azt mondja, hogy a Szentlélek hozza létre és garantálja mindezt.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„(...) ez a szeretet nem az ember *szeretetére* adott válasza volt, hanem Isten kezdeményezése (...) Ha egy hívő szeret, ezt a szeretetet Isten Lelkéből meríti (vö. Róm 5,5), aki Krisztus megváltásának is forrása (1Jn 4,2). Ily módon mind a hit, mind a szeretet, mely a 3,23 kettős »parancsa«, a Lélek munkájának gyümölcse a hívő ember életében.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„*Figyeljük meg a kiáltó paradoxont ebben a versben, hogy Isten egyszerre szeret és haragszik, és szeretete biztosítja az engesztelést, amely elfordítja rólunk haragját.*” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Mi magunk kiszáradt tócsák vagyunk csak. Ami szeretetet az ember magából akarna meríteni, csak maradék poshadt víz. Ha szeretetnek nevezi is, több benne a titkos önzés sara. Előbb belénk kell áradnia az Isten mérhetetlen gazdagságából a tiszta szeretetnek, csak aztán adhatunk tovább másoknak valamit belőle.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

GONDOLATOK, ILLUSZTRÁCIÓK

(a *Karácsonyról*)

„Csak kevés holmi van, ami hű marad az emberhez. Talán néhány könyv, egy szerencsepénz vagy egy folyton gyarapodó bélyeggyűjtemény. És a szülői ház karácsonyfadíszei.”

Stephen King

(hogy éljünk általa.)

„Igazi lelkünket, akárcsak az ünneplő ruhákat gondosan őrizzük meg, hogy tiszta legyen majd az ünnepekre.”

József Attila

„Jézus legnagyobb karácsonyi ajándéka az, hogy a végzet-
érés ködös világából kiragadjon minket, és hogy Iste-
nünkkel ilyen párbeszédet folytathassunk:

Te azt akarod, hogy a mindenség közösségében
nevezzünk téged Atyánknak.

Nem Végzetnek – noha elhatározásaid megmásíthatatlanok;

Nem Véletlennek – noha útjaid kiszámíthatatlanok;

Nem Titoknak – noha felfoghatatlan vagy;

Nem Törvénynek – noha következetes vagy;

Nem Bírónak – noha ítélő vagy...;

Nem Erőnek – noha mozgatsz mindeneket;

Nem Életnek – noha Belőled élnek mindenek;

Nem Eszmének – noha mindennek értelme vagy;

Nem Gyengédségnek – noha szellőnél lágyabb vagy.

De Atyának, ki... féltő, vezető, segítő szíveddel
számon tartod gyermekeid minden érverését,
minden sóhajtását...;

Ki az atyai szív szelíd szorongásával tekintesz
életünknek messzi távolába
és várod, mikor tűnünk fel tékozlásunk rongyaiban;

Ki az atyai szív édes boldogságával
megőszülésünkig hordozol bennünket
isteni szereteted rejtett titkában;
És ezzel az értünk mozduló szívvel szabad ki
kegyetlennek látszó végzéseidet
szigorúnak látszó törvényeidet
érthetetlennek tűnő útjaidat...

Atyánk vagy, mindnyájunk Atyja.”

Belon Gellért nyomán

VERS

*(és mi ismerjük és hisszük azt a szeretetet, amellyel Isten
szeret minket)*

Szentviktori Ádám: Karácsonyi himnusz *(részlet)*

Ím, hogy bűnöst fölsegítsen,
Vállalja az Ember-Isten
Emberségünk nyomorát.
Ki nem örvend, ki nem ujjong,
S nem csodálja ezt az újdon
Új kegyelmet és csodát?

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Gyülekezetünkben a „Nyitott könyv” bibliaórán dolgoztuk fel az igehelyet. Erre a bibliaórára korosztálytól függetlenül várjuk gyülekezetnk tagjait.

Az első találkozás

Amikor János apostol azt mondja, „Szeretteim”, valami fontos dolgot akar megmagyarázni nekünk.

Az Isten szeretetéről való bizonyosság és a szeretet pa-
rancsa visszatérő üzenet, amelynek nem szabad megfakul-
nia: Isten szereti a világot!

Milyen a szeretet? Nem az, ahogyan mi szeretünk, ha-
nem ahogyan Isten szeret bennünket. Isten szeretete ma-
gához von és nyit felénk.

Istent nem látta senki, talán ezért könnyebb azt mon-
dani, hogy őt szeretjük. Akiket látunk, azokat is szeret-
nünk kell. Úgy válik valóságossá a mi istenszeretünk, ha
tudjuk egymást szeretni, mégpedig önzetlen szeretettel.

Választ kereső szeretet

Fel lehet-e készülni a szeretetre? A mai világban nehéz
szeretni. Furcsának találják az emberek a közeledést, az
Istentől eredő nyitottságot, a szeretetet.

Kapcsolatot könnyű fenntartani, úgy szabályozzuk,
ahogy mi akarjuk, de nehéz kifejezni az igazi szeretetet. A
szeretet nem tűr távolságtartást.

Hogyan láthatom testvérnek a mellém adott embertár-
sát? Van-e különbség „felebarát” és „testvér” között abban
az értelemben, ahogyan nekem viszonyulnom kell hoz-
zájuk?

Az úrvacsora utáni elbocsátásban milyen döbbenetes
a mondat: „önfeláldozó szeretettel!” Csak Isten szeretete
képes önfeláldozásra?

A szeretet kioltja a félelmemet?

Felhívás szeretetre

Ha szeretek, nem magamra gondolok, hanem adom, amim
van, és azt keresem, ami a másik számára jó. Jó adni, és
fontos egymás elfogadása. De nem könnyű elfogadni a sze-
retetet!

Annyit érzékelünk a másik felénk forduló szeretetéből,
amennyit megmutat nekünk. Karácsonyi felhívás: „Lás-
sátok lelki szemeitekkel a valóságot!” Ne csak nézz, hanem
láss is!

Amikor Isten adja a szeretetét, adja a Lelkét, adja a hi-
tet is. Rajtunk is múlik, hogy mit kezdünk vele. A szeretet
globális és lokális megvalósulásáért nekünk is tenni kell.
Ne csak beszéljünk róla, hanem cselekedjünk is.

Elsőnek el kell fogadni magunkat olyannak, amilyenek
vagyunk, így tanulhatjuk meg szeretni a másikat is.

Vége az éjszakának

A bölcs rabbi megkérdezte tanítványaitól, miből lehet megtudni, hogy vége az éjszakának, és hasad a hajnal.

– Talán abból, hogy a kutyát meg lehet különböztetni a macskától.

– Nem – szólta a rabbi.

– Biztosan abból, amikor a fügefát meg tudjuk különböztetni a narancsfától.

– Nem – szólta ismét a rabbi.

– Hát, ha egyik sem, akkor mondd meg végre, hogy miből! – kérdezték a tanítványok.

– Amikor egy ismeretlen személy arcába nézel, és ráismeresz benne nővéredre vagy testvéredre. Amíg ez nem történik meg, addig sötétségben élsz – hangzott a rabbi válasza.

Karácsony ünnepe utáni vasárnap Ef 2,13–18

Bevezető gondolatok

Az Efezusi levél számos szakasza került elő az elmúlt időszakban. Az apostol rendkívül magával ragadó formában, olvasóinak helyzetére kihegyezve fogalmazza meg mondanivalóját. Párhuzamai, képei a címzettek számára világosan fogalmazzák meg a Krisztusról szóló örömhírt, annak életükre gyakorolt hatását. Pál szavait, mondatait áthatja az a szent eltökéltség, hogy a megszólított gyülekezet tagjai akár előszörre, akár sokadszorra, de átéljék, mit kaptak, kaptak a Krisztusban való hit által.

A karácsony utáni vasárnap gyülekezete a leghűségesebb hívekből áll. Már sokadszorra hangzik feléjük a szószékről karácsony örömhíre. A páli attitűd ebben a helyzetben is erőt adhat ahhoz, hogy az ő nyelvükön, az ő helyzetükbe belehelyezkedve, hasonló lelkesedéssel hirdessük Isten ígését.

Exegetikai megjegyzések

Pál az Efezusi levél 2. fejezetében kétféle állapotot állít egymással szembe. Egyfelől visszatekint, s emlékezteti a gyülekezet tagjait keresztségük előtti állapotukra. Másfelől, és gyakorlatilag ez adja alapigénk fő témáját is, a „most”-ra koncentrálni: arra, mit tapasztalunk meg a jelenben Krisztus követőjeként.

„Távol” voltatok, „közel” kerültetek. Az Isten nélküli lét és annak Krisztusban nyert feloldása. Az ember eredendő bűnösségének a következménye: távol Istentől, távol az isteni rendtől, távol Isten népétől s távol az embertársától. Pál

pogány olvasói számára élesebb lehetett a két állapot közötti kontraszt, hiszen ők nagyon jól tudták, mit jelent a választott nép körein kívül élni.

A két nemzetség kifejezés éppen e megközelítés felől érthető. Hiszen az ószövetségi szituáció, a választott nép és a pogányok szembenállása Krisztusban feloldódhatott. „...*lebontotta az elválasztó falat*” – írja az apostol (Ef 2,14b). Talán sokak lelki szemei előtt megjelenhetett a jeruzsálemi templomot körülövező külső udvar, amelyet fal választott el a belső résztől. A pogányok csak erre a külső udvarra mehettek be, s a falon belül csak a zsidó nép tagjai számára volt engedélyezett a tartózkodás. Hatalmas kőtábla hirdette: „Idegen nem léphet a templom körüli lezárt területre. Akit mégis rajtakapnak ilyen cselekedeten, ön-maga okozza halálát.” Az ellenségeskedést az emberiség megosztottsága csak tovább erősítette.

Krisztus azonban egészen új utat készített a benne hívők számára. Az üdvösség már nem a választott néphez való tartozáson és a törvény betűjének betartásán múlik, hanem a vele való áldott kapcsolat meglétéén. Így érthető Pál gondolata, aki ebből a szempontból jelenti ki a „tétéles parancsolatokból álló törvényről”, hogy érvénytelenné lett. Ezzel tehát nem mond ellent Jézus Hegyi beszédben tett kijelentéseinek, csupán arról beszél, hogy kultuszi rendelkezések, a több mint hatszáz szigorú előírás már nem az Istennel való kapcsolat alapja. Egészen új jött létre Krisztus által a pogányságból és a zsidóságból: az egyház, „hogy békességet szerezve, a kettőt új emberré teremtsé”.

Az ellenségeskedés megszűnése, a megbékéltetés az elromlott viszony helyreállítását jelenti e két nép számára. Nem nehéz elképzelni, hogy a választott nép elzárkózása, Istentől kapott küldetésének helytelen megvalósítása sok esetben milyen viszonyt eredményezett zsidó és nem zsidó között. Hitbeli értelemben ez a szakadék átléphetetlen volt. A megbékélés nemcsak ennek feloldását, de az Istennel való kapcsolat létrejöttét is magával hozta a pogányok számára.

„...*eljött, és »békességet hirdetett nektek, a távoliaknak, és békességet a közelieknek«*” – írja Pál (Ef 2,17). Noha itt egy ézsaiási prófécia beteljesedésére utal (Ézs 57,19), lehetlenség nem asszociálni a karácsonyi történet ezzel egybecsengő angyali szózatára. A mindenkit megszólító, aktivizáló isteni üzenetre, amely ugyanúgy magával ragadott egyszerű embereket és nagy tudású bölcseket, zsidókat és nem zsidókat egyaránt.

A szabad út, az Istennel való kapcsolat felvételének áldott lehetősége Krisztusért most már mindenki számára áldott lehetőség. Az angol fordítás az access kifejezést hozza. Ez a számítástechnikában gyakori kifejezés, amely az információkhoz való korlátozott hozzáférhetőséget fejezi ki, világgossá teszi, mit is jelent ez. Az eredeti görög kifejezés az alattvalónak azon kegyben való részesülését jelentette, amikor kihallgatásra fogadta őt uralkodója.

Az igehirdetés felé

A Istentől való távolság érzése sokszor átélt tapasztalata a hívó embernek is. Noha Pál ezen az helyen, a textust megelőző részben az istennélküliség állapotát, a Krisztussal való találkozás előtti állapotot írja le, ennek ellenére vannak olyan élethelyzetek, amelyekben távolra sodródunk Krisztustól. Egyre tompábbá válunk az isteni üzenet felé. A karácsonyt megelőző készülődés, rohangálás és kimerültség sokszor idéz elő ilyen lelkiállapotokat.

John Stott könyvében az Efezusi levél e szakaszához tartozó részben az elidegenedés fogalmát járja körül. Az emberiség megosztottsága – még ha más okokból is, mint az ószövetségi időben – ma is jelen van. Az elidegenedés megannyi formája tönkreteszi emberi kapcsolatainkat. Nem foglalkozunk a másikkal, egyre nagyobb probléma még gyülekezeteinkben is, hogy emberi kapcsolataink igencsak a felszínen mozognak.

Válaszfallal sajnos nemcsak a jeruzsálemi templom külső és belső udvara között húzódott, hanem ma is hatalmas problémát jelent életünk megannyi területén. Válaszfallal különböző nemzetiségű, különböző műveltségű emberek között, válaszfalak felekezetek és kegyességi irányzatok között, válaszfalak generációk között. Kevés ehhez az emberi jó szándék, kevés ehhez az elhatározás, hogy ezek a falak eltűnjenek közülünk. Az ellenségeskedés megszüntetéséhez, a békeesség megteremtéséhez isteni erőre van szükség.

A karácsonyi időszak, Isten Fia születésének ünnepe mindezek ellenére elhozza számunkra ezt a békeességet. Talán váratlanul, talán készületlenül, mint egykor a mézőn heverésző pásztorok számára. A csoda mégis megtörténik, egyszerre krisztusi békeesség költözik a szívünkbe.

A távolság érzését felváltja a közelség érzése. Az ünnepben közel lép hozzánk a Mindenható, hiszen maga az esemény, amelyre visszatekintünk, ezt hirdeti: velünk az Isten. Mellettünk áll, utánunk jön, megajándékoz jelenlétével. S egyszerre valósággá válik ebben az értelemben is az apostol szava: egykor „távol” voltak, de „közel” kerültek a Krisztus vére által.

Az ünnep az elidegenedés állapotából is kimozdítja az emberiséget. A közönyösség, az elidegenedés, az önmagunk körül való forgás helyett a másik ember és az ő szükségleteinek a komolyanvétele kerül előtérbe. Az ünnep, annak üzenete a legközyösebb embert is megmozdítja és érzékennyé teszi a másik felé. Az ünnep közösséget és békeességet teremt közöttünk, s újra ráeszmélünk arra, mennyire fontos a felebarát szeretete.

A békeesség megteremtése, a válaszfalak leomlása csak Krisztus által lehetséges. A megbékélés ünnepén ezek a falak elveszítik jelentőségüket. Az isteni szeretet csodáját átélve, annak fényétől áthatva eltűnnek ezek a különbségek. Hiszen mindnyájan megajándékozott, érdemtelenül szere-

tett teremtmények vagyunk, akik ezen az ünnepen átéljük Krisztus békeességének a csodáját. A szabad út, amely Krisztus által megnyílt számunkra az Atyához, felszabadít bennünket arra, hogy az ünnep lelket megújító érzésétől áthatva átéljük a hozzá és az embertársainkhoz való közelség áldott érzését.

KECZKÓ PÁL

Tallózó

„Krisztus a törvényt mint elvlasztó és érdemszerzésre indító tényezőt megszüntette, és így a törvény vége lett (Róm 10,4).” (*Jubileumi kommentár*. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„A kapcsolatok nem »rendeződnek«. Ami elromlott, nem javul meg magától. A rendezés érdekében tenni kell valamit. (...) *Ezen a téren nincs nekünk »tennivalónk« (!), Isten ugyanis elvégezte; ő döntötte le a válaszfalat, ő szüntette meg az ellenségeskedést, ő szerzett békeességet. Igénk színtiszta evangélium, örömhír a javából!* (...) »... a törvényt tételes parancsolataival együtt érvénytelenné (!) tette« (2,15a). A szinte mindig félreértett – vagy teljesen mellőzött – kitétel ugyanazt jelenti Pálnál, mint Jézusnál a Hegyi beszédben (Mt 5,17), aki azt mondja küldetéséről, hogy nem eltörölni, hanem *betölteni* jött a törvényt. (...) *Jézus »az Út« (Jn 14,6) és ő teszi szabaddá számunkra is az utat Istenhez. Az Ótestamentumban a törvény megtartása, illetőleg a vétkek engesztelését szolgáló áldozati kultusz volt az út. Pál szerint ez is járhatatlan, mivel Jézus eljött, és maga vált »úttá«. Jézusban és Jézustól kezdődően »érvényes« és »szabad az út a közeliéknél és távoliáknak.«” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)*

„(...) *békeességet* szerezve a kettőt egy új emberré teremtse önmagában. Az »új« (*kainon*) jelentése minőségjelzőként: új, friss, ellentétben a nem régi (*neos*) kifejezéssel. Ez »az új ember« (Ef 2,15) vagy »új emberiség«, más néven »egy test« (16. vers), vagyis a gyülekezet.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Jézus nemcsak közel hozta őket; létrehozott egy új társaságot, amelyben a zsidók és a nem zsidók közötti ősi ellentét örökre megszűnt. (...) Ezentúl nem az számít, hogy zsidók, nem zsidók, hanem az, hogy keresztyének. Szigorúan véve nem is helyes róluk úgy beszélni, mint zsidó keresztyénekről vagy nem zsidó keresztyénekről.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Bármily messzeségből jöhetsz, Krisztus vérében minden jogod megvan rá, hogy otthonosan érezd magad önálá, az ő gyülekezetében!” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

GONDOLATOK, ILLUSZTRÁCIÓK

(„békességet hirdettek nektek, a távoliaknak, és békességet a közelieknek”)

Sokkal könnyebb gyűlölni önmagunkat, semmint azt hinni. A kegyelem az, hogy elfelejtjük magunkat. De ha már minden gőg meghalna bennünk, a kegyelmek kegyelme az lenne, hogy alázatosan szeretjük önmagunkat, mint Jézus Krisztus bármelyik szenvedő tagját.

Georges Bernanos (1888–1948) francia író

(*békességet szerezve*)

„És ahol a cselekvő és szenvedő akarat Isten békességét keresi, ott a szív és az értelem menedéket talál Jézus Krisztusban, a mi Urunkban. Ekkor mindnyájan tudjuk és egyre világosabban felismerjük, hogy Ő a mi Mesterünk, és érezzük Lelkének tiszta, életet adó leheletét, és egyek vagyunk Vele.”

Albert Schweitzer

„Ahogyan a pásztor megkeresi az elveszett bárányt, úgy keresse meg az ember is felebarátját. Gyalázatát tisztességével fedezze el, bűnét irgalmasságával takarja be... Krisztus is ezt teszi, csendesen hallgat, és elfedezi bűneinket. Pedig de megbélyegezhetne, lábával tapodhatna, de nem teszi. Ti se tegyétek.”

Luther Márton

VERS

(*ő a mi békességünk*)

Sipos Domokos: Megszületett

Megszületett.

Éjszaka volt és ragyogtak
fenn a csillagok.

Én hiszem a szép csodát,

Hogy kedvéért kigyúlt egy égi lámpa

És jötte szűzen érte Máriát.

Megszületett.

És élt harminchárom évet.

Én hiszem a bús csodát,

Hogy kereszten halt, feltámadott

És elevenen a mennybe szállt.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A képekben nagyon gazdag igeszakasz talán legmegragadóbb mozzanata a fal, amelyet Jézus Krisztus a saját testében bontott le. A fal mindig is az egymástól elválasztó előítéletek és ellenségeskedés jelképe volt. Ezek a falak ma is megvannak

(legfeljebb más színűre meszelve) a társadalomban, a faluközösségben, a családban, végső soron még a gyülekezeten belül is. Ez az elválasztó fal különösen fájdalmas ott, ahol emberek egyébként lelkileg is nagyon közel lennének egymáshoz (családban, keresztény gyülekezetben). „Az ágy közös. / A párna nem.” (Pilinszky János: *Életfogytiglan*)

Sajnos szinte mindenkinek a közelében van olyan ember, akitől ilyen fal választja el – ettől pedig mindkét fél szenved. Másrészt, ha túl sok ilyen falat építünk, abból hatalmas és bonyolult labirintus szövődhet, ahol könnyen eltévedhet, elveszhet az ember, és így végül magára maradhat.

A textust (és szöveggörnyezetét) alapvetően meghatározza a „két nemzetség” szembenállása mint történelmi alaphelyzet és kiindulópont. Az ószövetségi választott nép Isten ígérete révén, míg a világhódító görög nép kulturális és katonai erőssége alapján tekintette magát kora felsőbbrendű népcsoportjának.

Ez a fajta probléma sem idegen tőlünk, hiszen a mi falunkban a roma kisebbség aránya meghaladja az összlakosság 25%-át. Itt és most ez a mi „két nemzetségünk”. A falu lakói sok feszültségnek és gyűlölködésnek, mentális és fizikai küzdelemnek tanúi és elszenvedői. Az így kialakuló félelem és meghasonlottság sajnos lassan egész országunkra jellemző. Az emberek a fal mindkét oldalán a saját sérelmeiket hajtogatják, és elsőbbséget követelnek. Ennek a szembenállásnak a végkifejlete legalábbis kétséges.

Nagyszerű ígéret, hogy Krisztus lebontja a falakat, és benne egyek lehetünk. Ennek beteljesülését részben már most is megéljük hétről hétre, hiszen vannak roma származású evangélikusaink, akik ott ülnek a templomban vasárnaponként. És persze más összeférhetetlenség is megszűnik az istentiszteleten, amely „falmentes övezetként” a megbékélés kiindulópontja lehet.

Óév este

2Kor 5,9–10

Óév ünnepének eredetéről, hangsúlyának változásairól részletesen olvashatunk a *Lelkipásztor* 2007/12. számának 496. oldalán, a Véghegyi Antal tollából megjelent írásban. Ajánlom mindenki figyelmébe, mert alaposan körüljárja a polgári év ezen napjával kapcsolatos tudnivalókat.

Írásomban ezért nem foglalkozom a kázussal, hanem rögtön az idejévé textusára térek.

Menekülés a halál elől

„Egy bagdadi úr elküldte szolgáját a vásárba. A férfi sápadtan és reszketve tért haza:

– Uram – mondta –, a vásárban láttam egy idegent. És amikor rám nézett, felismertem benne a halált. Fenyegetően indult felém, de elrohantam. Kérlek, adj egy lovat, hogy Szamarrába menekülhessek előle.

Ura adott neki egy gyors lovat, a szolga pedig egy szempillantás alatt elvágatott. Később az úr maga is kiment a vásárba, és meglátta a halált a tömegben. Odament hozzá, és így szólt:

– Ma reggel fenyegetően közeledtél a szolgálom felé. Mit jelentsen ez? Az így válaszolt:

– Nem állt szándékomban ráijeszteni, csupán meglepődtem, hogy itt, Bagdadban találkozunk.

– Hol találkoztatok volna máshol? Hiszen ő bagdadi, itt lakik.

– Nos, nekem azt adták a tudomra, hogy ma Szamarrában kell vele találkoznom.”

Anthony de Mello története találóan mutatja be, hogy a mi kultúránkban milyen félelem övezi a halált. Úgy tekintünk rá, mint ellenségre, mintha menekülnünk kellene előle, mert elvesz tőlünk valamit, ami személyes tulajdonunk. A halált az élettől különválasztva szemléljük, nem úgy, mint ami életünk szerves része. Pedig a halál tisztelete, mulandóságunk tudata csak kiteljesítené az életet. Erővel töltene fel, megnőne bennünk az élet szeretete.

A halállal közelebb Krisztushoz

Óév estéjén az idej perikópa Pál apostol szavaival szokatlan módon nem visszafelé tekint, hanem előre mutat. A holnapról beszél, pontosabban a jövőről. Arról, amikor majd mindannyian mérlegre kerülünk Krisztus bírói széke előtt. Pál azonban hallatlanul finoman szól erről. Még a halál nevét sem mondja ki, hanem az *elköltözünk* szót használja helyette már a 8. versben. Első pillantásra nem osztom az apostol halál utáni vágyát, aki szeretne elköltözni az Úrhoz. De aztán észreveszem Schlatterrel,¹ hogy Pál számára a halál azt jelenti: közelebb Krisztushoz. Amíg itt vagyunk, addig távolabb vagyunk tőle. Tehát nem a testet becsüli le, hanem vágyja a Krisztus közelségét. Ezt hozza meg számára a halál, avagy az elköltözés, ami mindannyiunkra vár. „A kifejezés azt jelenti, hogy leveszik a partról, a kiálló betonoszlopról az utolsó kötelet, földobják a fedélzetre, aztán a kifeszített vitorlába bekapathat a szél, indul a hajó messzi célok felé. Elköltözünk.”² A cél pedig: megérkezni Krisztushoz. Ahogy Jn 14,4-ben Jézus megígérte a tanítványoknak: „...magam mellé veszek titeket, hogy ahogy én vagyok, ott legyetek ti is.” Tehát a mulandó-

ság útján hazafelé tartunk. Óév napján egy állomással ismét közelebb kerülünk az otthonhoz. Oda, ahol a 62. zsoltár (6–13. v.) szavaival erő, szeretet, oltalom, no meg a fi-zetség vár Istennél.

Vágyódás Isten után

A lekciónban (Mt 9,14–17) Jézus a böjtről beszél. Akkor jön el s addig tart a böjt ideje, amikor már és még nincs ve-lünk a vőlegény. A héber *cúm*, böjt (Ézs 58,6–12) pontosan a páli sóvárgást, epekedést szólaltatja meg. Eszerint a böjt az Isten után való olyan mértékű vágyakozást jelent, amely szenvedéssel és fájdalommal jár együtt az ő hiánya miatt. Tehát a böjt az Istentől való távolságunk fájdalmas meg-élése és az ő közelsége után való epekedés.

A halálból az életbe

Valahogy könnyebb így az ítéletre gondolnom. Hogy az nem pusztán a ríogatás eszköze az egyház kezében: vigyáz-zatok, mert úgyis Krisztus elé kell állnotok! Inkább a talál-kozás helye az ítélet az idők teljességében. Így már én is vá-gyom utána. A beteljesedés után, amely a végső elengedés-ben valósul meg, ott, ahol a Krisztus van. Az ő közelében. A Bíró közelében, aki nem hasonlít semmilyen földi bíróra. S ha innen nézek az életemre, akkor az az örökkévalóság el-őszobája, ajándék. Jánossal pontosítva: „*aki hallja az én ígéretet, és hisz abban, aki elküldött engem, annak örök élete van; sőt ítéletre sem megy, hanem átment a halálból az élet-be.*” (Jn 5,24) Ezért nem mindegy, hogy élem meg az éle-tem.

Addig is az élet...

„Egy vasárnap délelőtt Isten és Szent Péter elmentek gol-fozni. Isten kezdett. Hatalmasat ütött a labdán, ami aztán beesett a golfpálya melletti csaliszobába. A labda már majd-nem földet ért, amikor egy nyuszi ugrott elő a bokorból, bekapta a szájába, és elkezdett szaladni a golfpálya pázsit-ján. Hirtelen egy sas csapott le, karmaival felkapta a nyu-szit, s a pázsit felett repült vele. Egy ember a puskájával megcélozta, és meg is lőtte. A sas elengedte a nyusztit. Az a pázsitra esett, a szájából kigurult a labda, egyenesen bele a lukba. Szent Péter bosszankodva fordult Istenhez:

– Most golfozni akarsz, vagy csak bolondozni?

¹ Vö. Adolf Schlatter: *Erleuterungen zum Neuen Testament*. Die Korintherbriefe. Bd. 6. Calwer Verlag, 1995. 276. o.

² Balikó Zoltán: *Isten iskolájában*. Pécs, 1999. 110. o.

³ Anthony de Mello: Szárnyalás. Elmélkedések rövid történetek alap-ján. 9. kiadás. Kecskemét, 2007. 147. o.

És mi a helyzet veled? Akarod-e érteni és játszani az élet játékát, vagy csak az időt pazarlod a bolondozással?”

Óév estéjén semmiképp sem számon kérni vagy riogatni szeretném a gyülekezetet, hanem inkább arra indítani, hogy a jövőnek ebben a tudatában élje az életét. Tudva, hogy élet és halál összetartozik, és a szálak az örökévalóságban futnak majd össze, a mindent Mozgásban Tartónál.

TAKÁCS ESZTER

Tallózó

„Az amputált perikópa (5,9–10) szerint jó farizeusokhoz illően azon vagyunk, hogy a törvény mindenféle előírásának eleget tegyünk és ezáltal kedvesek legyünk Krisztusnak, akit tisztelünk és szeretünk. Tudjuk, hogy meg kell jellennünk ítélőszéke előtt, amikor cselekedeteinkről kell számot adnunk. Reméljük, hogy jótetteink a mérlegnyelvet kedvezően billentik el, s nem a mulasztási bűneink oldalán lesz a túlsúly. (...) Egyébként nagyon félünk, mert úgy tudjuk, hogy „ama nap a harag napja” (...), ezért ha netán valahol valamilyen számítási hibát követtünk el, akkor bizony pórul járhatunk, annak ellenére is, hogy nagyon, de nagyon igyekeztünk jól viselni magunkat. (...) Pál ezzel szemben azt mondja: világos, hogy meg kell halnunk; de az is világos, hogy Istenünknel van hely számunkra (5,1).” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Szentlélek tesz képessé arra, hogy (...) »kedvesek legyünk Isten előtt.«” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A hívő embernek legyen célja, hogy kedves legyen az Úrnak. Noha üdvössége nem függ cselekedetektől, jutalma egy elkövetkező napon egyenes arányban lesz az Úr iránti hűségével. (...) A Krisztus ítélőszéke fel fogja tární életünk Krisztusért végzett szolgálatát pontosan olyannak, amilyen volt. Nemcsak a szolgálat mennyiségét, hanem minőségét is, és még indítékai is felülvizsgálatra kerülnek.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„(...) hasznos a lelkünknek, ha Isten ítélete jelen van gondolatainkban, és ezáltal az ő változhatatlan fenségének tudata megmarad a lelkiismeretünkben. (...) ez csak a kegyelem alatt tartható fenn a maga igazságában, különben ki tudná elviselni akár egy pillanatig is azt a gondolatot, hogy megkapja azt, amit ebben a testben cselekedett?” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése*. Evangéliumi Kiadó)

„Mi ugyan még nem látjuk őt, de ő ugyanúgy lát bennünket, mintha már ott állnánk színe előtt. Csak akkor lehetünk majd kedvesek neki, ha már most kedvét keressük, nem felszínes tetszélgéssel, hanem megküzdve akarata föl-

ismeréséért s meg is cselekedve azt.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

GONDOLATOK, ILLUSZTRÁCIÓK

(„arra törekszünk” – akik valóban törekedtek)

Jézus Krisztus egyháza szegényeknek volt a gyülekezete. És ha első alapításakor befogadták is oda a gazdagokat, ezek már kinn, a bejárónál megváltak minden javuktól, s odavetették mind az apostolok lábaihoz, hogy az egyházba, a szegények városába, a szegénység jellegével jöhessenek. Ennyire, ily határozottan állapította meg a Szentlélek a kereszténység gyökerénél a szegényeknek, Krisztus tagjainak elsőrangú előjogát.

Jacques-Bénigne Bossuet (1627–1704)
francia író és hitszónok

(akár itt lakunk még, akár elköltözünk, kedvesek legyünk neki)

„Az ember soha nem elégedhet meg annyival, hogy tudja, mi jó, s mi rossz. Törekednie kell arra is, hogy aszerint cselekedjék. Ehhez azonban nincs benne elég erő, ezért önmagát kell pusztítania, vállalva annak kockázatát is, hogy így még annyi ereje sem marad végül, amennyi az élethez kell...”

Franz Kafka (1881–1924) osztrák író

(kedvesek legyünk neki)

„... ahol nincs gazda, mindenki gazda; ahol mindenki gazda, ott mindenki szolgál.”

Jacques-Bénigne Bossuet

(leplezetlenül)

Lemond az igazságról, aki megnyugszik abban, amelyikben él.

Jacques-Bénigne Bossuet

(Krisztus ítélőszéke elé)

„Igazi énünk csak a halál után bontakozik ki, amikor végre magunk lehetünk. A holtlét ugyanazt jelenti az egyén számára, amit a kéményseprőnek a szombat este; lemossa magáról a rátapadt kormot. Láthatóvá válik, vajon neki ártottak-e inkább a kortársak, vagy ő ártott inkább a kortársaknak...”

Franz Kafka

VERS

(Krisztus ítélőszéke elé)

Szenczi Molnár Albert: XXXIII. zsoltár (részlet)

Szereti ő az igazságot,

Az ítélet nála kedves,
Dolgában tart irgalmasságot,
Kivel mind ez világ teljes.

(Óév estére – az idő múlásáról)

Szabó Lőrinc: Lóci verset ír (részlet)

„Az életet adja, adja,
egyszerre csak abbahagyja.”
(mármint az Isten – a vers szerint kisfiának mondása)

Szabó Lőrinc: Kortársak (részlet)

Az Időből halunk ki mind,
az Időből, amely hazák fölött hazánk lett
új s nagyobb közösség szerint.

Újév

Ef 2,8–10

Gondolatok az alapige szövegéhez

Az igehirdetést előbbre segítő exegetikai problémára nem bukkantam a kijelölt szövegben. Egy-egy szó jelentésbeli árnyaltsága azonban segítheti a pontosabb megértést. Ehhez Kiss Jenő *Újszövetségi görög–magyar szótár*ából vettem a szócikket és a hozzá fűzött magyarázatokat is.

χαρις: kedvesség, jóakarát, kegyelem, kegyelmi ajándék. Istennek e magatartása Krisztusban nyilvánul meg. Ebben a szóban benne van Isten hatalma, hogy tud és akar is kegyelmet gyakorolni, és irgalmas a szeretete. Ellentéte a jognak és az érdemnek. Isten szuverén cselekvése, amely azonban nem önkényes, hanem önkéntes.

σωζω: meggyógyulni, üdvözülni, megmentetni, de kiszabadítva és megőrizve lenni is.

καυχάομαι: dicsekedni, valamit dicsekedve emlegetni.

ποίημα: munka, mű, teremtmény (csak Isten tevékenységéről szólva).

κτίζω: alapítani, teremteni (csak Isten tevékenységként).

ἔργον: tett, tevékenység, cselekedet, hivatás, mű, dolog (emberi tevékenységként, de ide sorolódna Jézus egyes csodái, ill. Istennek Jézus Krisztus által véghezveitt tetteinek bizonyosságai a hívekre vonatkozólag. Pál és munkatársai is végzik ezt).

Néhány verssel korábban (2,5) himnikus felkiáltásként olvassuk: „Kegyelemből van üdvösségetek!”, de a 2. fejezet eddigi versei is ezt a felismerést alapozzák meg, készítik elő, hogy aztán a hiszen kötőszóval összegezve eljuttasson az alapok felismeréséhez. A harag fiai voltunk emberi ter-

mészetünk szerint (3. v.), tetteink is ennek megfelelően alakultak. Krisztusban újjáteremtve a cselekedeteink sem maradtak a „régiben”: cselekedeteink alapja és hátere ezért Isten cselekedete és megigazítása.

Elgondolkodtató,

– ha a kegyelem nem statikus, objektív fogalom, hanem magatartásforma, akkor ez hogyan hat a mi kegyelemről alkotott képünkre;

– hogy a görög nyelv szóhasználatában is meg tudja különböztetni, ha valami csak Istennel összefüggésben értelmezhető, illetve ha embernek is lehetősége;

– ha hangsúlyozni kell, hogy „ez nem töletek van”, akkor nyilván volt, akiben komolyan felvetődött saját szerepének jelentősége e téren;

– hogy törekvésünk csak arra irányul, amiről azt tartjuk, legalább minimális hatásunk van rá;

– hogy akkoriban fontos szempont volt az üdvösségre törekvés;

– hogy – megszokva az emberekkel való vég nélküli vetélkedést javakért vagy elismerésért – észre sem vesszük, hogy ha a mi „elért dicsőségünk” reális lenne, megfosztaná Istent az őt illető dicsőségtől;

– hogy – a magyar fordítást olvasva – egyetlen felszólítás, de még óhajtás sincs ezekben a sorokban.

Itt is igaz, hogy a Biblia magát magyarázza, így – a teljesség igénye nélkül – hivatkozom néhány segítséget jelentő igehelyre:

„Aki fáradozik, annak a bért nem kegyelemből számítják, hanem azért, mert tartoznak vele.” (Róm 4,4)

„Ha kegyelemből van, akkor már nem cselekedetekért, mivel a kegyelem akkor már nem volna kegyelem.” (Róm 11,6)

„Ezért, ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre.” (2Kor 5,17)

Meditáció

Szívesen meghallgatnám, hogyan olvasták fel ezeket a sorokat az efezusi gyülekezetben. Hova került a 8. vers hangsúlya? Mert az én olvasatomban a hangsúly önálló életre kel, s hol ezt, hol azt a szót helyezi középpontba. Egyrészt: tisztában vagyunk-e azzal, mink van? Mit vagyunk képesek felfogni abból, hogy üdvösségünk van? Vagyis, hogy megmentettek, meggyógyítottak, kiszabadítottak vagyunk? Felérjük-e ésszel a honnan hová, miből mivé jelentőségét? Másrészt azt, hogy mindez honnan származik. Milyen áron, milyen indíttatásból és miért éppen mi részesülünk belőle? Csendül-e a mondat többes számú ragozásából személyes érintettség? Egyáltalán dogmaíze van ennek a pár mondatnak, vagy színtiszta örömhír? Tilt vagy felszabadít? Szerepel itt a létige. Jelen időben. Nem tévedés? Nem lehet, hogy volt? Valamikor rég, hogy legalább sejtésünk lehessen a létezéséről? Vagy lesz. Egyszer,

majd a távoli jövőben, addig pedig éltesen a várakozó reménység? Nem! Van! *Már* a mienk és *még* érvényes! Szeretnénk-e megragadni? Megajándékozottnak érezzük-e magunkat? Önfeledt örömeztetést hoz-e?

Az igehirdetés felé

Még múlt és jelen küszöbén állva cseng a honnan hová kérdése. Elsősorban nem térben és időben, hanem léleken. Bölcsességben. Ismeretben. Hitben. A görcsös és egyre reménytelenebb igyekezet Istenre hagyatkozására oldódik-e végre? Megalopozza-e jó előre – akár esztendőnyire is – a hangulatunkat, a magatartásunkat?

Valóban van üdvösségünk, a mindenható Isten szándéka és azt beteljesítő kegyelme révén. Amit lépésről lépésre érlel bennünk – bennünk mint világban, bennünk mint emberiségben, bennünk mint gyülekezetben, mint családban, mint személyes érzékelések által tapasztaló egyénben. Az évenként felhangzó karácsonyi, nagypénteki és húsvéti evangéliumban. Hogy akár a Reményik-féle formában, akár teológiai eszmefuttatások eredményeként, akár tisztánlátó, egyszerű eszméléssel, de részesüljünk a kegyelemélményben. S hogy a kegyelem élményén keresztül ébredjünk rá meggyógyított voltunkra. Hogy a cselekvő Isten keze nyomát valóságosan és mélyen magunkban hordozzuk. Azzal a természetes törvényszerűséggel, ahogy nem kétséges, hogy a körtefa körtét terem. Mindez önmagából következik, önnön természetéből. Ugyan lehet rajta élcélni, vitatkozni, de ettől nem válik maga a tény bizonytalanná. Független minden külső és minden emberi tényezőtől. *Van*. Alapvetően mindegy, hogy egy adott pillanatban mit gondolunk róla, egyáltalán tudatosodik-e a megléte. Attól még van. Mint a párnapos emberkezdemény az anyaméhben. Ott van és fejlődik, előbb-utóbb észlelhető is lesz, sőt letagadhatatlan, hogy aztán néhány hónap múlva kézzelfoghatóvá váljon, és reménység szerint öröme és áldások forrása, hordozója legyen. Egyelőre és sokáig azonban csak van. Létezik. És egy veled. Részbe az életednek. Van üdvösségetek!

Balga ember az, aki ehhez a tökéletesen véghezvitt isteni műhöz hozzá szeretne tenni bármit is a maga képességeinek tárházából. Balgább, mint aki vizet hord a tengerbe. Talán ahhoz hasonlít, aki önmaga leheletével kívánja frissíteni a szoba levegőjét...

A cselekedeteink pedig – amelyek Isten tetteinek és magatartásának fénynyalábjában már nem is tűnnek olyan ragyogón sugárzóknak, mint ha önmagukban próbálnánk értékelni őket – lassanként szintén természetes velejáróivá válnak az újjáteremtett, addigi hiábavaló életéből megváltott embernek. Ráeszmélhet, hogy a jó cselekedetek hozzátartoznak újjáteremtett voltához. Nem egyedi példányként, nem is mindenki mástól függetlenül, hanem Krisztus

Jézusban. S talán arra is rádöbbenhet, hogy az Úrban a cselekedetek nem is tudnak másmilyenek lenni, mint jók. A cselekedetek akkor válnak, attól válhatnak nem jókká, hogy függetlennednek Krisztustól. Mert amikor Isten Krisztusban újjáteremtett minket, ugyanúgy, mint a világmindenség hajnalán, a nem létezőből alkotott meglévőt. A bűneset óta természeténél fogva Istennel dacoló emberi cselekedetek helyett teremtett bennünk – addig nem létező – Krisztus-forma cselekedeteket. S rendelte el ezt a kezdet kezdetétől éppúgy, mint azt, hogy egyszülött Fiában emberré lesz. Közénk jön, köztünk jár, kegyelmet ad.

A jó cselekedetek így elvesztik feladat jellegüket. Elvesztik köteletségizüket. És elvesztik bizonyíték voltukat is. Isten és emberek, de még önmagunk előtt is. Ennek következtében pedig megszűnnek a dicsekvés forrásai lenni. Bármennyire is ragaszkodnánk ahhoz, hogy feladatként, illetve köteletségként megtartó erejük legyen; bármennyire is szeretnénk önmagunk és mások előtt vitás helyzetekben hivatkozni rájuk, és bármennyire is hízelelnének önünknek saját nagyszerűségünk tagadhatatlan bizonyítékaként. Erre a tévútra figyelmeztető sorompó kerül, hogy ehelyett azon az úton haladjunk tovább, a szerint éljünk, amilyenek Isten újjáteremtett minket Krisztusban. Hogy ez a név: *Jézus* ne csak egy legyen a sok közül, hanem magatartásforma: út valódi önmagunkhoz, és út a már itt és most megélhető isteni teljességhez.

FARKAS ETELKA

Tallózó

„A megigazulás t. i. újjáteremtés. Ki teremtheti magát újra? Ehhez Teremtőre van szükség.” (*Káldi Biblia jegyzetei*. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Krisztus mellett képtelenség akármilyen „isten-befolyásolásról” beszélni, akár cselekedet vagy gondolat útján, akár erkölcs, akár kultusz, rítus által.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A hit nem »cselekedet«. A hit nem érdemli ki az üdvösséget, hanem csupán eszköz, amely elfogadja Isten ingyenes ajándékát, a megváltást.

Pál tisztázza ezt, amikor azt írja, hogy *ez nem töletek van, Isten ajándéka ez.* (...) Ezeknek az előre elkészített cselekedeteknek nem az a céljuk, hogy „véghezvigyük őket”, hanem hogy „azokban járjunk”. (...) Tehát nem arról van szó, hogy megteszünk valamit Istennek, hanem arról, hogy ő tett meg valamit bennünk és rajtunk, hívőkön keresztül (vö. Fil 2,13).” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Az emberek nem *cselekedetek* által üdvözülnek, és *nem* is hit *plusz cselekedetek* által. *Egyedül hit által*. Mihelyt bármilyen fajta cselekedetet akármilyen mennyiségben hozzáteszel mint az örök élet elnyerésének eszközét,

az üdvösség már nem kegyelem által van (Róm 11,6). (...) Ha valaki üdvözülhetne saját jó cselekedetei által, akkor Krisztus halála szükségtelen volt (Gal 2,21). (...) Ha valaki üdvözülhetne saját jó cselekedetei által, akkor saját üdvözítője lenne, és önmagát imádkozhatná. (...) A cselekedetekkel ellentétben a hit kizárja a dicsekedést (Róm 3,27), minthogy az nem elismerésre méltó. Nem lehet senki büszke arra, hogy bízott az Úrban. (...) Miközben igaz, hogy nem a jó cselekedetek által váltattunk meg (üdvözülünk), ugyanúgy igaz, hogy jó cselekedetekre váltattunk meg. A jó cselekedetek nem a gyökeret, hanem a gyümölcsöt képezik. Nem azért cselekszünk, hogy megváltassunk (üdvözüljünk), hanem azért, mert megváltattunk.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Mindenestől fogva Isten ingyen való irgalmasságának köszönhetem, ha nem kell a bűn halálában elvesznem. Mivel járulhatna hozzá a halott ember az ő föltámasztásához?” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

GONDOLATOK, ILLUSZTRÁCIÓK

(az új esztendőre)

„Mennyei Atyám, gondviselésedre bízom magamat. Nem akarok mást, mint akarodat felismerni és teljesíteni. Múltamat ismered: bocsáss meg érte. Jövőmet is tudod: miért aggódnék tehát? Amit a mindennapok során tennem kel, abban hűségesen akarok szolgálni. Tied vagyok testemmel-lelkemmel. Mindig veled akarok maradni, Istenem!”

W. Eberschweller SJ imádsága

(kegyelemből van üdvösségetek a hit által)

„Bízzál Krisztusban őszintén. Akkor hiába tombol a vihar: te állni fogsz.”

Stefan Neill

(hit által)

„Hinni annyi, mint Istenben bízni, őrá építeni, őt tenni életünk értelmévé, céljává.”

Walter Kasper teológus

(nem cselekedetekért, hogy senki se dicsekedjék)

„... a bigottság kegyetlenségét éppen az aszkézisből magyarázom. Én szenvedek és lemondok, és más jól éljen? A magam kínzása a más kínzására készítet.”

Füst Milán (1888–1967) költő, író

(jó cselekedetekre teremtett, amelyeket előre elkészített Isten, hogy azok szerint éljünk.)

„Szomorú, hogy oly sokszor kell újra kezdenünk.

Vigasztaló, hogy oly sokszor újra kezdhettük.”

Virgil Redlich ISB

(hogy azok szerint éljünk)

Nincsenek abszolút tulajdonságaink, amelyeket megszerzünk és megvannak: gyakorolni kell, mert elvész.

Füst Milán

(Isten ajándéka ez, nem cselekedetekért)

„Az optimistáknak is igazuk van: bármi történjék is a világgal, az meglepően fennáll, a legnagyobb megpróbáltatások után is (...) – s (igazuk van) a pesszimistáknak is: hogy mégis mindig rosszul sikerül, amit az ember tervbe vesz.”

Füst Milán

TÖRTÉNET

(ez nem tőletek van: Isten ajándéka ez)

Egy lelkész megkérdezte egyszer szobrász barátját, aki egy kötömbön dolgozott, hogy mit csinál.

– Életet viszek az élettelenbe – volt a válasz.

VERS

(Mert az ő alkotása vagyunk)

Ivan Vazov (1850–1921) bolgár költő: Nem oltod el az oltahatatlant (részlet)

Csak a fény az, mi el nem veszhet
ez óriási zűrzavarban,
a teremtésben volt a kezdet
s a világ benne halhatatlan.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Biztos, hogy kegyelemre szoruló bűnös vagyok? Nem követtem el égbekiáltó gaztetteket!

Az üdvösség kérdésével ma vagy a beláthatatlan jövőben kell foglalkozni? Van-e üdvösségem, vagy egyáltalán mit jelent ez a gyakran használt szó: megnyugtató jelent a külső zűrzavar közepette vagy biztos jövőt Isten eljövendő országában? Talán mind a kettőt egyszerre, ha hívő emberként gondolkozom. Isten ajándéka ez, bár az ajándékokat nem mindig kezeljük jól. Nem ismerjük az indítékot: miért kapom? Nem ismerem el, hogy kapom. Úgy érzem, nagyon is megdolgoztam érte, hogy megérdemljem az Isten ajándékát. Sok jót tettem. Egy 12 éves fiú bajba került, megbántódott és méltatlankodott: „Pont velem történt mindez, pedig én mennyit tettem az egyházért!” A felnőtt is megállapítja: rendes vagyok, templomba járok, adományozok, segítetek, ezért megérdemlem, hogy jól menjenek a dolgom.

Valóban Isten alkotása vagyunk? Környezetszennyezők, állatkínzók, növény- és állatfajok kiirtói, erdőirtók, megélhetési betörők, akiket húszezer forintig meg sem büntetnek, gyerekgyilkosok, háborúkat indítók? Isten alkotása vagyunk, de úgy tűnik, mégis idegen uralom alatt élünk, a gonosz diktál sok mindenben. Nap mint nap olvashatjuk, nézhetjük a terrort, a repülőgép-eltérítést, a robbantásos merényleteket. Hol van az Alkotó, aki a teremtés napjain újra és újra kimondja: minden, amit teremtett, íme, igen jó?

A Jézusban jó cselekedetre teremtett emberek, elsősorban az egymilliárd keresztény; velük minden rendben? Ők, illetve mi a nap huszonnégy órájában Krisztus-követők lennénk? Mi történt a jó cselekedetekre teremtett emberekkel és lelkészeikkel? Jó cselekedetre talán képtelenek vagyunk? Lecsúszott, lezüllött papok vagy éppen pedofil-

ügyek kerülnek szemünk elé itthon és külföldön, amelyekről az egyházban élők sem mentesek. Hol vannak a jó cselekedetek, amelyekre vár a világ?

Nyilván csak bűnbánattal gondolhatjuk végig, mennyi még a teendő, pedig Isten egyértelműen megmutatta az utat. A menekülési útvonalat. Tűzesetek, balesetek idején néha minden azon múlik, hogy valaki bekiáltja, erre van a menekülési útvonal, és akkor van szabadulás az életre. Ezt az útvonalat lehet Jézusban megtalálni.

Isten jót akar rajtunk keresztül ebben az évben is. Elöl járhatunk a jó lépésekben: megbocsátás, visszafogottság, szorgalom, felelősség, szeretet. Ha nyitott, tiszta szívvel kérünk útbaigazítást, megkapjuk, és megérthetjük, felismerhetjük a jó utakat, amelyeket Isten csupa szeretetből, ajándékképpen adott, előre elkészített az övéi számára.

A Lelkészakadémia 2009. évi tervezett kurzusai

2009. JANUÁR 9–14. BALATONSZÁRSZÓ

„Filmakadémia” – Az elveszett éden siratása

Dr. Csepregi Zoltán teológiai tanár, Percze Sándor lelkész

A kurzus témája az „elveszett éden” tapasztalatának filmes feldolgozásai. A teológiailag releváns alkotások közös értékelése adja a kurzus egyik súlypontját. A filmeket képes beszédként, példázatként próbáljuk értelmezni. Beszélgetünk filmelméletről, a filmről mint történetelbeszélésről, kitérünk a filmelemzés szempontjaira, a montázselmélet és a prédikáció összekapcsolásának izgalmas kísérletére is.

Jelentkezési határidő: 2009. január 2.

2009. MÁRCIUS 13–19. BALATONSZÁRSZÓ

Passiótörténetek – A szenvedés dimenziói

Dr. Balikó Márta mentálhigiénés szakember, dr. Kézdy Balázs pszichológusprofesszor, Papp Zoltán drámapedagógus, Novotny Dániel teológus

A kurzus középpontjában a szenvedés egyetemes és személyes emberi tapasztalatai, Jób örök kérdései állnak. Mit jelent együtt szenvedni a szenvedőkkel – és így valóban „szimpatikusá” válni? Hogyan tanúskodnak a transzcendensről személyes passiótörténeteink? Mit jelent valójában a hit felismerése: a szenvedők Istene a szenvedő Isten?

Jelentkezési határidő: 2009. március 5.

2009. MÁJUS 10–15. BALATONSZÁRSZÓ

Liturgiánk a hagyomány és az új kihívások feszültségében

Hafenschner Károly teológus, dr. Finta Gergely, az EHE Egyházzenei Tanszékének vezetője, továbbá felkért lelkészek

Közös műhelymunka az új liturgia kapcsán felvetődő kérdésekről. Miként lehet új az, ami régi? Milyen megszólító ereje van evangélikus liturgiáknak? A liturgia mint „szóesemény” és teológia: vajon mi van a mélyben?

Jelentkezési határidő: 2009. május 3.

2009. NOVEMBER 6–12. BALATONSZÁRSZÓ

A lelkész és a lelkigondozói identitás

Dr. Kocsev Miklós teológiai tanár-szupervizor, (PRTA),

Tóth János lelkész-szupervizor (a Gyököcssy Endre Lelkigondozói és Szupervizori Intézet munkatársai) vezetésével

A lelkigondozás keresztény gyakorlatunk része; az emberekkel való találkozás meghatározza lelkési szolgálatunkat. A különböző sorsok, élettörténetek megállítanak, kérdeznek minket, és mi magunktól is kérdezzük: „Lehetett-e volna többet vagy mást mondani a hozzám forduló embernek?” „Mit lehet itt még mondani?” A kurzuson a lelkési (lelkigondozói) gyakorlatban előforduló kérdéseken keresztül kívánjuk bemutatni a résztvevők bevonásával a klinikai lelkigondozás (KSA) lelkigondozói továbbképzésének elemeit:

- a lelkigondozói beszélgetés gyakorlatát;
- a prédikáció szupervízióját;
- az intézményanalízist;
- a lelkigondozói spiritualitás gyakorlatát;
- a pasztorálpszichológia elméleti megközelítését;
- a szupervízió gyakorlati lehetőségét.

Jelentkezési határidő: 2009. október 30.

2009. NOVEMBER 30. – DECEMBER 4.

BALATONSZÁRSZÓ

Az ünnep vonzásában – Adventi lelkigyakorlat

Dr. Varga Gyöngyi, az EHE docense, Németh Zoltán lelkész

Az előző évek adventi kurzusaihoz hasonlóan idén is közösen készülünk az ünnepi ige hirdetésekre. Nem pusztán az írásmagyarázati és gyakorlati teológia elméleti – exegetikai és homiletikai – kérdéseire keressük együtt a választ, hanem az ünnep vonzását szeretnénk átélni egy közös adventi lelkigyakorlat segítségével.

Jelentkezési határidő: 2009. november 22.